

**ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΓΙΑ ΛΗΨΗ ΠΤΥΧΙΟΥ ΑΠΟ ΤΟ ΤΜΗΜΑ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΤΗΣ Σ.Ε.Υ.Π ΤΟΥ Α.Τ.Ε.Ι ΠΑΤΡΑΣ**

ΔΙΑΖΥΓΙΟ. Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΠΑΤΕΡΑ

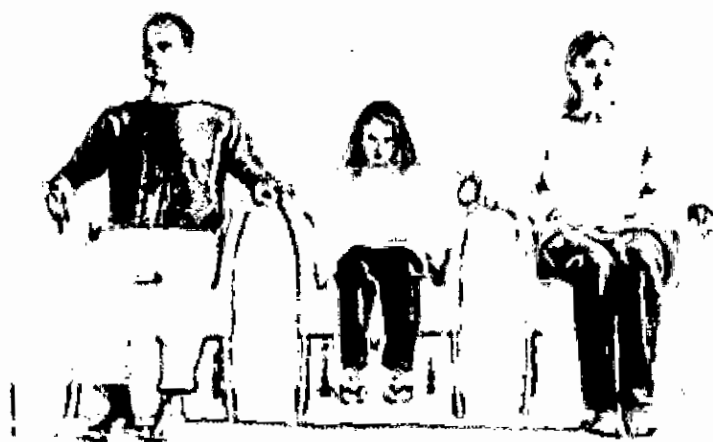
ΣΠΟΥΔΑΣΤΕΣ : ΒΑΣΙΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ

ΤΡΑΓΟΥΔΑΡΑ ΝΙΚΟΛΕΤΤΑ

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ : ΠΑΝΤΑΖΑΚΑ ΑΘΑΝΑΣΙΑ

ΠΑΤΡΑ ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2005

Αφιερώνεται στους πατέρες μας Βασίλη και Σωτήρη

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελίδες
Αναγνώριση	4
Περίληψη μελέτης	5

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

1.1 Εισαγωγή	8
1.2 Το πρόβλημα	9
1.3 Σκοπός μελέτης	11
1.4 Ανάλυση όρων	12

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

A. Ανασκόπηση μελετών και σχετικών συγγραμμάτων

2.1 Ιστορική αναδρομή	16
2.2 Θεωρίες σχετικά με τον πατέρα	19
2.3 Τύποι πατέρα	23
2.4 Ο ρόλος του πατέρα	24
- 2.4.1 Ο ρόλος του γεννήτορα	25
- 2.4.2 Ο ρόλος του προμηθευτή και του προστάτη	26
- 2.4.3 Ο ρόλος του παιδαγωγού	27
- 2.4.4 Ο ρόλος του προτύπου για ταύτιση	28
- 2.4.5 Ο ρόλος του συντρόφου στον ελεύθερο χρόνο	29
2.5 Στο δρόμο προς το διαζύγιο	32
- 2.5.1 Αίτια διαζυγίου	33
- 2.5.2 Στάδια διαζυγίου	36
- 2.5.3 Επιπτώσεις του διαζυγίου	39

- 2.5.3.1 Οι επιπτώσεις του διαζυγίου στα παιδιά	39
- 2.5.3.2 Οι επιπτώσεις του διαζυγίου στους συζύγους	44
- 2.5.4 Συνέπειες του διαζυγίου	47
- 2.5.4.1 Οι συνέπειες του διαζυγίου στα παιδιά	47
- 2.5.4.2 Οι συνέπειες του διαζυγίου στους συζύγους	49
2.6 Ο ρόλος του πατέρα κατά την διάρκεια του διαζυγίου	51
2.7 Ο ρόλος του πατέρα μετά το διαζύγιο	53
- 2.7.1 Ο ρόλος του πατέρα όταν η μητέρα έχει την επιμέλεια	54
- 2.7.2 Η πατρική επιμέλεια	60
- 2.7.3 Ο πατέρας και η από κοινού επιμέλεια	63
2.8 Οι επιπτώσεις στο παιδί από την αποστέρηση του πατέρα	66

B. Συμβουλευτική-αντιμετώπιση

2.9 Συμβουλευτική	69
2.10 Οι σχέσεις των γονέων μετά το διαζύγιο	76
2.11 Ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού	79

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

3.1 Συμπεράσματα	85
3.2 Προτάσεις	87

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ 94

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 98

Αναγνώριση

Με αφορμή αυτή την εργασία, θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε όλους όσους βοήθησαν με τον δικό τους τρόπο να διεκπεραιωθεί η πτυχειακή αυτή.

Η συμβολή της κ. Πανταζάκα Αθανασίας, καθηγήτριας εφαρμογών του ΑΤΕΙ Πατρών, υπήρξε ιδιαίτερα σημαντική όσον αφορά στην προτροπή της για την ανάδειξη του συγκεκριμένου θέματος και την εύστοχη καθοδήγησή της σε όλη τη διάρκεια της συγγραφής.

Αξίζει να αναφερθεί η βοήθεια που παρείχαν οι

- 7 βιβλιοθήκες των Πανεπιστημίων σε Αθήνα, Πάτρα, Ιωάννινα
- 3 βιβλιοθήκες ΑΤΕΙ σε Αθήνα, Πάτρα, Ιωάννινα
- 5 δημοτικές βιβλιοθήκες σε Αθήνα, Πάτρα, Ιωάννινα
- η βιβλιοθήκη του Εθνικού Κέντρου Ερευνών, καθώς και τη βιβλιοθήκη του Εθνικού Κέντρου Κοινωνικών Ερευνών
- η βιβλιοθήκη της Βουλής
- τα Κ.Ψ.Υ. δήμου Ζωγράφου και Ιωαννίνων

για το έντυπο υλικό.

Τέλος, ευχαριστούμε θερμά τις οικογένειες μας για την πολύπλευρη υποστήριξή τους για την ολοκλήρωση των σπουδών μας.

Περίληψη

Στο **Πρώτο κεφάλαιο** της πτυχιακής αναφέρεται η έννοια του διαζυγίου, καθώς και η διαδικασία μέσα από την οποία το ζευγάρι φτάνει στο χωρισμό. Καταγράφονται τα ερωτήματα που τίθενται σήμερα γύρω από το ρόλο του πατέρα γενικά και ειδικότερα στο διαζύγιο.

Διερευνάται πώς το διαζύγιο και η απουσία του πατρικού ρόλου, καθίσταται πρόβλημα καθώς και ο σκοπός που επιλέχθηκε το συγκεκριμένο θέμα για να μελετηθεί. Τέλος καταγράφεται η ανάλυση βασικών εννοιών, που είναι βοηθητικές για την πληρέστερη κατανόησή τους.

Στο **Δεύτερο κεφάλαιο** γίνεται αναφορά στην εξέλιξη του ρόλου του πατέρα στο πέρασμα των αιώνων από την πρωτόγονη μέχρι τη σύγχρονη βιομηχανική εποχή. Εξετάζονται οι θεωρίες επιστημόνων σχετικά με το θέμα αλλά και οι τύποι πατέρα που συναντώνται όπως ο παραδοσιακός, ο αυταρχικός, ο συντροφικός και ο επιεικής.

Στη συνέχεια μελετώνται όσο το δυνατόν πιο αναλυτικά και σφαιρικά, οι ρόλοι που υιοθετεί ο πατέρας πριν το διαζύγιο και η σημαντικότητα του ρόλου του αυτού.

Πριν τη διερεύνηση του πατρικού ρόλου κατά τη διάρκεια του διαζυγίου, όπου καταγράφονται οι φοβίες που του δημιουργούνται και διερευνώνται οι σχέσεις του με την σύζυγο και το παιδί, γίνεται μια πλήρης αναφορά των βασικών πτυχών και διαστάσεων του διαζυγίου. Το τμήμα αυτό της εργασίας περιλαμβάνει τα αίτια που συνήθως οδηγούν το ζευγάρι στο χωρισμό, τα στάδια του διαζυγίου, τις επιπτώσεις και τις συνέπειες στους συζύγους και εξελικτικά στα παιδιά.

Για το σχηματισμό μιας ολοκληρωμένης εικόνας μελετάται και ο ρόλος του πατέρα μετά την έκδοση του διαζυγίου, όταν γίνονται δηλαδή

οριστικές και ίσως πιο ξεκάθαρες οι ανακατατάξεις στην οικογένεια. Εξετάζονται τρεις παράμετροι :

A) Ο πατρικός ρόλος όταν την επιμέλεια έχει η μητέρα. Στο χωρίο αυτό ερευνάται η συμπεριφορά και τα δικαιώματα του πατέρα, τώρα που δεν ζει πλέον κάτω από την ίδια στέγη με τα παιδιά του καθώς και η ανάγκη επικέντρωσης στην ποιότητα του χρόνου και όχι στην συχνότητα.

B) Ο ρόλος του πατέρα όταν ο ίδιος έχει την επιμέλεια των παιδιών. Διερευνάται η ικανότητά του να ασκεί το ρόλο εξίσου καλά με την μητέρα, το ενδιαφέρον του να αναδιοργανώσει τη ζωή του με άξονα τα παιδιά και η συμβολή του στην ανάπτυξη της προσωπικότητάς τους.

Γ) Τέλος, ο ρόλος του πατέρα στην από κοινού επιμέλεια των παιδιών. Διαπιστώνεται ότι η σχέση συνεργασίας και κοινής πορείας που μπορεί να ακολουθήσουν οι χωρισμένοι γονείς απέναντι στα παιδιά τους, είναι η καλύτερη λύση τόσο για τους ίδιους όσο και για τα παιδιά.

Στο κλείσιμο του κεφαλαίου γίνεται αναφορά στις επιπτώσεις της αποστέρησης του πατέρα στο παιδί. Η παρουσία του πατέρα αποδεικνύεται ιδιαίτερα σημαντική σε όλη την εξελικτική πορεία του παιδιού ενώ οι επιπτώσεις από την ανύπαρκτη ή ελλιπή πατρική λειτουργία είναι σοβαρές.

Στη συνέχεια καταγράφεται η συμβουλευτική, μέσα από την οποία διαφέρεται ο τρόπος που μπορούν να ακολουθήσουν οι γονείς για ν' ανακοινώσουν το διαζύγιο στα παιδιά. Υποδεικνύονται οι παγίδες που πρέπει ν' αποφύγουν και τα σημεία που πρέπει ν' εστιάσουν την προσοχή τους.

Στο ίδιο κεφάλαιο κρίθηκε σκόπιμο να μελετηθεί η σχέση μεταξύ του ζευγαριού μετά το διαζύγιο, η οποία είναι καθοριστική για την ανάπτυξη των παιδιών τους. Πολύ σημαντική είναι και η καταγραφή του βοηθητικού ρόλου που μπορεί να παίξει ο κοινωνικός λειτουργός ως επαγγελματίας, με την πολύπλευρη παρέμβασή του είτε προληπτικά, είτε

παρεμβαίνοντας στην οξεία φάση, είτε την περίοδο μετά το διαζύγιο. Η παρέμβαση στοχεύει και προς τους συζύγους και προς τα παιδιά.

Στο **Τρίτο και τελευταίο κεφάλαιο**, παρουσιάζονται τα συμπεράσματα που απορρέουν από το σύνολο της πτυχιακής, οι διαπιστώσεις που εξήχθησαν κατά τη διάρκεια συλλογής στοιχείων καθώς επίσης και οι σχετικές προτάσεις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

1.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το διαζύγιο αποτελεί ένα παγκόσμιο κοινωνικό φαινόμενο. Πολλά ζευγάρια αποφασίζουν να δημιουργήσουν οικογένεια, χωρίς να έχουν προσδιορίσει τους λόγους για τους οποίους αποφασίζουν να χαράξουν μία κοινή πορεία ζωής. Ξεκινούν σχεδόν πάντα με αίσθημα αγάπης και επιθυμία ο γάμος τους να είναι ευτυχισμένος. Όμως η πραγματικότητα του έγγαμου βίου συχνά διαψεύδει τα καλύτερα αισθήματα και τις προθέσεις τους. Η προσαρμογή στον έγγαμο βίο αποδεικνύεται πολύ πιο δύσκολη από όσο είχε φανταστεί κάποιος πριν παντρευτεί.

Το ποσοστό των διαζυγίων αυξάνεται σε τέτοιο βαθμό, που ο χωρισμός δεν αντιμετωπίζεται πλέον ως κοινωνικό στίγμα. Η βίωση της οποιασδήποτε διαφωνίας στο γάμο, συμβαδίζει με την ιδέα του χωρισμού ως ανεξάρτησης από τα βάρη των δεσμευτικών υποχρεώσεων.

Το διαζύγιο είναι μία νομική υπόθεση που αναστέλλει μόνο τη λειτουργική υπόσταση του γάμου. Αντίθετα, η οικογένεια συνεχίζει να υφίσταται με μία άλλη νέα μορφή. Αυτό σημαίνει ότι στη φάση που οι συζυγικές σχέσεις έχουν ατονήσει λόγω των διαφωνιών, πατέρας και μητέρα καλούνται να αναλάβουν τις ευθύνες τους για το καλό των παιδιών τους.

Οι πατέρες που έχουν παραιτηθεί του ρόλου τους συχνά θεωρούνται υπεύθυνοι για παιδιά που δεν προσαρμόζονται στο κοινωνικό περιβάλλον ή που οδηγούνται σε εγκληματικές συμπεριφορές. Αυτό που δείχνουν όλο και περισσότερες έρευνες σ' όλο τον κόσμο, είναι πως, ευτυχώς με την πάροδο του χρόνου τα ποσοστά των πατέρων που έχουν συνείδηση του ρόλου τους, ακόμα και μετά το διαζύγιο, αυξάνουν συνεχώς. Τι γίνεται λοιπόν με τους πατέρες που δεν εγκαταλείπουν τις ευθύνες τους και θέλουν να συνεχίσουν να παίζουν ουσιαστικό ρόλο στη ζωή των παιδιών τους μετά το χωρισμό τους; Ποιος είναι αυτός ο νέος ρόλος για

εκείνον και ποια μπορεί να είναι η σημαντικότητα του ρόλου αυτού για τα παιδιά;

1.2 ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ

Το διαζύγιο αποτελεί την πιο συχνά εμφανιζόμενη αιτία διάλυσης του γάμου σε όλες τις σύγχρονες χώρες. Το φαινόμενο αυτό έρχεται σε αντίθεση με τις παλαιότερες παραδοσιακές κοινωνίες, όπου η λύση του γάμου οφείλονταν κυρίως στο θάνατο του ενός από τους δύο συζύγους. Αυτό καθιστά το διαζύγιο ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα της εποχής μας, με ρυθμό αύξησης ανησυχητικό για τις περισσότερες ανεπτυγμένες χώρες.

Πολλοί γάμοι αποτυχαίνουν και δεν είναι δυνατόν να επανέρθουν στην προηγούμενη κατάσταση. Στην πραγματικότητα είναι τόσο πολλοί οι γάμοι που θα κλονιστούν ή θα αποτύχουν ανεπανόρθωτα, ώστε υπολογίζεται ότι περισσότερο από το ένα τέταρτο των παιδιών που γεννιούνται στην Μεγάλη Βρετανία σήμερα είναι πιθανόν να βιώσουν τον χωρισμό των γονιών τους προτού φτάσουν στη σχολική ηλικία. Το διαζύγιο είναι μία απόφαση που έχει επιπτώσεις σε όλα τα μέλη την οικογένειας και όχι μόνο στους συντρόφους. Είναι το γεγονός που λαμβάνει την δεύτερη υψηλότερη θέση πρόκλησης στρες ανάμεσα σε σαράντα τρεις θεωρητικά τραυματικές καταστάσεις, οι οποίες είναι καταγεγραμμένες στην Κλίμακα Κοινωνικής Αναπροσαρμογής των Holmes και Rahe (1967). (Herbert, 1998: 16)

Από τα στοιχεία που έχουν συγκεντρωθεί για τα διαζύγια στην Ελλάδα διαπιστώνεται ότι η χώρα εμφανίζει έναν από τους χαμηλότερους δείκτες διαζυγίων σε σχέση με τις υπόλοιπες της δυτικής Ευρώπης αλλά υψηλότερο από άλλες Βαλκανικές – Ανατολικές χώρες όπως τη

Βουλγαρία (13%) την Πολωνία (12%) και τη Σλοβενία (14%). Το ανησυχητικό είναι πως ο δείκτης αυτός στην Ελλάδα παρουσιάζει μια έντονα αυξητική τάση τα τελευταία έτη: 5% το 1970, 10% το 1980, 12% το 1990, 17% το 1995. (www.hri.org)

Οι τάσεις αυτές είναι περισσότερο ανησυχητικές, αν συνοδεύονται από τη σταδιακή αποξένωση του πατέρα από τα παιδιά του, όπως συμβαίνει στις δυτικές κοινωνίες. Η επίδραση της αγάπης του πατέρα στην ψυχολογική, συναισθηματική, κοινωνική και γνωστική ανάπτυξη του παιδιού και του νεαρού ενήλικα, αποδεικνύεται ότι είναι ένας πολύ ισχυρός και σημαντικός παράγοντας. Έτσι η απουσία του διαζευγμένου πατέρα από τα πατρικά του καθήκοντα, καθίσταται σημαντικό πρόβλημα στην εξέλιξη του παιδιού και του εφήβου στη σύγχρονη κοινωνία. (www.hri.org)

Παρόλο που δεν υπάρχουν ακριβείς στατιστικές, πολλοί υποστηρίζουν ότι το πρόβλημα αυτό πράγματι εμφανίζεται και στην Ελλάδα. Με την εκτίμηση αυτή συμφωνεί και ο επίκουρος καθηγητής Ψυχολογίας του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων Γ.Γαλάνης, στηριζόμενος στις επιπτώσεις της απουσίας του πατρικού ρόλου, όπως είναι η στέρηση από το παιδί των βασικών συστατικών στοιχείων της ενηλικίωσής του και της προσωπικότητάς του. (www.hri.org)

1.3 ΣΚΟΠΟΣ ΜΕΛΕΤΗΣ

Η παρούσα εργασία φιλοδοξεί να παρουσιάσει και να αναδείξει από τη μία ένα καίριο πρόβλημα της σύγχρονης οικογένειας που είναι το διαζύγιο, αλλά κυρίως το ρόλο του διαζευγμένου πατέρα και τη σημαντικότητα αυτού απέναντι στην οικογένεια που διασπάται.

Οι στόχοι που τέθηκαν ήταν :

- Η μελέτη του ρόλου του πατέρα μέσα από την ιστορία.
- Η παράθεση θεωρητικών αναλύσεων που έχουν πραγματοποιηθεί σχετικά με το ρόλο του πατέρα.
- Η αναφορά στους τύπους πατέρα που είναι δυνατόν να διακριθούν
- Η εξέταση του ρόλου του πατέρα ως γεννήτορα, ως προμηθευτή και προστάτη, ως παιδαγωγού, ως προτύπου για ταύτιση, ως συντρόφου στον ελεύθερο χρόνο.
- Η ανάλυση των αιτιών που οδηγούν ένα ζευγάρι στο χωρισμό
- Η αναφορά των σταδίων που περνούν οι σύζυγοι για να καταλήξουν στο διαζύγιο
- Η καταγραφή των επιπτώσεων και των συνεπειών του διαζυγίου στα παιδιά και στους συζύγους
- Η μελέτη του ρόλου του πατέρα κατά την διάρκεια του διαζυγίου
- Η μελέτη του ρόλου του πατέρα μετά το διαζύγιο όταν την επιμέλεια έχει:
 - η μητέρα
 - ο πατέρας
 - όταν έχουν από κοινού την επιμέλεια
- Η εξέταση των επιπτώσεων της αποστέρησης του πατέρα στο παιδί
- Η διερεύνηση των σχέσεων των γονέων μετά το διαζύγιο
- Η ανάδειξη του ρόλου του κοινωνικού λειτουργού στο διαζύγιο
- Η εξαγωγή γενικών συμπερασμάτων, προτάσεων και συμβουλευτικής για το διαζύγιο και το ρόλο του πατέρα.

1.4 ΑΝΑΛΥΣΗ ΟΡΩΝ

Γάμος: είναι η μορφή σύζευξης (θρησκευτική ή κοινωνική τελετή) άντρα και γυναίκας που θεσμοποιεί- νομιμοποιεί τις σχέσεις τους. Ο γάμος είναι ο ηθικός και νομικός θεσμός, στον οποίο θεμελιώνετε η κοινωνική συμβίωση. (Παϊπάης, 1996)

Οικογένεια: είναι το σύνολο των προσώπων που συνδέονται μεταξύ τους με γάμο ή με θεσμούς αίματος. Είναι ο θεσμός μεταξύ ανθρώπων που απορρέει από την κοινή συμβίωση ή/ και την κοινή καταγωγή τους. (Παϊπάης, 1996)

Διαζύγιο: είναι η λύση του γάμου με αμετάκλητη δικαστική απόφαση, εφόσον ζουν οι δύο σύζυγοι και συντρέχουν οι προϋποθέσεις που προβλέπονται από τον νόμο. (Παϊπάης, 1996)

Συναινετικό διαζύγιο: όταν οι σύζυγοι συμφωνούν για το διαζύγιο και το ζητούν με κοινή αίτησή τους. Αν υπάρχουν ανήλικα τέκνα προσκομίζεται έγγραφη συμφωνία των συζύγων που να ρυθμίζεται η επιμέλεια των τέκνων και η επικοινωνία με αυτά. (Παϊπάης, 1996)

Επιμέλεια: περιλαμβάνει την ανατροφή, την επίβλεψη, την μόρφωση, την εκπαίδευση, καθώς και τον προσδιορισμό του τόπου διαμονής των παιδιών. (Παϊπάης, 1996)

Απώλεια: νοείται το χάσιμο, το να χάνεται κάτι που έχει κάποιος. Παραδείγματα είναι η απώλεια αντικειμένων και προσώπων, τις ισορροπίας, της υπομονής, του γοήτρου, του δικαιώματος, των δυνάμεων. (Παϊπάης, 1996)

Οιδιπόδειο σύμπλεγμα: το σύνολο σεξουαλικών επιθυμιών που, σύμφωνα με την θεωρία της ψυχανάλυσης, αναπτύσσεται σε παιδί (συνήθως για το αγόρι) προς τον γονέα του αντίθετου φύλου και συνοδεύεται από ζηλότυπη εχθρότητα προς τον άλλων γονέα. (Μπαμπινιώτης, 1998: 1249)

Εφηβεία: η περίοδος της ζωής του ανθρώπου, στην διάρκεια της οποίας παρατηρείται η ωρίμανση των γεννητικών οργάνων και η ανάπτυξη των δευτερογενών χαρακτηριστικών του φύλου, ώστε το άτομο να γίνεται ικανό για αναπαραγωγή, στα κορίτσια διαρκεί συνήθως από το 12ο έως το 18ο έτος της ηλικίας τους, ενώ για τα αγόρια από το 14ο έως το 20ο έτος της ηλικίας τους, συμπίπτει με την μετάβαση από την παιδική ηλικία στην ωριμότητα και χαρακτηρίζεται από αύξηση των πνευματικών ικανοτήτων και ένταση του συναισθηματικού βίου του εφήβου. (Μπαμπινιώτης, 1998: 702)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Α. ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ ΜΕΛΕΤΩΝ ΚΑΙ ΣΧΕΤΙΚΩΝ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Η θέση του πατέρα στην κοινωνία είναι ένα θέμα που απασχολεί στις μέρες μας τους επιστήμονες, σε μεγάλο βαθμό. Η αντίληψη για τον ρόλο του είναι εσφαλμένη, γεγονός που αποδεικνύεται από το ότι η επιμέλεια των παιδιών παραχωρείται στη μητέρα με το σκεπτικό ότι είναι περισσότερο ικανή να ανταποκριθεί στις ψυχοσυναισθηματικές τους ανάγκες. Το αποτέλεσμα είναι ο πατέρας να περιορίζεται στην κάλυψη των υλικών αναγκών, μία θέση που υποβαθμίζει τη σημαντικότητά του.

Το διαζύγιο αποκαλύπτει απερίφραστα την αδυναμία να λειτουργήσει η σχέση του με την σύζυγό του. Εύλογα τον απασχολεί, καθώς του είναι δύσκολο να καταλάβει τι του συμβαίνει κι ακόμα πιο δύσκολο να μιλήσει για το χωρισμό. Αυτό δεν σημαίνει ότι οι πατέρες δεν είναι σε θέση να πάρουν την κατάσταση στα χέρια τους και να το ξεπεράσουν με όσο το δυνατόν μεγαλύτερη αξιοπρέπεια. Άλλωστε το διαζύγιο έχει γίνει τόσο καθημερινή υπόθεση ώστε όλοι ξέρουν πως χρειάζονται προσπάθειες και συνειδητή αντίληψη ευθυνών για να προστατευτεί το συμφέρον των παιδιών.

Ποια είναι λοιπόν η θέση του πατέρα απέναντι στο διαζύγιο; Πριν από κάποια χρόνια, αυτή η ερώτηση δεν θα μπορούσε ούτε καν να τεθεί. Σήμερα όμως τα πράγματα έχουν αλλάξει. Οι πατέρες μετά το διαζύγιο οργανώνουν τη ζωή τους με τέτοιο τρόπο ώστε να συνεχίσουν να αποτελούν μέρος της ζωής των παιδιών τους. Διεκδικούν το ρόλο τους και τα δικαιώματά τους. Γίνονται μέλη σε συλλόγους που σκοπό έχουν τόσο τη νομική όσο και την ηθική συμπαράσταση (βλέπε παράρτημα «Σύλλογος για την Ανδρική και Πατρική Αξιοπρέπεια»). Εδραιώνεται σιγά-σιγά μια αυθεντική σχέση ανάμεσα στο χωρισμένο πατέρα και τα παιδιά του.

2.1 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

Έρευνες και μελέτες για τον ανδρικό ρόλο άρχισαν να πραγματοποιούνται πρόσφατα και αναμφίβολα αργότερα από τις μελέτες για το γυναικείο ρόλο. Οι ερευνητές επί σειρά ετών είχαν ασχοληθεί αποκλειστικά με τον ρόλο και την σημασία της μητέρας στην ανάπτυξη και εξέλιξη του παιδιού. Ο ρόλος του πατέρα αναφερόταν ελάχιστα και μόνο σε συνάρτηση με την μητέρα. Οι περισσότερες έρευνες μελετούσαν την απουσία του από την οικογένεια και συνέκριναν το ρόλο του στην ανατροφή των παιδιών με αυτό της μητέρας.

Αρχικά η πατρότητα είχε θεωρηθεί ψυχολογικό απόκτημα, εξαρτημένο από τον πολιτισμό, σε αντίθεση με την μητρότητα η οποία θεωρούταν βιολογική-φυσική κατάσταση. Επικρατούσε η αντίληψη ότι ο ρόλος του πατέρα αποτελούσε το άθροισμα μίας σειράς κοινωνικών υποχρεώσεων. (Mildorf 1977)

Στις πρωτόγονες κοινωνίες η οικογένεια ήταν μία συντεχνία. Οι πατέρες συνεργάζονταν με τους γιους και οι μητέρες με τις κόρες. Αυτός ο τρόπος λειτουργίας της οικογένειας είχε ως αποτέλεσμα να αναπτυχθεί ένα σύστημα αξιών, όπου ο ανδρικός και γυναικείος ρόλος αντιμετωπίζεται ως κοινωνικό φαινόμενο. (Τσιάντης, 1991:20)

Μελέτες Ανθρωπολόγων για τις κοινωνίες του κυνηγιού και της συλλογής έδειξαν ότι οι πατέρες κυνηγούσαν, προστάτευαν την φυλή και πραγματοποιούσαν θρησκευτικές τελετουργίες. Ο πατέρας κυνηγός είχε ευθύνες για τα παιδιά, ιδιαίτερα για τα αγόρια. Εκείνος τα εκπαίδευε στο κυνήγι και στα θρησκευτικά έθιμα. (Καλλινικάκη, 1992:28-31).

Με την εξημέρωση των ζώων και την καλλιέργεια των φυτών έγινε το πέρασμα στην αγροτική κοινωνία, το οποίο προκάλεσε αλλαγές τόσο στην οικονομική όσο και στην κοινωνική δομή. Οι άνδρες ισχυροποίησαν τη θέση τους, γεγονός που προκάλεσε μέσα στην

οικογένεια ανισότητα ρόλων και διαφοροποίηση με βάση το φύλο. (Καλλινικάκη, 1992:28-31)

Στη διάρκεια της προκλασσικής εποχής (έως το 800 π.Χ.), όλες οι κοινωνίες αναγνώριζαν ένα ειδικό δεσμό, ανάμεσα στο παιδί με ένα ή περισσότερους «πατέρες». Ο πατέρας κάλυπτε ειδικές κοινωνικές και θρησκευτικές λειτουργίες. Οι πολιτισμοί εκείνοι δεν αποδέχονταν το βιολογικό ρόλο του πατέρα στην αναπαραγωγή. (Καλλινικάκη, 1992: 28-31).

Η Βίβλος προώθησε την ισχυρή κεντρική φιγούρα του πατέρα. Με την δύναμη και το κύρος του ο πατέρας αναλαμβάνει ευθύνες του αρχηγού των πάντων. Αποφασίζει για όλους, γίνεται τραχύς, αυστηρός στις εκδηλώσεις του και λιγότερο δοτικός με τα παιδιά. Η βιβλική εικόνα της θυσίας του Αβραάμ, που υπακούοντας στις εντολές του Θεού θυσιάζει τον Ισαάκ, είναι ενδεικτική του ρόλου του πατέρα και της κοινωνικής σημασίας της πατρικής εξουσίας εκείνη την εποχή. (Καλλινικάκη, 1992:28-31).

Έως το 1750 η ευρωπαϊκή οικογένεια ήταν πατριαρχική και εκτεταμένη. Η πυρηνική οικογένεια μαζί με τους παππούδες, τις γιαγιάδες, τους άλλους συγγενείς και τους δούλους κοιμόταν, έτρωγε, και εργαζόταν στον ίδιο χώρο. (Καλλινικάκη, 1992:28-31).

Στην προβιομηχανική εποχή οι γυναίκες και τα παιδιά ήταν υποδεέστερα και υποτελή των ανδρών-συζύγων. (Καλλινικάκη, 1992:28-31).

Με την εκβιομηχάνιση οι άνδρες παραγκωνίζονται. Το κύρος και η δύναμή τους υποβαθμίζεται καθώς οι γυναίκες μπαίνουν στην παραγωγή εργασίας. Η οικονομική ανεξαρτησία παρέδωσε στη γυναίκα προσωπική ανεξαρτησία, γεγονός που ανέτρεψε τους οικογενειακούς ρόλους. (Καλλινικάκη, 1992:28-31)

Η επέκταση της έρευνας σχετικά με τον ρόλο του πατέρα στην οικογένεια δεν ήταν αποτέλεσμα εξέλιξης της έρευνας αυτής καθ' αυτής. Επηρεάστηκε από εξωτερικούς παράγοντες όπως η γυναικεία εργασία και η ανάπτυξη του φεμινιστικού κινήματος. (Καλλινικάκη, 1992:28-31).

Η έρευνα των τελευταίων πενήντα χρόνων για το ρόλο του πατέρα θα μπορούσε να συνοψιστεί σε τρία παραδείγματα έρευνας. Το «παραδοσιακό» παράδειγμα έρευνας της περιόδου 1940-1950, στο οποίο ο πατέρας βρίσκεται σε απόσταση από τα παιδιά του, υποστηρικτής της μητέρας στη σχέση της μαζί τους. Το «μοντέρνο» παράδειγμα έρευνας για την πατρότητα του 1960, στο οποίο δίνεται έμφαση στις επιπτώσεις της απουσίας του πατέρα, ιδιαίτερα στην ακαδημαϊκή επίδοση, στην υιοθέτηση της ταυτότητας του φύλου και στην εκδήλωση αντικοινωνικής συμπεριφοράς από το παιδί. Τέλος το παράδειγμα της «περιόδου του ανδρόγυνου» του 1970-1980 όπου η έρευνα στρέφεται στην ισοτιμία των ρόλων του πατέρα και της μητέρας στην ανάπτυξη του παιδιού. Τότε αποκαλύφθηκε ότι οι πατέρες μπορούν και αυτοί με επιτυχία να αναθρέφουν το παιδί και πως τα παιδιά δεν κάνουν διάκριση μεταξύ πατέρα και μητέρας, όταν εκείνοι ασχολούνται ποιοτικά μαζί τους. (Καλλινικάκη, 1992:28-31).

Μόλις το 1979 έγινε στην Ελλάδα η πρώτη εκδήλωση για τον πατέρα. Οργανώθηκε από γυναίκες και συγκεκριμένα από το Σύλλογο Επιχειρηματιών και Επαγγελματιών Γυναικών Ελλάδας. Πραγματοποιήθηκε στις 18 Ιουνίου 1979 στο Φιλολογικό Όμιλο “Παρνασσός”.

Την τελευταία δεκαετία ο ρόλος του πατέρα διαπιστώνεται πως και πάλι έχει μεταβληθεί. Τα υψηλά ποσοστά διαζυγίων και οι γεννήσεις παιδιών από ανύπαντρες μητέρες έχει σαν αποτέλεσμα τα παιδιά να ζουν χωρίς τον πατέρα τους. Γι' αυτά τα παιδιά ο πατέρας είναι ένας άνδρας που «ήταν εδώ και έφυγε». Ο θεσμός του γάμου έχει υποβαθμιστεί σε

μεγάλο βαθμό. Όταν δεν πραγματοποιηθεί γάμος ή όταν στην πορεία έχει διαρραγεί, κάποιοι πατέρες αποποιούνται των πατρικών ευθυνών. Παρ' όλα αυτά, μελέτες δείχνουν ότι οι σημερινοί πατέρες φροντίζουν περισσότερο τα παιδιά τους από τις προηγούμενες γενεές. Ο πατέρας συμμετέχει περισσότερο στην γέννηση του παιδιού του με την υποστηρικτική συμπεριφορά του στη διάρκεια εγκυμοσύνης και την παρουσία του την ώρα του τοκετού, ζητά γονικές άδειες και ευέλικτο ωράριο εργασίας, μειώνει τις ώρες εργασίας του και αδιαφορεί για την προαγωγή του, προκειμένου να αφιερώσει χρόνο στα παιδιά του. (Goleman,2000:196.)

2.2 ΘΕΩΡΙΕΣ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΟΝ ΠΑΤΕΡΑ

Οι περισσότερες θεωρίες συγκλίνουν στην αντίληψη του πατέρα ως ατόμου με έμμεση μόνο επιρροή στην ανάπτυξη του βρέφους. Αντίθετα, η σχέση μητέρας- παιδιού πάντοτε κατείχε σημαντική θέση στην επιστήμη της ψυχολογίας. Μία σωστή σχέση ενός παιδιού με το γονιό του είναι μεγάλης σπουδαιότητας γι' αυτό, επειδή του καλύπτει τις βασικές του ανάγκες για επαφή και εμπιστοσύνη. Αυτός ο γονιός δεν οφείλει αποκλειστικά να είναι μόνο η μητέρα, άλλα και ο πατέρας, για τον οποίο αναπτύσσονται ελάχιστες θεωρίες. (Χουντουμάδη,1996:126)

Μέχρι πρόσφατα η ψυχολογία ασχολούταν με τον ρόλο του πατέρα, αφού το παιδί είχε συμπληρώσει τα τρία του χρόνια. Πολλά έχουν ειπωθεί για την επικινδυνότητα της συναισθηματικής στέρησης ενός παιδιού από τη μητέρα του, όταν εκείνη απουσιάζει. Συναισθηματική στέρηση όμως μπορεί να υπάρξει και όταν η μητέρα είναι παρούσα και απουσιάζει ο πατέρας. Ενδεικτική είναι η ορολογία που χρησιμοποιείται για την περιγραφή και τον χαρακτηρισμό παιδιών που μεγάλωσαν σε

ιδρύματα, στερημένα από όλες τις σημαντικές για αυτά κοινωνικές επαφές. Ονομάστηκαν παιδιά με «μητρική στέρηση», την στιγμή που πάσχουν συνάμα από πατρική και κοινωνική στέρηση. (Χουντουμάδη,1996:126)

Η ποιότητα της σχέσης παιδιού- γονιού, δεν μπορεί να εκτιμηθεί με βάση την ποσότητα του χρόνου που βρίσκονται μαζί. Σημαντική είναι η ποιότητα και όχι η ποσότητα συνεύρεσης. Οι καθημερινοί χωρισμοί του πατέρα από το παιδί, όταν εκείνος εργάζεται δε διακόπτουν τη σχέση τους. (Χουντουμάδη,1996: 127)

Η θεωρητική προσέγγιση με την μεγαλύτερη επιρροή, όσον αφορά την σχέση πατέρα- παιδιού, είναι η ψυχαναλυτική θεώρηση του Freud, που υποστήριξε ότι, τόσο τα αγόρια όσο και τα κορίτσια, δημιουργούν την πρώτη και πλέον σημαντική σχέση με την μητέρα τους, αν και αναγνώρισε ότι προ-οιδιπόδεια το βρέφος ταυτίζεται και με τους δύο γονείς. Γύρω στα 3 με 5 χρόνια, σύμφωνα με τον Freud, το αγόρι αντιλαμβάνεται ότι η μητέρα του αγαπά τον πατέρα του, ο οποίος θεωρείται πλέον αντίπαλός του στην αγάπη και την στοργή της. Επιπλέον, ο γιος συνειδητοποιεί τις ανατομικές διαφορές ανάμεσα στα δύο φύλα και ταυτίζεται σιγά- σιγά με τον πατέρα. Η ταύτιση με τον πατέρα είναι ουσιαστική για την υιοθέτηση του φυλετικού ρόλου και προϋπόθεση για την ανάπτυξη της έννοιας του ήθους και της ηθικής συμπεριφοράς. Το κορίτσι περνά από μία ανάλογη διαδικασία. (Χουντουμάδη,1996:127-128)

Τα αγόρια και τα κορίτσια σε αυτή την ηλικία προβλέπουν στον πατέρα τους για προστασία. Ο πατέρας θεωρείται η μορφή εξουσίας που τιμωρεί, όταν το παιδί παραβαίνει τους κανόνες και τις κοινωνικές επιταγές, τις οποίες μόλις έχει αρχίσει να ενσωματώνει στην αναπτυσσόμενη συνείδησή του. Η παρουσία του πατέρα στην βρεφική ηλικία καθώς και η μορφή του ως πηγή αγάπης, στοργής, τρυφερότητας

είναι απούσες από την Φροϋδική αντίληψη, γεγονός απολύτως σύμφωνο με τις κυρίαρχες αξίες της εποχής του. Παρ' όλα αυτά η συμβολή του θεωρήθηκε ουσιαστική, προκειμένου να τεθούν οι βάσεις της κοινωνικοποίησης, ειδικά στην ανάπτυξη των φυλετικών ρόλων και της ηθικής. (Χουντουμάδη,1996:128-129)

Άλλοι θεωρητικοί της ψυχανάλυσης τόνισαν την σημασία του πατέρα στην αποκόλληση της σχέσης μητέρας- βρέφους, κάτι που προϋποθέτει την απουσία της πρώιμης σχέσης πατέρα- παιδιού. (Χουντουμάδη,1996:129)

Και η Mahler θεωρεί τον πατέρα σημαντικό στην διευκόλυνση της διαδικασίας αποχωρισμού- εξατομίκευσης. Σύμφωνα με αυτή την θεωρία, η αυστηρότερη και πιο οριοθετημένη συμπεριφορά του πατέρα, διευκολύνει τη σταδιακή απομάκρυνση από την μητέρα και τη δημιουργία ανεξάρτητου εαυτού. (Χουντουμάδη,1996:129)

Ο Winnicott θεωρεί το βρέφος και την μητρική φροντίδα ως μία ενότητα. Δεν υπάρχει βρέφος χωρίς μητρική φροντίδα και μητρική φροντίδα χωρίς βρέφος. Η λειτουργία του πατέρα συνίσταται στην δημιουργία του κατάλληλου περιβάλλοντος για την μητέρα, ενώ το βρέφος δε συνειδητοποιεί αυτή την λειτουργία. Ο ρόλος του πατέρα περιορίζεται στον υλικό και ψυχολογικό εφοδιασμό της μητέρας. (Χουντουμάδη,1996:129)

Ο Bowlby πρότεινε την έννοια του «μονοπατρισμού» υποστηρίζοντας ότι το παιδί προσκολλάται σε μία πρωταρχική μητρική μορφή και ότι η προσκόλληση αυτή είναι βασική για την ψυχική του υγεία και σταθερότητα, ενώ άλλες προσκολλήσεις είναι δευτερεύουσας σημασίας. (Χουντουμάδη,1996:129)

Πρόσφατες μελέτες που έγιναν για να εντοπίσουν τυχόν διαφορές στην προσκόλληση των βρεφών προς την μητέρα και τον πατέρα, συγκλίνουν στο συμπέρασμα ότι τα βρέφη, από 5 έως 12 μηνών δεν

εμφάνισαν σημαντικές διαφορές στην προσκόλληση προς τον έναν ή τον άλλον γονέα. Η επίδραση του Bowlby και της έννοιας του μονοπατρισμού ήταν τόσο καθοριστικές, που οι περισσότερες μεταγενέστερες μελέτες και συζητήσεις εστιάστηκαν στο κατά πόσο οι πατέρες είναι εξίσου ικανοί με τις οι μητέρες. (Χουντουμάδη,1996:130)

Οι θεωρητικοί της μάθησης δέχονται ότι και οι δύο γονείς μετέχουν στην διαπαιδαγώγηση και στην εκπαίδευση των παιδιών τους, μοιράζοντας αμοιβές και ποινές στην προσπάθεια διαμόρφωσης της σωστής συμπεριφοράς. Οι περισσότεροι όμως τονίζουν ότι ο πατέρας είναι πιο τιμωρητικός και επομένως σχετικά πιο αποτελεσματικός στην αναστολή αντικοινωνικών και γενικότερα ανεπιθύμητων συμπεριφορών. Άλλοι θεωρητικοί υπογραμμίζουν τη σπουδαιότητα της μάθησης μέσα από την παρατήρηση και όχι με την χορήγηση αμοιβών. Τότε, ο πατέρας αποκτά ιδιαίτερη σημασία ως πρότυπο του αγοριού σχετικά με τις συμπεριφορές που αρμόζουν στον φυλετικό του ρόλο. (Χουντουμάδη,1996:130)

Συμπερασματικά, ο ρόλος του πατέρα στην ζωή των πολύ μικρών παιδιών έχει εξεταστεί μάλλον περιορισμένα μέχρι σήμερα. Εμφανίζεται συνήθως κατά την ηλικία των τριών χρόνων του παιδιού και θεωρείται σημαντικός για την ανάπτυξη της αυτονομίας του, καθώς θέτει τα θεμέλια για την κοινωνικοποίησή του, επηρεάζοντας την ταυτότητα του φύλου και την ηθική. Πέραν αυτού όμως, ο πατέρας αντιμετωπίζεται ως δευτερεύουσα μορφή, όσον αφορά τη φροντίδα του παιδιού, που θεωρείται ευθύνη της μητέρας. Η παρουσία του πατέρα δε συνεπάγεται την ταυτόχρονη μείωση της σπουδαιότητας της μητέρας, αλλά σηματοδοτεί μια ολιστική και πιο σύνθετη προσέγγιση γύρω από τα παιδιά. Η σχέση πατέρα- παιδιού είναι απαραίτητο να εντάσσεται στο οικογενειακό σύστημα και το ευρύτερο κοινωνικό και ιστορικό πλαίσιο. (Χουντουμάδη,1996:130)

2.3 ΤΥΠΟΙ ΠΑΤΕΡΑ

Από την σκοπιά των σύγχρονων επιστημονικών αντιλήψεων για την πατρότητα, η Rerrich υποστηρίζει ότι οι τύποι πατέρα μπορούν να διακριθούν:

A) Στον τύπο του «παραδοσιακού» πατέρα, ο οποίος, στο κοινωνικό σύνολο, είναι συνδεδεμένος με την συμβολική δύναμη του άνδρα ως εκπροσώπου της οικογένειας. Οι καθημερινές υποχρεώσεις του συνίστανται στην εξεύρεση οικονομικών πόρων προς όφελος της οικογένειας. Η εξεύρεση των χρημάτων συντελεί στην εξασφάλιση μίας σειράς προϋποθέσεων, βασικών για την λειτουργική υπόσταση και την δομική διατήρηση της οικογένειας ως οργανωμένης ομάδας που εξυπηρετεί συγκεκριμένους σκοπούς. Οι βασικές αυτές προϋποθέσεις είναι ο δεσμός της μητέρας με το παιδί, η μόνιμη παρουσία της μητέρας στο οικιακό περιβάλλον με σκοπό τη φροντίδα του παιδιού και η διάκριση των ρόλων στην οικογένεια ανάλογα με το φύλο και την ηλικία, όπου ο πατέρας εμφανίζεται τόσο ως αρχηγός της οικογένειας, όσο και ως προμηθευτής αγαθών και προστάτης της σχέσης μητέρας παιδιού. (Κορώσης, 2003: 28)

B) Στον τύπο του «αυταρχικού» πατέρα, ο οποίος είναι αρκετά γνωστός. Ο αυταρχικός πατέρας είναι αυτός που δεν εννοεί να ακούσει κανέναν άλλο, που πιστεύει πως τα ξέρει όλα και αποφεύγει να μάθει. Αποφεύγει γιατί δεν τον "συμφέρει" τίποτα. Ο συγκεκριμένος τύπος πατέρα οφείλει να αντιμετωπίσει το ζήτημα ανατροφής των παιδιών από άλλη οπτική γωνία. Πρέπει να υιοθετήσει σιγά-σιγά την άποψη και να παραδεχτεί ότι με την αυταρχικότητα δεν λύνονται τα οικογενειακά προβλήματα και τα προβλήματα των παιδιών. Η αυταρχικότητα λοιπόν δεν αποδίδει. Καμιά φορά τα παιδιά, ιδίως τα αγόρια, αρχίζουν να φοβούνται το ανδρικό πρότυπο και δεν θέλουν να ταυτιστούν μαζί του.

Συχνά όταν φτάνουν 17-18 χρονών, αντιμετωπίζουν την αυταρχικότητα του πατέρα με δυσκολία. Τότε πολλές φορές, τα παιδιά γίνονται επιθετικά προς τον πατέρα τους. (Χουρδάκη, 1995: 377-378)

Γ) Στον τύπο του «συντροφικού» πατέρα, ο οποίος αποτελεί πρότυπο για το παιδί. Πρόκειται για τον πατέρα που τάσσεται υπέρ του διαλόγου με το παιδί σε θέματα που αφορούν την ευέλικτη αντιμετώπιση δυσάρεστων καταστάσεων. Ο πατέρας αναλαμβάνει το ρόλο του υποστηρικτή των παιδικών προβλητισμών και του συμβούλου σε διεξοδικές συζητήσεις σχετικά με το πότε η συμπεριφορά ενός ατόμου είναι αποδεκτή και πότε απορρίπτεται. Το θετικό αποτέλεσμα της συνεργασίας αυτής είναι ότι ο πατέρας εμφανίζεται ως άτομο που διαθέτει τον εαυτό του στις πνευματικές και ψυχολογικές ανάγκες του παιδιού. (Κορώσης, 2003: 28)

Δ) Άλλος τύπος πατέρα, ο οποίος είναι συνηθισμένος στην σημερινή εποχή, είναι ο «επεικής». Καθώς λείπει όλη μέρα από το σπίτι, αισθάνεται να στερεί από τα παιδιά του την παρουσία του. Όταν λοιπόν είναι κοντά τους, θέλει να είναι καλός μαζί τους και να μην τους χαλάει χατίρι. (Χουρδάκη, 1995: 377-378)

2.4 Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΠΑΤΕΡΑ

Η επικοινωνία του πατέρα με το παιδί εμφανίζεται πλέον, τόσο από άποψη συχνότητας όσο και ποιότητας, ως μία συμμετοχική δράση στην διαμόρφωση της παιδικής προσωπικότητας, η οποία σε σύγκριση με την παραδοσιακή της λειτουργία δεν περιορίζεται στα στενά πλαίσια των υποχρεώσεων σχετικά με την προμήθεια υλικών αγαθών. Ο πατέρας δηλαδή έχει αναπτύξει μία ευαίσθητη σχέση με το παιδί του σε τέτοιο

βαθμό που να χαρακτηρίζεται ισάξια με εκείνη της μητέρας- παιδιού. (Κορώσης, 2003: 32-33)

Οι σχέσεις που είχε ο άνδρας με τον δικό του πατέρα, αποτελούν βασική προϋπόθεση για την συμπεριφορά που θα εκδηλώσει ως μελλοντικός πατέρας. Ο ρόλος ενός υποψηφίου πατέρα επηρεάζεται από τις εμπειρίες που είχε με τον δικό του πατέρα, μια και οι θετικές εμπειρίες προοιωνίζουν τη θετική στάση του άνδρα που θέλει όχι μόνο να γίνει αλλά και να είναι πατέρας. Η στάση που θα έχει ως μελλοντικός πατέρας απέναντι στην συντροφικότητα, στην αγάπη, την οικογένεια και στο νοικοκυριό, διαμορφώνεται σε μεγάλο βαθμό από τις βιωματικές εμπειρίες που είχε ως γιος και αδελφός, με τους δικούς του γονείς και τα αδέρφια. (Κορώσης, 2003: 38-39)

Ο πατρικός ρόλος υποδιαιρείται σε έξι επιμέρους ρόλους - λειτουργίες: α) του γεννήτορα, β) του προμηθευτή, γ) του προστάτη, δ) του παιδαγωγού, ε) του προτύπου ταύτισης, στ) του συντρόφου στον ελεύθερο χρόνο. Οι λειτουργίες αυτές του πατέρα δεν συνδέονται μόνο το παιδί, αλλά εκδηλώνονται σε σχέση και με τη σύζυγο-μητέρα. (Κορώσης, 2003: 91.)

2.4.1 Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΓΕΝΝΗΤΟΡΑ

Ο ρόλος του πατέρα ως γεννήτορα μαθαίνεται μέσα από τη δυαδική σχέση της μητέρας και του παιδιού. Ο άνδρας δεν συνειδητοποιεί τον ρόλο του πατέρα κατά την διάρκεια της εγκυμοσύνης της γυναίκας του, η οποία ήδη από το πρώιμο αυτό στάδιο αισθάνεται μητέρα, αλλά οικειοποιείται το ρόλο του μετά τον τοκετό μέσω της σχέσης μητέρας-παιδιού. Η δυαδική αυτή σχέση κάνει τον άνδρα πατέρα. (Κορώσης, 2003: 53-55)

Ο άνδρας που πρόκειται να γίνει πατέρας εκδηλώνει εξαιρετική συμπεριφορά, η οποία παραμένει σταθερή σε όλη την διάρκεια της κύησης. Και οι δύο σύζυγοι από κοινού αποφασίζουν πότε θέλουν να γίνουν γονείς και έτσι ο πατέρας αναλαμβάνει ηθελημένα τις ευθύνες που συναρτώνται με την γέννηση του παιδιού. Όσο περισσότερο χαιρείται ο άνδρας κατά την διάρκεια της εγκυμοσύνης της γυναίκας του αναμένοντας την γέννηση του παιδιού, τόσο συχνότερα θα συμμετέχει στην μέριμνα και στην φροντίδα για το παιδί. Όταν μάλιστα η απόκτηση του παιδιού δεν αποτελεί ανασταλτικό παράγοντα για την επαγγελματική σταδιοδρομία του, τότε η συμμετοχή του αναμένεται να είναι πιο συχνή. (Κορώσης, 2003: 53-55.)

2.4.2 Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΠΡΟΜΗΘΕΥΤΗ ΚΑΙ ΤΟΥ ΠΡΟΣΤΑΤΗ

Ο λειτουργικός ρόλος του πατέρα ως προμηθευτή και ως προστάτη, που είναι αφενός συνδεδεμένος με τις παραδοσιακές αντιλήψεις και αφετέρου ενσωματωμένοι στην ανδρική συνείδηση, εμφανίζεται στην σύγχρονη μορφή της πατρικής συμπεριφοράς. Όμως τόσο η προμήθεια αγαθών όσο και η προστασία, μπορούν στις μέρες μας να πραγματοποιούν τόσο από τον πατέρα όσο και από την μητέρα. (Κορώσης, 2003: 55-62)

Η Martin υποστηρίζει ότι η λειτουργική διάσταση του πατέρα στον ρόλο του προμηθευτή προσδιορίζει αποφασιστικά τους ψυχοσυναισθηματικούς δεσμούς στον οικογενειακό πυρήνα. Οι δεσμοί αυτοί «χαλαρώνουν» εφόσον ο πατέρας διακατέχεται από την σφοδρή επιθυμία να εξασφαλίσει ένα καλύτερο βιοτικό επίπεδο, ένα καλύτερο αύριο. Ο πατέρας διαπράττει ένα διπλό σφάλμα: πρώτον, καταναλώνει πολύ χρόνο και ενέργεια στο να αδράξει στις ευκαιρίες επαγγελματικής

ανόδου και δεύτερον ως συνέπεια του πρώτου, κατά συνέπεια απουσιάζει από μία ποιοτική ανατροφή του παιδιού. (Κορώσης, 2003: 55-62)

Η επαγγελματική απασχόληση της μητέρας φαίνεται να επηρεάζει δεσμευτικά τον πατέρα ως προς την μέριμνα και την φροντίδα του παιδιού. Η συμμετοχή του πατέρα στις καθημερινές δραστηριότητες όπως στην αλλαγή της πάνας, στο ντύσιμο, το τάισμα του παιδιού, αυξάνει ανάλογα με την έκταση του χρόνου που απαιτεί το εβδομαδιαίο ωράριο της μητέρας. Τόσο η ενεργοποιημένη ενάσκηση του πατέρα στον ρόλο του όσο και η τακτική του ενασχόληση με το παιδί προσφέρουν νέες δυνατότητες για τη δημιουργία μίας αυτόνομης σχέσης μεταξύ πατέρα και παιδιού. Ο παραδοσιακός καταμερισμός των ρόλων στον οποίο ο πατέρας είναι ο μοναδικός προμηθευτής, ενώ η μητέρα υπεύθυνη για την εύρυθμη λειτουργία της οικογένειας, οδηγεί σε μία κατάσταση στην οποία ο πατέρας βιώνεται ως απών. (Κορώσης, 2003: 55-62)

2.4.3 Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΥ

Με το πέρασμα του χρόνου άλλαξε και η λειτουργία του πατέρα ως παιδαγωγού. Ο πατέρας δεν διαδραματίζει πλέον σημαντικό ρόλο απέναντι στα παιδιά του ως προς την μετάδοση γνώσεων ή των επαγγελματικών δεξιοτήτων. Την θέση του πατέρα σε αυτό έχουν καταλάβει άλλοι θεσμοί, όπως το σχολείο, το ίδρυμα επιμόρφωσης και ειδίκευσης, τα μέσα μαζικής ενημέρωσης. Μεγάλη σημασία έχει ο τρόπος επικοινωνίας που εφαρμόζει ο πατέρας για να πλησιάσει το παιδί του και να το οδηγήσει με υποδείξεις σε επαγγελματικές κατηγορίες ή σε ερμηνεία του νοήματος της ζωής. Ο πατέρας δεν μπορεί να παίζει πλέον τον ρόλο του δασκάλου στον επαγγελματικό προσανατολισμό, αλλά είναι σε θέση να μεταδώσει μέσα από τις εμπειρίες από τη ζωή, εκείνες τις

ερμηνείες που χρειάζεται το παιδί, για να αντιμετωπίσει κατάλληλα την απρόσωπη κοινωνία. (Κορώσης, 2003: 62-71)

2.4.4 Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΠΡΟΤΥΠΟΥ ΓΙΑ ΤΑΥΤΙΣΗ

Απαραίτητη προϋπόθεση για την διαμόρφωση της παιδικής προσωπικότητας είναι το αίσθημα ασφάλειας που πρέπει να δημιουργηθεί στο παιδί για να προσανατολιστεί σε κανόνες, αξίες και πρότυπα συμπεριφοράς των ανθρώπων που βρίσκονται γύρω του. Οι πρώτοι άνθρωποι που εμπνέουν άμεσα ασφάλεια στο παιδί είναι εκείνοι οι οποίοι το έχουν φέρει στον κόσμο και το μεγαλώνουν, δηλαδή οι γονείς του. Το παιδί εμπιστεύεται τον πατέρα σε αυτά που του υποδεικνύει και του μαθαίνει, αποκτώντας έτσι την πεποίθηση ότι, αφού πλαισιώνεται από αγάπη, μαθαίνει να συμπεριφέρεται σωστά. Σταδιακά αρχίζει να μιμείται την συμπεριφορά που ταιριάζει στο φύλο του. Έτσι αν είναι αγόρι μιμείται τον πατέρα του, μαθαίνοντας το πώς πρέπει να συμπεριφέρεται ο άνδρας και αν είναι κορίτσι μιμείται την μητέρα του μαθαίνοντας πως πρέπει να συμπεριφέρεται η γυναίκα. Ιδιαίτερα οι γονείς αποτελούν τα δύο σημαντικά πρόσωπα, που υποδεικνύουν και κατευθύνουν, εξηγούν και ελέγχουν, προτρέπουν και αποτρέπουν τις διάφορες εκδηλώσεις της συμπεριφοράς του παιδιού. Η διαπαιδαγώγηση του παιδιού είναι διαδικασία αποφασιστικής σημασίας και αποτέλεσμα των επιδράσεων που ασκεί το περιβάλλον στην προσωπικότητα του παιδιού. Ο πατέρας γίνεται αντικείμενο ταύτισης, ιδίως για τα αγόρια. (Κορώσης, 2003: 71-79)

2.4.5 Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΣΥΝΤΡΟΦΟΥ ΣΤΟΝ ΕΛΕΥΘΕΡΟ ΧΡΟΝΟ

Ένας ακόμα σημαντικός ρόλος του πατέρα για το παιδί είναι αυτός του συντρόφου στον ελεύθερο χρόνο. Η εικόνα του παραδοσιακού, αυστηρού και απόμακρου πατέρα υπήρχε παλιά. Σήμερα η κατάσταση έχει αλλάξει. Αναμφισβήτητο είναι το γεγονός ότι ο πατέρας έστρεψε την προσοχή του στο παιδί και ενδιαφέρθηκε να μοιραστεί μαζί του τις ελεύθερες ώρες του, για να ενισχύσει την σχέση του με αυτό και να αναπτύξει την επικοινωνία του μαζί του. Η λειτουργία του πατέρα σαν σύντροφος και σαν φίλος του παιδιού, δείχνει την έμπρακτη πλευρά της μετά την λήξη του ωραρίου εργασίας του και κατά την διάρκεια του Σαββατοκύριακου. Οι εκδρομές το Σαββατοκύριακο αποτελούν μορφή συνύπαρξης πατέρα και παιδιού. Οι εντυπώσεις, τα βιώματα, η ανταλλαγή απόψεων δίνουν ευκαιρίες για πραγματική επικοινωνία. Η επικοινωνία επιτυγχάνεται και μέσα από το παιχνίδι. Η αλληλεπίδραση που συντελείται στον ελεύθερο χρόνο προσφέρει στο πατέρα τη δυνατότητα να πλησιάσει ψυχοσυναισθηματικά το παιδί και να δημιουργήσει μαζί του μία στενή διαπροσωπική σχέση. (Κορώσης, 2003:79-90)

Η συχνή επικοινωνία του πατέρα με το παιδί σε καθημερινή βάση δεν αποτελεί ούτε μυστήριο μίας ιδιόμορφης σχέσης ούτε την εξαίρεση μίας συγκεκριμένης κατηγορίας ανδρών που νιώθουν την ανάγκη να στραφούν περισσότερο στο παιδί, συγκριτικά με άλλους τύπους πατέρων που παραμελούν τα παιδιά τους.

Η παρουσία του πατέρα είναι ψυχολογικά απαραίτητη έστω και μία ώρα την ημέρα. Θα προσθέσει στο παιδί ένα χαμόγελο, ένα καινούργιο χάνδι, ένα παιχνίδι, και αργότερα ένα καλό λόγο, μία ικανοποίηση περιέργειας, ένα παράδειγμα για μίμηση. Θα πάρει έτσι στα μάτια του

παιδιού τη μορφή ενός προτύπου δυναμικού και αξιομίμητου και όταν στην ηλικία των 6 χρονών έρθει η ώρα για την αποκόλληση του αγοριού από την συναισθηματική μονοπώληση (οιδιποδική) της μητέρας, τότε ο πατέρας θα πρέπει να είναι προσεχτικός στο να εκπληρώσει τις ιδιότητες ενός παραδείγματος για μίμηση και όχι για αποφυγή και απέχθεια ή φόβο και μίσος.(Δρακουλίδη, 1983: 107-110)

Θα πρέπει να μην έχει συγκρούσεις με τη σύζυγο μπροστά στο παιδί, να μην είναι αυταρχικός, πιεστικός και βάνανσος απέναντί του, να μην δημιουργεί άπρεπη παρουσία (με κινήσεις, λόγια, συμπεριφορά) να μην λέει άλλα και άλλα να πραγματοποιεί. Για να οδηγήσει το παιδί του σε σωστές κατευθύνσεις πρέπει ο ίδιος να γίνει παράδειγμα προς μίμηση και ταυτοποίηση. Αν ο πατέρας τρομοκρατήσει το παιδί με αυστηρότητα και τιμωρία, τότε η αποκόλληση από την μητέρα θα εμποδιστεί και η προσκόλληση θα ενισχυθεί με την έννοια του ασύλου καταφυγής που τελικά θα ευνοήσει την ανεξαρτησία του και την αυτοκυβέρνησή του παιδιού στην εφηβική ηλικία.(Δρακουλίδη, 1983: 107-110)

Πολλές φορές η βαναυσότητα του πατέρα έχει κατά τη λαθεμένη αντίληψη του, σκοπούς παιδαγωγικούς ή στοχεύουν σε κάτι "καλό" : την πειθαρχία του παιδιού του, να το κάνει υπάκουο, να του απαγορεύσει κάθε πρωτοβουλία, να του επιβάλλει τις θελήσεις του και μαζί με αυτές το επάγγελμα που θέλει για το παιδί του, ακόμα και όταν αυτό έχει κλίση για κάποιο άλλο επάγγελμα ή είναι προικισμένο με κάποιο ταλέντο. Τον ίδιο ευνουχισμό της προσωπικότητας θα πάθει το παιδί αν ο πατέρας του είναι υποταχτικός στη γυναίκα του και παιδαριώδης.(Δρακουλίδη, 1983: 107-110)

Στη δημιουργία μίας καλής ή κακής εντύπωσης για τον πατέρα συμβάλλει και η μητέρα, είτε θετικά είτε αρνητικά. Θετικά όταν επωφελείται από μία ευκαιρία να πει στο παιδί ένα λόγο αγάπης, επαίνου και θαυμασμού για τον πατέρα. Αρνητικά όταν παρουσιάζει τον πατέρα

στο παιδί σαν αξιοκατάκριτο, λέγοντας στο ίδιο όταν κάνει μία αταξία “τόσες φορές σου είπα να μην το ξανακάνεις... ίδιος ο πατέρας σου”. Επόμενο είναι πως αυτό και κάτι ανάλογο θα φέρουν το αντίθετο αποτέλεσμα από αυτό που επιθυμεί η μητέρα. Άλλοτε πάλι ο πατέρας χρησιμοποιείται ως μέσο εκφοβισμού, όταν π.χ. λέει “το βράδυ που θα έρθει ο πατέρας σου θα του πω τι έκανες και θα κανονίσει εκείνος την τιμωρία”. Όσο πλησιάζει η ώρα, τόσο γεννιέται στην ψυχή του παιδιού ο φόβος και δημιουργείται άγχος. Από τις δύο αυτές στάσεις της μητέρας θα δημιουργηθεί στην ψυχή του παιδιού ο αγαπημένος μπαμπάς ή ο μισητός μπαμπάς. (Δρακουλίδη, 1983: 110-112)

Φυσιολογικά το αγόρι έως έξι ετών είναι δεμένο με την μαμά και από τα έξι έως τα δώδεκα με τον μπαμπά του. Εκτός αν, για λόγους καταπιεστικούς ή παραχαϊδέματος, συνεχιστεί ίσως και ισόβια, η προσκόλληση με την μητέρα και ο φόβος για τον πατέρα.(Δρακουλίδη, 1983: 110-112)

Για το κορίτσι δεν ισχύει το ίδιο. Από τα τρία του χρόνια η συναισθηματική προσκόλληση στρέφεται προς τον πατέρα που τον θεωρεί πρότυπο προς αφοσίωση. Και στην ηλικία των έξι έως δώδεκα χρονών που το αγόρι στρέφεται μιμητικά προς τον πατέρα, το κορίτσι συνεχίζει την συναισθηματική του προσκόλληση προς τον πατέρα με φυσιολογική λήξη κατά την πρώτη εμφάνιση των εμμήνων. (Δρακουλίδη, 1983: 107-110)

2.5 ΣΤΟ ΔΡΟΜΟ ΠΡΟΣ ΤΟ ΔΙΑΖΥΓΙΟ

Η απόφαση για χωρισμό είναι μια πράξη πολύ σοβαρή που έχει ανάγκη από βαθειά διερεύνηση και συνειδητοποίηση της σταδιακής εξελίξεως της κακής συνεννόησης των συζύγων. Οι ειδικοί δεν συνιστούν οι σύζυγοι να πάρουν μια βιαστική απόφαση, χωρίς να έχουν σκεφτεί για πολύ καιρό και να έχει ωριμάσει η απόφασή τους σχετικά με τον χωρισμό. (Μαντζιάφου-Κανελλοπούλου, 1981: 196)

Το διαζύγιο αποτελεί αναγκαστικά την απαρχή μιας ολόκληρης σειράς από αλλαγές μέσα στη ζωή του κάθε ενός από τους γονείς αλλά κυρίως των παιδιών. Πρέπει να συνειδητοποιήσουν βαθειά αν πραγματικά θέλουν το διαζύγιο. Αν από αυτό θα βγούνε ωφελημένοι ή ζημιωμένοι. Αν μπορούν διατηρήσουν τον γάμο τους συνεχίζοντας τη ζωή τους με συμβιβασμούς ή αντίθετα αν το διαζύγιο είναι μια συνετή πράξη που θα τους οδηγήσει σε έναν πιο ουσιαστικό τρόπο ζωής χωρίς ίχνος εκδίκησης ή απόγνωσης. (Μαντζιάφου-Κανελλοπούλου, 1981: 196)

Υπάρχουν διαζύγια καταστρεπτικά τόσο για τους συζύγους όσο και για τα παιδιά και διαζύγια ειρηνικά. Η ποιότητα του διαζυγίου εξαρτάται από το δρόμο που πέρασαν οι σύζυγοι μέχρι την ημέρα του χωρισμού, από τη βαθειά σκέψη και από τη σωστή εκτίμηση των σοβαρών λόγων που επιβάλλουν τον χωρισμό. (Μαντζιάφου-Κανελλοπούλου, 1981: 196)

Ένα διαζύγιο, που έχει αποφασιστεί μετά από πολλή και βαθειά σκέψη, μπορεί να έχει πολλές πιθανότητες να κυλήσει μέσα σε ένα κλίμα πιο ήρεμο, λιγότερο αγχώδες, λιγότερο επιθετικό και να επιφέρει όσο το δυνατόν λιγότερο δυσμενείς συνέπειες στους γονείς και στα παιδιά τους. (Μαντζιάφου-Κανελλοπούλου, 1981: 197)

2.5.1 ΑΙΤΙΑ ΤΟΥ ΔΙΑΖΥΓΙΟΥ

Αποτελέσματα πολλών ερευνών για τις αιτίες του διαζυγίου έχουν δείξει ότι ποικίλοι παράγοντες καθώς και η αλληλεπίδραση αυτών, συντελούν στην αύξηση των διαζυγίων διεθνώς. Οι ερευνητές, ανάμεσά τους και η White συγκεντρώνουν τα κυριότερα ευρήματα και στοιχεία και οι απόψεις τους συγκλίνουν στο ότι τα αίτια του διαζυγίου διακρίνονται σε τρεις τομείς: τη δομή στο μακροεπίπεδο, τα δημογραφικά στοιχεία και τη λειτουργία της οικογένειας.

1) Σύμφωνα με την έρευνα της White οι κοινωνικές και πολιτισμικές παράμετροι που συσχετίζονται με τη δομή στο μακροεπίπεδο, είναι οι ακόλουθες: (α) *Νομοθεσία*: η αλλαγή της νομοθεσίας σε πολλές χώρες επέφερε αλλαγές καθώς άνοιξε το δρόμο για την έκδοση του διαζυγίου χωρίς υπαιτιότητα. (β) *Οικονομία*: πολλοί ερευνητές αναφέρουν ότι η συχνότητα των διαζυγίων μειώνεται σε περιόδους οικονομικής ύφεσης, ενώ αυξάνεται σε περιόδους ευημερίας. (γ) *Θεσμός της οικογένειας*: στα πλαίσια της βιομηχανικής κοινωνίας η ανάπτυξη εξωοικογενειακών θεσμών που αποτελούν εναλλακτικές πηγές οικονομικής ασφάλειας, ατομικών υπηρεσιών, ικανοποίησης και αναψυχής, οδήγησε στην υποβάθμιση της σπουδαιότητας της οικογένειας, στην μείωση του αριθμού των γάμων και των παιδιών και στην αύξηση των διαζυγίων. Επισημαίνεται όμως ότι ο υψηλός δείκτης διαζυγίων δεν αποτελεί χαρακτηριστικό όλων των εθνών με βιομηχανική ανάπτυξη. (δ) *Αναλογία φύλων*: η έρευνα έχει δείξει ότι οι γυναίκες ενδιαφέρονται περισσότερο για τη σταθερότητα και ότι η συχνότητα διαζυγίων είναι μικρότερη σε κοινωνίες με σχετικά μεγαλύτερο αριθμό γυναικών. (ε) *Ρόλος των φύλων*: ο προσδιορισμός των ρόλων των φύλων έχει συσχετιστεί με το διαζύγιο σε δύο επίπεδα: Πρώτον, όταν οι γυναίκες έχουν μεγαλύτερη οικονομική άνεση από τους άνδρες και από

τις οικογένειες τους, έχουν περισσότερη ευχέρεια να χωρίσουν. Δεύτερον, η εξομοίωση του ανδρικού και του γυναικείου ρόλου έχει ως αποτέλεσμα μικρότερη συζυγική συνοχή σε σχέση με τους συμπληρωματικούς παραδοσιακούς ρόλους. (στ) *Κοινωνική ένταξη*: ερευνητές υποστηρίζουν ότι η ανάγκη για κοινωνική ένταξη αυξάνει την πιθανότητα τα άτομα ν' ακολουθήσουν τα κοινωνικά κριτήρια στην επιλογή κατάλληλου συζύγου και στην εκπλήρωση των συζυγικών ρόλων και μειώνει αντίστοιχα την πιθανότητα να αντιμετωπίσουν το κοινωνικό στίγμα του διαζυγίου. (ζ) *Πολιτισμικές αξίες*: κατά το τέλος της δεκαετίας του 1980, υποστηρίχθηκε ότι παρατηρείται μία τάση αποφυγής της δέσμευσης και επιπλέον επικρατεί η άποψη ότι ο γάμος δεν είναι υποχρεωτικός να γίνει, αλλά θέμα προσωπικής επιλογής. (Χατζηχρήστου, 1999: 84-85)

2) Ως προς τα δημογραφικά στοιχεία και τα στοιχεία για τον κύκλο της ζωής, η White αναφέρει συμπερασματικά (με βάση δεδομένα πολλών ερευνών) τη συσχέτιση των ακόλουθων παραμέτρων με το διαζύγιο: (α) *Σειρά γάμου και παιδιά από άλλο γάμο*: Με βάση ερευνητικά αποτελέσματα διαπιστώθηκε ότι η συχνότητα των διαζυγίων στους δεύτερους γάμους είναι υψηλότερη από τους πρώτους γάμους. Δύο πιθανές ερμηνείες έχουν υποστηριχθεί από ερευνητές: ότι τα άτομα που ξαναπαντρεύονται συνεχίζουν να έχουν τα ίδια χαρακτηριστικά, τα οποία πιθανότητα συντέλεσαν στη διάλυση του πρώτου γάμου και δεύτερον, η εσωτερική δυναμική των δεύτερων γάμων είναι περισσότερο προβληματική από αυτή των πρώτων, κυρίως εξαιτίας των παιδιών που υπάρχουν από τους πρώτους γάμους. (β) *διαζύγιο των γονέων*: Έχει διαπιστωθεί ότι το διαζύγιο των γονέων αυξάνει την πιθανότητα ενός διαζυγίου στα παιδιά. (γ) *συγκατοίκηση*: Η συγκατοίκηση πριν το γάμο συνδέεται με μεγαλύτερη πιθανότητα διαζυγίου. (η) *η ηλικία κατά το γάμο*: Ο γάμος σε νεαρή ηλικία αυξάνει την πιθανότητα διαζυγίου.

Αποτελεί τον ισχυρότερο παράγοντα πρόβλεψης διαζυγίου στα πέντε πρώτα χρόνια γάμου και οι αρνητικές επιδράσεις διατηρούνται για πολύ χρόνο στο γάμο αλλά και στους επόμενους γάμους. (ε) *εγκυμοσύνη πριν το γάμο*: Εμπειρικά δεδομένα έχουν δείξει ότι σύναψη γάμου λόγω εγκυμοσύνης, αυξάνει την πιθανότητα διαζυγίου στον επερχόμενο γάμο, κυρίως κατά τα πρώτα χρόνια. (στ) *γονιμότητα στο γάμο*: Το πρώτο παιδί μειώνει την πιθανότητα διαζυγίου σχεδόν στο μηδέν τον πρώτο χρόνο μετά τη γέννηση, ενώ τα παιδιά σε μεγαλύτερες ηλικίες φαίνεται ότι επιβραδύνουν μεν την απόφαση για διαζύγιο, αλλά δεν την εμποδίζουν τελείως. Η μη ύπαρξη παιδιών συσχετίζεται με μεγαλύτερους δείκτες διαζυγίου και επιταχύνει τη διαδικασία του. Επίσης έχει παρατηρηθεί ότι οι γονείς αγοριών είναι λιγότερο πιθανό να χωρίσουν από τους γονείς κοριτσιών, γεγονός που έχει αποδοθεί στη μεγαλύτερη ενασχόληση των πατέρων με τους γιους. Επιπλέον συνδέεται με αποτελέσματα διαπολιτισμικών ερευνών που έδειξαν ότι η ενασχόληση του πατέρα με τη φροντίδα των παιδιών μειώνει την πιθανότητα διαζυγίου. (ζ) *ηλικία και διάρκεια του γάμου*: Εξαιτίας της μεγάλης συσχέτισης των δύο μεταβλητών είναι δύσκολο να διευκρινιστεί η επίδραση της καθεμιάς ξεχωριστά και να ερμηνευτούν τ' αποτελέσματα. (η) Τέλος σημαντικό αίτιο διαζυγίου αποτελεί η διαφορετική φυλή των συζύγων. (Χατζηχρήστου, 1999: 85-87)

3) Όσον αφορά τις παραμέτρους της λειτουργίας της οικογένειας που αφορούν τη δομή της, την ποιότητα των σχέσεων και τους ψυχοκοινωνικούς παράγοντες, η White διαπιστώνει ότι υπάρχουν συγκριτικά λιγότερα θεωρητικά και εμπειρικά δεδομένα για τη συσχέτιση αυτών με το διαζύγιο. Συγκεκριμένα αναφέρει τις ακόλουθες παραμέτρους: (α) *συζυγική ευτυχία*: Παρόλο που η συσχέτιση φαίνεται αυταπόδεικτη, τα λίγα εμπειρικά δεδομένα δείχνουν ότι τα άτομα με χαμηλό δείκτη συζυγικής ευτυχίας είναι τέσσερις έως πέντε φορές

περισσότερο πιθανό να χωρίσουν σε περίοδο τριών χρόνων από τα άτομα που αναφέρουν υψηλό δείκτη συζυγικής ευτυχίας. (β) σκέψεις για το διαζύγιο: Διαπιστώθηκε ότι οι συμφιλιώσεις είναι πιο πιθανές, όταν το “κόστος” του διαζυγίου είναι μεγάλο και οι “εναλλακτικές δυνατότητες” μικρές. (γ) συζυγική αλληλεπίδραση: Ο χρόνος που περνάει το ζευγάρι μαζί συσχετίζεται με μεγαλύτερους δείκτες διαζυγίου. (δ) συμμετοχή της γυναίκας στο εργατικό δυναμικό: Η συμμετοχή της γυναίκας στην εργασία αυξάνει την πιθανότητα διαζυγίου, λόγω των ωρών απασχόλησης και της οικονομικής ανεξαρτησίας της γυναίκας. (ε) από διαζευγμένους έχουν αναφερθεί και οι ακόλουθοι λόγοι διαζυγίου: αλκοολισμός και χρήση ναρκωτικών, απιστία, ασυμφωνία, σωματική και συναισθηματική κακοποίηση, διαφωνίες για το ρόλο των φύλων, σεξουαλικά και οικονομικά προβλήματα. (στ) κοινωνικο-οικονομικό επίπεδο. (Χατζηχρήστου, 1999: 87-88)

2.5.2 ΣΤΑΔΙΑ ΔΙΑΖΥΓΙΟΥ

Το διαζύγιο όπως προαναφέραμε είναι η πλευρά του γάμου που δεν παρουσιάζει επιτυχία. Δεν αρχίζει με τους δικηγόρους, αλλά πολύ νωρίτερα. Το διαζύγιο περνάει από τρία στάδια: το στάδιο των πρώτων απογοητεύσεων, το συναισθηματικό διαζύγιο και τέλος το νομικό. (Χουρδάκη, 1995: 322)

Το στάδιο των «πρώτων απογοητεύσεων» είναι η εποχή που το ζευγάρι διαισθάνεται ότι κάτι δεν πάει καλά, είναι η ίδια εποχή που εμφανίζονται κάποιες σκέψεις για χωρισμό. Αρχίζουν να δημιουργούνται στον καθένα τους οι πρώτες σκέψεις για το διαζύγιο αλλά δεν το συζητούν μεταξύ τους. Η εξήγηση είναι ότι δημιουργήσανε τις οικογενειακές τους βάσεις σε θεμέλια όχι γερά και γι' αυτό το λόγο

έρχονται τώρα οι απογοητεύσεις. Οι σύζυγοι δεν έχουν αλληλοβοηθηθεί ώστε να ωριμάσουν, με αποτέλεσμα να καταθέτουν τις προσπάθειες στην πρώτη δύσκολη περίσταση. Οι πρώτες απογοητεύσεις προέρχονται από την ανωριμότητα και από το γεγονός ότι οι σύζυγοι δεν είναι ακόμα σε θέση να συνειδητοποιήσουν τα προβλήματα που ζουν και πολύ περισσότερο τον τρόπο που θα τα αντιμετωπίσουν. (Χουρδάκη, 1995: 327-328, www.systech.gr- Κέντρο Ψυχολογικών Μελετών)

Οι ψυχολογικές αντιδράσεις των συζύγων είναι συνήθως: συμπτώματα κατάθλιψης, αϋπνίες, οδύνη, ανορεξία. Τα παιδιά σε αυτή την φάση είναι μάρτυρες της έντασης, την οποία δεν κατανοούν. Επίσης, μπορεί να παραμελούνται από τους προβληματισμένους και αποδιοργανωμένους γονείς. (Χουρδάκη, 1995: 327-328, www.systech.gr- Κέντρο Ψυχολογικών Μελετών)

Το στάδιο των πρώτων απογοητεύσεων διαδέχεται το δεύτερο στάδιο που είναι εκείνο του συναισθηματικού χωρισμού (ψυχολογικό διαζύγιο). Το ψυχολογικό διαζύγιο οργανώνεται από την στιγμή που δύο άνθρωποι αρχίζουν να αισθάνονται πως ο ένας είναι μακριά από τον άλλον και διαμορφώνουν ο καθένας ξεχωριστό δρόμο από αυτόν που είχαν ξεκινήσει μαζί πριν από χρόνια. Το ψυχολογικό διαζύγιο είναι λοιπόν διαφορετικό από το νομικό. (Χουρδάκη, 1995: 328)

Εδώ τα πράγματα είναι περισσότερο ξεκαθαρισμένα. Δεν υπάρχει το ασαφές που είναι αισθητό στο πρώτο στάδιο. Οι σύζυγοι αρχίζουν να καταλαβαίνουν ότι δεν ταιριάζουν και να σκέφτονται σοβαρά τον χωρισμό. Αρχίζει να κατηγορεί ο ένας σύζυγος τον άλλον ότι δεν είναι αντάξιος του ιδανικού που οραματίστηκε και πως τον απογοητεύει. Αρχίζουν οι διαξιφισμοί και είναι πιο ξεκάθαρη η θέση που παίρνει τόσο ο ένας σύζυγος όσο και ο άλλος. Κατηγορούνται αμοιβαία, προχωρούν στα συγκεκριμένα προβλήματα και πολλές φορές στέκεται ο καθένας στο δικό του πρίσμα, στο δικό του κριτήριο και δεν προσπαθούν να

κατανοήσουν την θέση του άλλου γιατί εξακολουθεί να υπάρχει η ανωριμότητα. (Χουρδάκη, 1995: 328-329)

Το συναισθηματικό διαζύγιο δεν καταλήγει πάντα στο νομικό διαζύγιο. Μπορεί να υπάρχουν άνθρωποι που ζουν όλη τους τη ζωή σε αυτή την κατάσταση. Οι λόγοι μπορεί να είναι: (α) ότι το παίρνουν απόφαση σαν δεδομένο της τύχης. (β) ότι δεν καταλήγουν στο χωρισμό γιατί πραγματοποιούνται ορισμένες υποχωρήσεις μεταξύ τους. (γ) ότι δεν παίρνουν την απόφαση εξαιτίας οικονομικών λόγων. (δ) ότι τέλος, το ζευγάρι σκέφτεται να μην χωρίσει επειδή υπάρχουν και τα παιδιά. (Χουρδάκη, 1995, σελ. 329)

Άλλες φορές όμως το συναισθηματικό διαζύγιο οδηγεί στο νομικό διαζύγιο. Το νομικό διαζύγιο αποτελεί το τρίτο στάδιο και είναι η απόφαση του ζευγαριού να διαχωρίσει πλέον τον δρόμο του. Σε αυτό πρέπει να επωμίζεται ο καθένας τις ευθύνες του. Αυτή είναι η πιο χαρακτηριστική μορφή διαζυγίου. Τότε το μαθαίνει ο ευρύτερος κύκλος του ζευγαριού, ενώ πριν ήταν γνωστό μόνο στο στενό κύκλο. Στο στάδιο αυτό οι άνθρωποι βρίσκονται σε δύσκολη θέση από ψυχολογική άποψη και καταφεύγουν σε έναν τρίτο άτομο, ο οποίος είναι ο δικηγόρος. Κάποιες φορές οι δικηγόροι τους παρακινούν να υιοθετήσουν τακτικές που οι σύζυγοι δεν τις θέλουν, αλλά “υποχρεούνται” λόγω του νόμου. Ο δικηγόρος εφαρμόζει τον νόμο κατά γράμμα και βλέπει απρόσωπα τον άνθρωπο. (Χουρδάκη, 1995: 329-330)

Μετά την έκδοση του διαζυγίου και την ρύθμιση της επιμέλειας, της διατροφής και της επικοινωνίας με τα παιδιά, οι πρώην σύζυγοι βρίσκονται μπροστά σε μια καινούργια κατάσταση στην οποία πρέπει να προσαρμοστούν. Η επιτυχία της προσαρμογής εξαρτάται από την προσωπικότητα του ατόμου, από το πόσο είχε διαρκέσει ο γάμος, από το κοινωνικό περιβάλλον και τις δυνατότητες υποστήριξης που αυτό παρέχει, καθώς και από τον βαθμό αποδιοργάνωσης που η κρίση του

γάμου προκάλεσε στην προσωπικότητα του κάθε συζύγου.
(www.systech.gr- Κέντρο Ψυχολογικών Μελετών)

Σε αυτά τα στάδια οι ψυχολογικές συμβουλές κρίνονται απαραίτητες. Πρέπει να βοηθηθούν για να κάνουν ένα επιτυχές διαζύγιο. Επιτυχές είναι το διαζύγιο στο οποίο και οι δύο σύζυγοι καταλήγουν σε αυτή την απόφαση πολιτισμένα, πιστεύοντας ότι μπορεί να είναι η καλύτερη λύση. (Χουρδάκη, 1995: 332-333)

2.5.3 ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΔΙΑΖΥΓΙΟΥ

2.5.3.1 ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΔΙΑΖΥΓΙΟΥ ΣΤΑ ΠΑΙΔΙΑ

Σίγουρα, η διάσπαση της οικογένειας με το διαζύγιο αποτελεί πικρή και επώδυνη εμπειρία για όλους, ιδιαίτερα όμως για τα παιδιά. Το πανίσχυρο μητρικό και πατρικό φίλτρο δεν μπορεί να ακυρωθεί επειδή υπάρχει διένεξη μεταξύ των συζύγων-γονέων. Με την έκδοση του διαζυγίου γίνεται διάσπαση της μόνιμης επικοινωνίας των παιδιών με τον ένα γονέα, γεγονός που τραυματίζει όχι μόνο τα παιδιά, αλλά και τον γονέα, ο οποίος στην καλύτερη περίπτωση θα βλέπει τα παιδιά του περιοδικά και αποσπασματικά. (Κυριακίδης, 1999: 199-207)

Ανάλογα με την ηλικία, το φύλο και το στάδιο ανάπτυξης των παιδιών έχουμε ποικίλες αντιδράσεις: θυμός, φόβος, μοναξιά, κατάθλιψη, ενοχή, χαμηλή αυτοεκτίμηση, μαθησιακά προβλήματα, ψυχοσωματικά προβλήματα και προβλήματα συμπεριφοράς αποτελούν τις ενδεχόμενες μορφές αντίδρασης των παιδιών. (Κυριακίδης, 1999: 199-207)

Ο θυμός κατά το διαζύγιο των γονέων είναι ένα συνειδητό συναίσθημα. Άλλα παιδιά είναι θυμωμένα με τη μητέρα τους, άλλα με

τον πατέρα και άλλα και με τους δύο γονείς. Πολλά παιδιά είναι θυμωμένα με τον γονέα που πιστεύουν ότι άρχισε το διαζύγιο. Ο θυμός μπορεί να προέρχεται από ηθική αγανάκτηση και οργή και εκφράζεται με πολλούς τρόπους: αύξηση των εκρήξεων θυμού, της γκρίνιας, των διαφόρων απαιτήσεων και της δεσποτικής συμπεριφοράς. Μερικές φορές ο θυμός εκφράζεται με κορυφώσεις ώστε να προκληθεί αναταραχή. (Wallerstein-Kelly, 2000: 315-316)

Οι φόβοι είναι έντονοι σε παιδιά κάθε ηλικίας. Τα μικρότερα παιδιά έχουν φοβίες σχετικά με τον τρόπο που θα διαμορφωθεί η ζωή τους στη “μετά διαζύγιο” εποχή; ενώ στα μεγαλύτερα παιδιά αυτό είναι πιο σπάνιο. Οι φόβοι μπορεί να μην είναι πάντα ρεαλιστικοί, οι αιτίες όμως που τους προκαλούν τις περισσότερες φορές ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα. Συνήθως είναι δύσκολο να διακρίνουν το πραγματικό υπόβαθρο του φόβου και της ευαισθησίας τους. Κάποιες φορές παίρνει φοβικές διαστάσεις. Ένας συχνός φόβος των παιδιών είναι μήπως οι γονείς τους τα ξεχάσουν ή τα εγκαταλείψουν. (Wallerstein-Kelly 2000: 317-318)

Τα μεγαλύτερα παιδιά συχνά βιώνουν το αίσθημα της μοναξιάς. Πιστεύουν ότι οι γονείς τους δεν τους δίνουν σημασία και ότι δεν λαμβάνουν υπόψη την γνώμη τους σε σοβαρές οικογενειακές υποθέσεις. Και τα μικρότερα παιδιά μπορεί να νιώθουν αυτό το συναίσθημα. Νιώθουν πιο πληγωμένα, ταπεινωμένα και παραγκωνισμένα λόγω των γεγονότων που συνέβησαν και για τα οποία δεν μπορούν να κάνουν κάτι. (Wallerstein-Kelly, 2000: 319-320)

Η απώλεια ενός γονέα έχει σαν αποτέλεσμα το σπάσιμο των συναισθηματικών δεσμών του παιδιού με αυτόν τον γονέα. Το αποτέλεσμα αυτής της διαδικασίας είναι αυτό που αποκαλείται άγχος αποχωρισμού, το οποίο συνοδεύεται από αντιδράσεις θρήνου, οι οποίες μοιάζουν με αυτές που παρατηρούνται μετά το θάνατο ενός γονιού.

Τελικά, μετά το θρήνο επέρχεται η αποδοχή του γεγονότος σε μεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό. (Τσιάντης, 1991: 150-151)

Πολλά παιδιά έχουν την αίσθηση ότι ο κόσμος τους κλονίστηκε και ότι τα συνηθισμένα σημεία αναφοράς έχουν αλλάξει ή έχουν εξαφανιστεί. Τα διαφοροποιημένα αυτά σημεία αναφοράς έχουν άμεση σχέση με την αίσθηση του πως θα διαμορφωθεί η ζωή τους στο μέλλον. Αυτό κλονίζει την εικόνα του εαυτού τους και της ταυτότητά τους. (Wallerstein-Kelly, 2000: 318-319)

Οι συνεχιζόμενες συγκρούσεις μεταξύ των γονέων που οφείλονται στη μη τακτική επικοινωνία και στις επισκέψεις των παιδιών στο σπίτι του άλλου γονέα έχουν συσχετιστεί με την καθυστέρηση στην γλωσσική ανάπτυξη των παιδιών της βρεφικής και νηπιακής ηλικίας. Ακόμα, συχνό φαινόμενο είναι να υπάρχουν δυσκολίες στις κοινωνικές σχέσεις των παιδιών της ηλικίας αυτής, ανωριμότητα και περιορισμός στο παιχνίδι. (Χατζηχρήστου, 1999: 131)

ΠΑΙΔΙΑ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ

Οι επιπτώσεις του διαζυγίου στα παιδιά είναι άμεσα συνδεδεμένες με την ηλικία των παιδιών κατά την διάρκεια του διαζυγίου. Πιο συγκεκριμένα τα παιδιά που βρίσκονται στο στάδιο της προσχολικής ηλικίας αντιδρούν διαφορετικά από τα παιδιά μεγαλύτερης ηλικίας. Αυτό οφείλεται στην έλλειψη της γνωστικής ικανότητας να κατανοήσουν τα αίτια του χωρισμού και τις συγκρούσεις των γονέων, στη δυσκολία και τη σύγχυση να διακρίνουν ανάμεσα στην φαντασία και την πραγματικότητα καθώς και στην επίγνωση της εξάρτησής τους από τους γονείς για φροντίδα και ασφάλεια. Στα παιδιά αυτής της ηλικίας παρατηρείται έντονη θλίψη, άρνηση και παλινδρόμηση στο σπίτι, θυμό και θλίψη στο σχολείο ενώ μπορεί να εκδηλώσουν υπερβολική

προσκόλληση, σύγχυση και αποδιοργάνωση. Επίσης, έχει παρατηρηθεί αίσθημα ανασφάλειας, ανάγκη για συντροφιά και φροντίδα από άλλους κυρίως όσο η διαφωνία για το διαζύγιο συνεχίζεται. (Κυριακίδης, 1999: 199-207, www.systech.gr- Κέντρο Ψυχολογικών Μελετών)

ΠΑΙΔΙΑ ΣΧΟΛΙΚΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ (6-12 ΕΤΩΝ)

Στα παιδιά σχολικής ηλικίας η ανάπτυξη των γνωστικών ικανοτήτων διευκολύνει την κατανόηση της συμπεριφοράς, των αντιδράσεων και των συναισθημάτων τόσο των άλλων όσο και του εαυτού τους. Αυτό όμως δε σημαίνει ότι τα παιδιά της ηλικίας αυτής έχουν την ικανότητα για μια πληρέστερη ερμηνεία των αιτιών που σχετίζονται με το χωρισμό. Οι αντιδράσεις των παιδιών χαρακτηρίζονται από κατάθλιψη, απόσυρση, θλίψη, φόβο, άγχος, φαντασιώσεις για προσωπική ευθύνη, φαντασιώσεις για την συμφιλίωση των γονέων, θυμό, οργή, αλλαγές στην συμπεριφορά στο σχολείο, επιθετικότητα, αισθήματα απώλειας ή απόρριψης, ντροπή και εσωτερικές συγκρούσεις για την θέση που θα πάρουν υπέρ του ενός ή του άλλου γονέα. Τα παιδιά σε αυτή την αναπτυξιακή περίοδο είναι ιδιαίτερα ευάλωτα στις πιθανές απαιτήσεις των γονιών να πάρουν θέση στις διαμάχες υπέρ του ενός ή του άλλου γονέα. Τα παιδιά της πρώτης σχολικής ηλικίας αμύνονται προσπαθώντας να παραμείνουν ουδέτερα, αφοσιωμένα και στους δύο γονείς. Αντίθετα τα μεγαλύτερα παιδιά της σχολικής ηλικίας θεωρούν την συμμαχία τους με τον έναν γονέα πηγή υποστήριξης και σταθερότητας. Τα περισσότερα παιδιά, ιδίως τα αγόρια, νιώθουν θλίψη για την απώλεια του πατέρα, ανεξάρτητα με την ποιότητα των σχέσεων τους πριν τον χωρισμό. Οι ερευνητές θεωρούν ότι η ανάγκη των παιδιών αυτής της ηλικίας για τον πατέρα σχετίζεται με θέματα πειθαρχίας, έλεγχου, ταύτισης με το ανδρικό πρότυπο και με φόβους παλινδρόμησης. Τα παιδιά

χρησιμοποιούν την άρνηση, την αποφυγή σκέψεων για τα διαζύγιο, την αναζήτηση υποστήριξης από άλλους, την συνεχή κίνηση και ενασχόληση με νέες δραστηριότητες ως μηχανισμό αντιμετώπισης των συναισθημάτων της μοναξιάς και του φόβου τους για το αβέβαιο μέλλον τους. Όσον αφορά την σχολική τους προσαρμογή, τα αγόρια εκδηλώνουν συχνότερα επιθετική συμπεριφορά, δέχονται λιγότερο την κριτική, έχουν χαμηλότερη απόδοση στο σχολείο. Στην ηλικία αυτή, παρατηρήθηκε ότι μερικά παιδιά προσπαθούν να ξεπεράσουν το διαζύγιο βρίσκοντας διεξόδους εκτός σπιτιού με αποτέλεσμα την επιτάχυνση του ρυθμού εξέλιξής τους, δηλαδή την πρόωρη ωρίμανσή τους. (Χατζηχρήστου,1999:132-139, www.systech.gr- Κέντρο Ψυχολογικών Μελετών)

ΠΑΙΔΙΑ ΕΦΗΒΙΚΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ (12-17 ΕΤΩΝ)

Η εφηβική ηλικία αποτελεί ένα εξελικτικό στάδιο το οποίο χαρακτηρίζεται από μεγάλες και έντονες αλλαγές σε όλους τους τομείς ανάπτυξης των παιδιών: σωματικό, γνωστικό, κοινωνικό και συναισθηματικό. Βασικό χαρακτηριστικό είναι η διαδικασία σχηματισμού ταυτότητας των παιδιών. Κατά την αναζήτηση της ανεξαρτησίας και της αυτονομίας τους οι έφηβοι χρειάζονται την σταθερότητα της συναισθηματικής υποστήριξης, της φροντίδας, της αγάπης, της κατανόησης και της καθοδήγησης των γονέων. Το διαζύγιο των γονέων προκαλεί επιπρόσθετες μεγάλες αλλαγές σε όλους τους τομείς της ζωής των παιδιών. Ο χωρισμός σχετίζεται με τις διαπροσωπικές σχέσεις των εφήβων, με τη διαμόρφωση της ταυτότητάς τους και την επίτευξη της αυτονομίας τους, καθώς επίσης και με θλίψη, συναισθήματα ντροπής και αμηχανίας, επιθετικές μορφές συμπεριφοράς στο σπίτι και στο σχολείο, μείωση της σχολικής τους επίδοσης, αύξηση

απουσιών στο σχολείο, δυσκολίες συγκέντρωσης, συμπτώματα κατάθλιψης και σωματικά ενοχλήματα. Ορισμένοι ερευνητές πιστεύουν ότι το διαζύγιο έχει μικρές επιπτώσεις στην ανάπτυξη των εφήβων, γιατί έχουν την γνωστική ικανότητα για πληρέστερη κατανόηση των λόγων του διαζυγίου και των αντιδράσεων των γονέων. Έχουν επίσης την δυνατότητα αναζήτησης παρηγοριάς, συμβουλών και συναισθηματικής υποστήριξης σε άλλα άτομα έξω από το σπίτι και την οικογένεια. Παρόλα αυτά το διαζύγιο είναι οδυνηρό και δύσκολο στην αντιμετώπιση του ως γεγονός. Αυτό οφείλεται στο ότι οι έφηβοι χρειάζεται να αντιμετωπίσουν, συγχρόνως με τις έντονες αλλαγές σε όλους τους τομείς ανάπτυξής τους, και τις επιπρόσθετες μεγάλες αλλαγές που είναι αποτέλεσμα του χωρισμού. (Χατζηχρήστου, 1999: 139-144)

2.5.3.2 ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΔΙΑΖΥΓΙΟΥ ΣΤΟΥΣ ΣΥΖΥΓΟΥΣ

Η κοινή απόφαση του χωρισμού είναι σπάνια. Συνήθως, ο ένας σύζυγος θέλει να τερματίσει την σχέση πολύ περισσότερο από ότι ο άλλος και αυτό δημιουργεί μία ψυχολογική ανισορροπία, αφού ο ένας σύζυγος κλείνει την πόρτα στον γάμο ενώ ο άλλος εξακολουθεί να είναι δεμένος ή να έχει εξάρτηση από αυτόν. Αν και υπάρχουν αυθόρμητες περιπτώσεις διαζυγίων, οι ενήλικες μελετούν την περίπτωση του διαζυγίου επί μήνες και μερικές φορές επί χρόνια, πριν πάρουν την οριστική απόφαση. Η απόφαση οφείλεται συχνότατα σε συσσωρευμένα παράπονα, αστάθεια και δυστυχία, σε συνδυασμό με το γεγονός ότι το προσωπικό τίμημα που πληρώνει το άτομο δεν εξισορροπείται πλέον από την ασφάλεια ή την ικανοποίηση που του προσφέρει ο γάμος. (Kelly, 2000: 327-328)

Για τους περισσότερους αποτελεί εξαιρετικά επώδυνη εμπειρία να μάθουν από τον σύντροφό τους ότι δεν τους αγαπά ή δεν τους θέλει πλέον. (Kelly,2000: 329-330)

Οι σύζυγοι που ξεκινούν το διαζύγιο συχνά το κάνουν με λύπη, ενοχή, φόβο για το μέλλον, θυμό. Άλλο στοιχείο είναι η ύπαρξη συναισθημάτων ταπείνωσης και απόρριψης. Συνήθως, έχουν εξοικειωθεί και έχουν προετοιμαστεί νοητικά για την κατάσταση μετά τον χωρισμό. Μερικές φορές, ενώ ο αυτοσεβασμός τους βρίσκεται σε χαμηλά επίπεδα, κάτι που χαρακτηρίζει τους συντρόφους ενός αποτυχημένου γάμου, με τον χωρισμό ο αυτοσεβασμός τους τονώνεται, κάτι που έρχεται σε αντίθεση με το αίσθημα της εγκατάλειψης. (Kelly, 2000: 329-330)

Ένα άλλο χαρακτηριστικό είναι ο φόβος και το άγχος για το άγνωστο. Το διαζύγιο είναι το τέλος μίας κατάστασης και η αρχή μίας άλλης. Όσο και να προσπαθούν να την σταθμίσουν εξαρχής ουσιαστικά δεν ξέρουν που θα τους οδηγήσει. Αυτή η αρχή είναι κάτι αβέβαιο. Φοβούνται το άγνωστο, φοβούνται το πώς θα κινηθούν. (Χουρδάκη, 1995: 330-331)

Μία μακροχρόνια σχέση μεταξύ δύο ανθρώπων που έχει νομική ισχύ, ψυχολογικούς και οικονομικούς δεσμούς, είναι περίπλοκη και μπορεί να μην παρέχει την ίδια ικανοποίηση και στα δύο μέλη, καθώς αλλάζει με τα χρόνια. Ο γάμος μπορεί να είναι ζοφερός για τον ένα σύντροφο, αλλά αναζωογονητικός για τον άλλον. Μπορεί να τον θεωρούν αποτυχημένο και οι δύο σύντροφοι ή μόνο ο ένας. Κάποιοι μπορεί να ένιωθαν δυσαρέσκεια από την αρχή του γάμου τους αλλά να το συνειδητοποιήσαν σταδιακά. (Kelly,2000: 330)

Οι χωρισμένοι άνδρες και γυναίκες διαφέρουν ως προς την συχνότητα και τον τρόπο των παραπόνων τους. Τα βασικά συναισθήματα που επικρατούν μετά το διαζύγιο είναι ο θυμός, η κατάθλιψη, ο κλονισμός του αυτοσεβασμού, η οπισθοδρόμηση, η ανησυχία, αλλά και η

ανακούφιση, η αίσθηση της «δεύτερης ευκαιρίας». Οι αντιδράσεις αυτές είναι μία μορφή έκφρασης του συζυγικού ρόλου κατά τον τερματισμό του γάμου, αποτελούν γνωρίσματα της προσωπικότητας του ενήλικα και επηρεάζονται από εξωτερικούς παράγοντες. (Kelly, 2000: 327)

Πιο συγκεκριμένα, ο θυμός είναι μία αναμενόμενη αντίδραση στον χωρισμό. Είναι δύσκολο οι σύζυγοι να καταλήξουν σε ένα από κοινού πολιτισμένο διαζύγιο. Κατά το διαζύγιο, οι κανόνες που διέπουν την συμπεριφορά αλλάζουν απότομα και έχουν ως κριτήριο το ατομικό συμφέρον. Στο διαζύγιο, ο θυμός και η δυσαρέσκεια του γάμου απελευθερώνονται και εκφράζονται σε όλη τους την έκταση. (Kelly, 2000: 333-335)

Ο έντονος θυμός των χωρισμένων συζύγων εκφράζεται με πολλούς τρόπους γύρω από ένα απεριόριστο αριθμό θεμάτων. Ένα τέτοιο θέμα είναι τα χρήματα. Για παράδειγμα ο εγκαταλελειμμένος σύζυγος δεν νιώθει μόνο συντριβή και θυμό γιατί τον έχουν εγκαταλείψει αλλά και ανησυχία ότι η σύζυγος μπορεί διεκδικήσει την μισή περιουσία. Ένα άλλο θέμα είναι τα παιδιά. Οι οργισμένοι γονείς κρατούν τα παιδιά τους για να τιμωρήσουν τον άλλο σύζυγο ή προσπαθούν να κάνουν συμμαχία με αυτά. (Kelly, 2000: 333-335)

Με αφορμή τις αντιπαραθέσεις που υπάρχουν μπορεί να παρουσιαστεί κατάθλιψη. Η συχνότητα και η σοβαρότητα της κατάθλιψης ποικίλει ανάλογα με την διάρκεια του γάμου καθώς και την διάρκεια του χωρισμού. Η κατάθλιψη εμφανίζεται πιο συχνά στις χωρισμένες γυναίκες από ότι στους άνδρες. (Kelly, 2000: 335)

Ο κλονισμός λόγω της απόρριψης, το αίσθημα αδυναμίας, η αίσθηση της εξάρτησης από κάποιον άλλον για την επιβίωση, προκαλούν σοβαρή έλλειψη ισορροπίας και αποδιοργάνωση με μεγάλες και ανησυχητικές διαστάσεις. Εκείνοι οι άνδρες και οι γυναίκες που συνήθως εκδηλώνουν θυμό και κατάθλιψη μπορεί να περάσουν από μία περίοδο

χάους που έχει σαν αποτέλεσμα να έχουν βίαιη και ανεξέλεγκτη συμπεριφορά. (Kelly, 2000: 335-337)

Οι δικαστικοί αγώνες για το διαζύγιο δεν είναι μόνο ψυχολογικά δυσάρεστοι, αλλά οικονομικά δαπανηροί και χρονοβόροι. Η διαδικασία του διαζυγίου και τα επακόλουθά της έχουν μία ισχυρή αποδιοργανωτική επίδραση στο βιολογικό και ψυχολογικό τομέα της ζωής κάθε μέλους της οικογένειας. (Κυριακίδης, 1999: 199-207)

2.5.4 ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΟΥ ΔΙΑΖΥΓΙΟΥ

2.5.4.1 ΟΙ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΟΥ ΔΙΑΖΥΓΙΟΥ ΣΤΑ ΠΑΙΔΙΑ

Οι άνθρωποι έχουν την τάση να υποθέτουν ότι τα παιδιά διαζευγμένων γονιών μειονεκτούν στην ζωή και ότι αναπόφευκτα θα βασανίζονται από συναισθήματα κατωτερότητας ή από προβλήματα συμπεριφοράς. Πράγματι, μερικά παιδιά όταν οι γονείς τους χωρίσουν υποφέρουν σε τέτοιο βαθμό από έντονο συναισθηματικό τραύμα ώστε ποτέ δεν κατάφεραν να αναρρώσουν ολοκληρωτικά από τις συνέπειες. Οι ψυχολογικές επιδράσεις συχνά υπάρχουν και στην ενήλικη ζωή χωρίς τα άτομα να έχουν σαφή επίγνωση από πού προέρχεται το πρόβλημα. (Herbert, 1998: 16)

Τα παιδιά διαζευγμένων γονιών, σε σύγκριση με εκείνα που οι γονείς τους δεν έχουν χωρίσει, έχουν δύο φορές περισσότερες πιθανότητες να κάνουν γάμους, οι οποίοι επίσης μπορεί να καταλήξουν στο διαζύγιο, δαιωνίζοντας το πρόβλημα από τη μία γενιά στην επόμενη. Το διαζύγιο δεν είναι αυτό καθ' εαυτό πηγή των μακροπρόθεσμων προβλημάτων. Πολλά παιδιά επηρεάζονται κυρίως από τις εντάσεις που επικρατούν στην οικογένεια πριν από το διαζύγιο. Τα περισσότερα παιδιά

παραμελούνται κατά την διάρκεια του διαζυγίου και αφήνονται σε ένα συναισθηματικό κενό. Η ευημερία του παιδιού θα εξαρτηθεί από την δυνατότητά του να διατηρεί στενή συναισθηματική επαφή και με τους δύο του γονείς. Το παιδί μπορεί να νιώθει στοργή και για τους δύο του γονείς, ανεξάρτητα από το πόσο παράλογα έχουν συμπεριφερθεί μεταξύ τους. (Herbert, 1998: 16-17)

Τα πιο πολλά παιδιά δεν θέλουν να χωρίσουν οι γονείς τους και ίσως νιώθουν πως ο πατέρας και η μητέρα τους δεν έχουν λάβει υπόψη τα συμφέροντά τους. (Herbert, 1998: 18-19)

Οι συνέπειες του διαζυγίου των γονέων επηρεάζουν τη διαμόρφωση της προσωπικότητας και τη μετέπειτα συμπεριφορά του παιδιού. Συγκεκριμένα οι συνέπειες αυτές μπορεί να είναι:

- Η στέρηση της παρουσίας ενός από τους γονείς, σε ηλικία που είναι κρίσιμη για αυτά, όπως η εφηβική περίοδος, είναι δυνατόν να οδηγήσει στην ανάγκη αναζήτησης άλλων διεξόδων, επιβλαβών για τη ζωή του (αλκοόλ, ναρκωτικά κ.α.).
- Η εικόνα των γονέων σαν πρότυπα στην ζωή, μπορεί να εξασθενήσει σημαντικά. Συνήθως ο ένας γονέας κατηγορεί τον άλλο σαν υπαίτιο του χωρισμού, αναφέροντας τα επιβαρυντικά στοιχεία στα παιδιά. Με τον τρόπο αυτό προσπαθεί να ρίξει τον άλλο γονέα χαμηλά στα μάτια των παιδιών και τα παιδιά ή βρίσκονται σε δίλημμα ποιόν από τους δύο γονείς να δικαιώσουν, ή καταρρίπτουν την εικόνα που είχαν για τον έναν γονέα.
- Τα παιδιά των χωρισμένων γονέων μπορεί να τραυματίζονται ψυχικά τόσο κατά την διάρκεια που προηγήθηκε του χωρισμού, εάν υπήρξαν μάρτυρες στους καυγάδες και στις διαμάχες των γονέων, όσο και κατά την διάρκεια του χωρισμού, στην οποία οι γονείς για λόγους αντεκδίκησης μπορεί να συμπεριλάμβαναν και τα παιδιά.

- Τα παιδιά των χωρισμένων γονέων μπορεί να ζουν μόνιμα σε δύο αντιμαχόμενα στρατόπεδα.
- Οι γονείς ανταγωνίζονται στην απόκτηση της εύνοιας των παιδιών τους. Μπορεί να μεταχειρίζονται κάθε μέσο για αυτό το σκοπό, με αποτέλεσμα να μεταλλάσσουν τον χαρακτήρα των παιδιών. Από την άλλη τα παιδιά μπορεί να αντιλαμβάνονται τη μεγάλη αδυναμία των γονιών τους και να την εκμεταλλεύονται προκειμένου να αποκτήσουν περισσότερα ωφέληματα.
- Μπορεί να παρουσιάσουν αδυναμία συγκέντρωσης της προσοχής τους, πτώση της πνευματικής τους ενεργητικότητας, πτώση του ενδιαφέροντος για εργασία, αυτοεγκατάλειψη και μείωση της επίδοσης τους στο σχολείο.
- Παρατηρούνται επίσης δυσκολίες στην κοινωνική ανάπτυξη του παιδιού, μια και ενδέχεται να αποφεύγει την παρέα με συνομήλικους, να κλείνεται στον εαυτό του και ίσως να φοβάται ότι πρέπει να δώσει εξηγήσεις για τον γάμο των γονιών του.
(Μαντζιάφου-Κανελλοπούλου, 1981: 182-184)

2.5.4.2 ΟΙ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΟΥ ΔΙΑΖΥΓΙΟΥ ΣΤΟΥΣ ΣΥΖΥΓΟΥΣ

Οι σύζυγοι μετά το διαζύγιο πρέπει να περάσουν μέσα από ορισμένες φάσεις με στόχο να μπορέσουν να επανασταθεροποιηθούν και να χαράξουν νέα πορεία ζωής. Οι γονείς αντιμετωπίζουν μία σειρά από θέματα. Ο γονιός που έχει την κηδεμονία των παιδιών θα πρέπει να αντιμετωπίσει την μοναξιά, την έλλειψη ενός κατάλληλου συστήματος υποστήριξης, τις διευθετήσεις για την φροντίδα των παιδιών, τα προβλήματα επιμέλειας. Αλλά και ο γονέας που δεν έχει την επιμέλεια θα πρέπει να είναι προετοιμασμένος να αντιμετωπίσει ορισμένες

καταστάσεις, όπως τις ελάχιστες σχέσεις με τα παιδιά του, την αποδιοργάνωση των καθημερινών ρυθμών της ζωής του, τη μοναξιά, την αυτοκατηγορία για τον αποτυχημένο γάμο, τις συγκρούσεις για την επιμέλεια και τις επισκέψεις στα παιδιά. Προβλήματα που μπορούν να παρουσιαστούν μετά το διαζύγιο και στους δύο συζύγους είναι: προβλήματα σχέσεων και επικοινωνίας με τους συγγενείς, τα παιδιά, τους συνεργάτες, τους φίλους και οικονομικά προβλήματα. (Κυριακίδης, 1999: 199-207)

Κάποιες φορές οι άνθρωποι που χωρίζουν βιώνουν έντονες συναισθηματικές καταστάσεις και οδηγούνται σε ακρότητες. Υπάρχουν περιπτώσεις που εμφανίζουν εκδικητική στάση η οποία προέρχεται από το γεγονός ότι το διαζύγιο ανατρέπει τις σταθερές που είχαν τοποθετήσει. Οι πράξεις αυτές σε κανονικές συνθήκες δεν θα ήταν αποδεχτές, τα άτομα όμως που χωρίζουν τώρα τις αναζητούν. Η εκδίκηση λοιπόν μπορεί να είναι ένα γνώρισμα των ανθρώπων αυτών. (Χουρδάκη, 1995: 330-331)

Ένα άλλο χαρακτηριστικό είναι η τάση για αποκοπή από το παρελθόν. Υπάρχει μια έντονη διάθεση να ξεχάσουν, να διαγράψουν την περίοδο της ζωής τους που πέρασαν με τον άλλον σύζυγο. Αυτή την τάση την έχουν περισσότερο αυτοί που είχαν την πρωτοβουλία του διαζυγίου. Ο σύζυγος που αναγκάζεται να δεχθεί το διαζύγιο πολλές φορές δεν θέλει να αποκοπεί από το παρελθόν. (Χουρδάκη, 1995: 330-331)

Η αίσθηση ανακούφισης που προκύπτει από τον χωρισμό αποτελεί μία ουσιαστική αντίδραση. Πηγές ανακούφισης είναι ότι έχουν πάρει μία μεγάλη, δύσκολη απόφαση για την ζωή τους καθώς επίσης ότι απαλλάχτηκαν από το φόβο και την ένταση που είχε δημιουργηθεί κατά την διάρκεια του χωρισμού. (Kelly, 2000: 338)

2.6 Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΠΑΤΕΡΑ ΚΑΤΑ ΤΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΤΟΥ ΔΙΑΖΥΓΙΟΥ

Το διαζύγιο θεωρείται πεδίο μάχης, όπου επιτρέπονται όλα τα "χτυπήματα", απλώς και μόνο επειδή κάποια νομικά «τερτίπια» δίνουν αυτή τη δυνατότητα. Το διαζύγιο ως νομική λύση σ' ένα νομικό πρόβλημα δεν είναι ο ενδεδειγμένος τρόπος διευθέτησης συναισθηματικών προβλημάτων. (Gonzales, 2000: 41)

Από τη στιγμή που ένας πατέρας αποδέχεται το διαζύγιο, ο προβληματισμός του οφείλει να περιστρέφεται γύρω από το συμφέρον των παιδιών. Όσοι δεν σκέφτονται τίποτε άλλο πέρα από την προσωπική τους βεντέτα με την πρώην σύζυγο, συνεχίζουν αυτόν τον πόλεμο. Όσοι μπορούν να σκεφτούν πιο καθαρά, αναλογίζονται ότι κατά την περίοδο της εφηβείας ακόμα και της προεφηβείας, όλα τα παιδιά κι όχι μόνο τα αγόρια, έχουν ανάγκη να πλησιάσουν τον πατέρα τους ακόμα και για να συγκρουστούν μαζί του. Εκείνος θα πρέπει να είναι σε θέση να αποδεχτεί την προσέγγισή τους με τέτοιο τρόπο ώστε η μητέρα τους να μην το εκλάβει σαν προσωπική της αποτυχία. (Gonzales, 2000: 40)

Ένα πεδίο μάχης προϋποθέτει την ύπαρξη ενός αντιπάλου, που στο διαζύγιο είναι η μητέρα των παιδιών. Οι τραυματίες όμως αυτής της μάχης είναι τα παιδιά, τα οποία «πληρώνουν» την ασυνεννοησία των γονιών τους. Η ενοχή του πατέρα είναι αβάσταχτη, την οποία συνήθως φορτώνει στην πρώην σύζυγο για να αντέξει. Ακόμα και αν ένας πατέρας παραδέχεται θεωρητικά πως οι ευθύνες σ' ένα χωρισμό είναι εξίσου μοιρασμένες, ο πόνος και η μνησικακία που του προκάλεσε ο χωρισμός αυτός έχουν τόσο πολύ συσσωρευτεί ώστε είναι σχεδόν αδύνατο να εξετάσει το δικό του μερίδιο ευθύνης. (Gonzales, 2000: 41-42)

Σε αυτή την τρομερή έχθρα, το όπλο του πατέρα συνήθως είναι να υποβιβάζει τη μητέρα στα μάτια των παιδιών. Είναι δύσκολο να

καταλάβει ότι καταστρέφοντας την εικόνα ενός γονιού, στην ουσία καταστρέφει και το μισό κομμάτι του παιδιού του, άρα το ίδιο του το παιδί. (Gonzales, 2000: 42)

Κατά τη διάρκεια του διαζυγίου, ο ίδιος ο πατέρας έχει κάποιους φόβους-προβληματισμούς. Οπωσδήποτε δεν μπορεί κανείς να αγνοήσει το γεγονός ότι όταν χάνει έναν ολόκληρο κόσμο που του είναι τόσο οικείος, ξανανοίγουν όλες οι συναισθηματικές του πληγές: ο φόβος της εγκατάλειψης, ο φόβος ότι ποτέ πια δεν θα ξαναγαπηθεί, ο φόβος ότι δεν θα τα βγάλει πέρα. Σχετικά με τα παιδιά του, επειδή υπάρχει η πιθανότητα να μην έχει την επιμέλεια, φοβάται ότι ίσως δεν υπάρχει το περιθώριο να παίξει το ρόλο του γονιού. Όταν ένας άνδρας λοιπόν ισχυρίζεται ότι «δίνει μάχη για τα παιδιά» αναφερόμενος στο θέμα της επιμέλειας, δεν επιδιώκει να τα αρπάξει από τη μητέρα. Αυτό που τον ενδιαφέρει είναι να μην παραγκωνιστεί. (Gonzales, 2000: 52)

Υπάρχει επίσης ο φόβος ότι μπορεί κανείς να είναι πατέρας μόνο δίπλα στη γυναίκα του. Όταν το ζευγάρι “σπάει” στα δύο, ο άνδρας νιώθει τρομερά ευάλωτος σε ότι αφορά την εικόνα του ως πατέρας. Ένας πατέρας που φοβάται μη χάσει τα παιδιά του, ανήκει στους τύπους εκείνων των ανθρώπων που μπορούν να βιώνουν τα συναισθήματά τους με φυσικότητα και να αποκαλύπτουν το θησαυρό των συναισθημάτων του, κυρίως με τα παιδιά. Δείχνει ενδιαφέρον γι’ αυτά από πολύ νωρίς, είναι σε θέση να ασχοληθεί μαζί τους και να τα φροντίσει με διάφορους τρόπους, όπως με την τρυφερότητα. (Gonzales, 2000: 47)

Όποιος απλώς ζει οικογενειακά, μαθαίνοντας το επάγγελμα του πατέρα ανάλογα με τις περιστάσεις και την εξέλιξη των παιδιών, χωρίς να θέτει και πολλά ερωτήματα στον εαυτό του για το τι βασικά σημαίνει ο ρόλος του πατέρα, είναι έτοιμος να βιώσει το διαζύγιο του σαν κάτι το ακατανόητο και αυτό επειδή δεν μπορεί να φανταστεί τι τον περιμένει. Μέσα του ξυπνά ο φόβος ότι δεν ξέρει ποιος είναι, από τη στιγμή που η

θέση του δεν είναι πια προσδιορισμένη με ακρίβεια από τη μητέρα: "Αυτός είναι ο πατέρας σου...". Οι περισσότεροι πατέρες ανακαλύπτουν, με την ευκαιρία του διαζυγίου τους, πόσο σημαντικό είναι το πατρικό έργο, καθώς και το βάθος των συναισθημάτων τους για τα παιδιά τους. (Gonzales, 2000: 49)

Καθώς οι άνδρες τοποθετούν τον εαυτό τους στο ρόλο του θύματος στις ιστορίες διαζυγίου, τη στιγμή που οι γυναίκες εμφανίζονται πιο αποφασιστικές, είναι ίσως σε θέση να σκεφτούν καλύτερα από εκείνες σχετικά με το τι πρέπει να γίνει, ώστε να μην βρεθούν και τα παιδιά τους στη θέση του θύματος. (Gonzales, 2000: 53)

Το διαζύγιο δεν είναι μάχη που ο ένας κερδίζει τα πάντα κι ο άλλος χάνει τα πάντα. Νικητής είναι αυτός που παύει να το αντιμετωπίζει ως πεδίο μάχης. Αν καταφέρει να γίνει πατέρας έτοιμος να αντιμετωπίσει το ρόλο του έχει φτάσει στον πυρήνα της ύπαρξής του και κανείς δεν μπορεί να τον εξορίσει από εκεί. Ότι και αν συμβεί είναι ο πατέρας των παιδιών του. (Gonzales, 2000: 53)

2.7 Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΠΑΤΕΡΑ ΜΕΤΑ ΤΟ ΔΙΑΖΥΓΙΟ

Ο αριθμός των πατέρων που δεν θέλουν πια να ταυτίζονται μόνο με το ρόλο «του πατέρα που πληρώνει τη διατροφή», αυξάνεται διαρκώς. Τα πράγματα για εκείνους που θέλουν να εξακολουθούν να έχουν επαφή με τα παιδιά τους και να επιδρούν στην εξέλιξή τους, που δεν αποποιούνται τις ευθύνες τους απέναντι στα παιδιά τους, πολλές φορές είναι δύσκολα. (Fon Kanitz, 1981: 178-179)

Η επαφή με τα παιδιά καθορίζεται από εκείνον που του έχει ανατεθεί η επιμέλεια, δηλαδή από τη μητέρα στις περισσότερες των

περιπτώσεων σε συνάρτηση με το δικαίωμα του πατέρα να επισκέπτεται τα παιδιά τους. (Fon Kanitz, 1981: 178-179)

Τα δύο πρώτα χρόνια αμέσως μετά το διαζύγιο είναι τα δυσκολότερα. Εκτός του πόνου και της οργής που μπορεί να νιώθει ένας πατέρας από τη σχέση του με την πρώην σύζυγο, μια έντονη αρνητική στάση είναι πιθανό να εκφραστεί και από τα παιδιά. Τα μικρά παιδιά που δυσκολεύονται με τις κάθε είδους αλλαγές, ίσως δεν θέλουν να ακολουθήσουν τον πατέρα όταν εκείνος έρθει να τα πάρει. Τα μεγαλύτερα πάλι ενδέχεται να αντιδράσουν κακότεροπα και εριστικά απέναντι στον πατέρα επειδή δεν έκανε ότι μπορούσε για να μείνει η οικογένεια ενωμένη. Πολλοί πατέρες μπορεί να μπουν στον πειρασμό να διακόψουν την επικοινωνία με τα παιδιά τους, δεδομένου ότι οι άνδρες συνηθίζουν να αποστασιοποιούνται από μια σχέση όταν υπάρχει ένταση. (Goleman, 2000:216)

2.7.1 Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΠΑΤΕΡΑ ΟΤΑΝ Η ΜΗΤΕΡΑ ΕΧΕΙ ΤΗΝ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

Οι πατέρες, λόγω της επαγγελματικής τους απασχόλησης έξω από το σπίτι, δεν έχουν τη δυνατότητα να ασχοληθούν τόσο εντατικά με τα παιδιά. Στη διάρκεια του γάμου τους λοιπόν οι γυναίκες τους, τους κατηγορούσαν ότι ασχολούνταν πολύ λίγο με τα παιδιά. Μετά το χωρισμό όταν οι πατέρες θέλουν να ασχοληθούν με τα παιδιά τους και αναθεωρούν την αποστασιοποιημένη συμπεριφορά τους, οι μητέρες αισθάνονται δυσφορία και δυσαρέσκεια. Η κατάσταση οξύνεται από το γεγονός ότι ένα διαζύγιο σπάνια πραγματοποιείται χωρίς αγώνες και ψυχικούς τραυματισμούς για όλους όσους συμμετέχουν σ' αυτό. (Fon Kanitz, 1981: 178-179)

Ακόμα και για τα ζευγάρια, που χωρίζουν χωρίς εχθρότητα, οι διαπραγματεύσεις για τους όρους του διαζυγίου είναι δυσάρεστες, με αποτέλεσμα να δημιουργείται εχθρότητα σε αυτή τη φάση. (Fon Kanitz, 1981: 178-179)

Για τις γυναίκες που εγκαταλείφθηκαν από τους άνδρες τους, τα παιδιά είναι το μόνο πράγμα που μπορούν να περισώσουν από τον γάμο τους. Όπως παρατηρεί και η Fulton, ο γονιός που έχει την επιμέλεια προσπαθεί να δημιουργήσει γι' αυτόν και τα παιδιά του μια καινούρια ζωή και συχνά αποφασίζει και ενεργεί έτσι που να κρατά τον άλλο γονιό σε απόσταση. Μ' αυτόν τον τρόπο, μπορεί να περιορίζεται συνεχώς η επιρροή του πατέρα, μια και οι μητέρες είναι εκείνες που αναλαμβάνουν συνήθως την ανατροφή των παιδιών και επομένως έχουν όλες τις δυνατότητες να επιτύχουν αυτή την επιδίωξή τους. Η Hetherington διαπιστώνει ότι με την ελάττωση της επικοινωνίας πατέρα-παιδιού, μειώνεται η πατρική επιρροή ενώ παράλληλα αυξάνεται η μητρική. (Fon Kanitz, 1981: 179-180, Parke, 1987:112-113)

Οι πατέρες έχουν δικαίωμα να βλέπουν και να επισκέπτονται τα παιδιά τους. Η κανονική και συνεχής σχέση με τα παιδιά επιτρέπει στους διαζευγμένους πατέρες να συνεχίσουν να επιδρούν στην κοινωνική και συναισθηματική τους ανάπτυξη. Ερευνητές εξηγούν πως η παρουσία του πατέρα απομακρύνει από το παιδί τους φόβους της εγκατάλειψης ή της οριστικής απόρριψης και τις βασανιστικές αμφιβολίες για τον εαυτό του. Η παρουσία αυτή κάνει το παιδί λιγότερο τρωτό και ελαττώνει το αίσθημα μοναξιάς και την εξάρτησή του από τον ένα γονέα. (Fon Kanitz, 1981: 179-180, Parke, 1987: 112-113)

Ακόμα και στις περιπτώσεις που η μητέρα δεν περιορίζει το δικαίωμα του πατέρα να βλέπει τα παιδιά και πάλι η κατάσταση για εκείνον είναι δύσκολη. Ο πατέρας έχει τη δυνατότητα να βλέπει τα παιδιά στις διακοπές και κάποια Σαββατοκύριακα για ένα περίπατο,

πάντα κάτω από την πίεση του χρόνου. Πολλές φορές δεν ξέρουν καλά-καλά τι να πουν μεταξύ τους κι έτσι απομακρύνονται συνεχώς, ώσπου τα παιδιά δεν έχουν τη διάθεση γι' αυτές τις υποχρεωτικές συναντήσεις. (Fon Kanitz, 1981: 180)

Για την πλειονότητα των παιδιών, η συχνή - άνετη επικοινωνία παραμένει κάτι το ιδιαίτερα σημαντικό. Οι επισκέψεις των παιδιών που θα κρατήσουν ολόκληρο Σαββατοκύριακο, στις διακοπές ή άλλα χρονικά διαστήματα, μπορεί να τους δώσει την ευκαιρία ν' αποτελέσουν τμήμα της ζωής του πατέρα τους και του σπιτιού του. Οι πατέρες που αναθέτουν μέρος των οικιακών εργασιών στα παιδιά, θα μπορέσουν να κάνουν τα παιδιά να νιώσουν την κατοικία του ως ένα δεύτερο σπίτι τους στο οποίο διαμένουν και δε φιλοξενούνται. (Parke, 1987: 116)

Έρευνες των Hess και Camara έδειξαν καθαρά πως η ποιότητα των επαφών μεταξύ πατέρων και παιδιών είναι πιο σημαντική από τη συχνότητά τους. Έτσι αποφεύγει ο πατέρας να μετατρέπεται -άθελα του τουλάχιστον- μόνο σε «πατέρα που πληρώνει διατροφή». (Fon Kanitz, 1981: 178, Parke, 1987: 118)

Μελέτες έδειξαν επίσης ότι η επαφή του χωρισμένου πατέρα με τα παιδιά του μειώνεται με την πάροδο του χρόνου άσχετα με την ποιότητα της σχέσης τους τη στιγμή του διαζυγίου. Όσο μειώνεται η επαφή του πατέρα με τα παιδιά του, τόσο εξασθενεί και η επιρροή του. Χωρίς το συναισθηματικό δεσμό που διαμορφώνεται από τις καθημερινές αλληλεπιδράσεις πατέρα-παιδιού με αφορμή σημαντικά ή ασήμαντα θέματα, ο πατέρας δεν μπορεί να ελπίζει ότι θα ασκήσει την επίδρασή του σε μεγάλα προβλήματα που αφορούν τα παιδιά. (Goleman, 2000: 214)

Έτσι λοιπόν για να μπορέσει να διατηρήσει την επιρροή του, είναι προτιμότερο να αντιμετωπίζει τις σχέσεις του με τη μητέρα των παιδιών σαν ένα συνεταιρισμό. Δεν πρέπει ν' αφήνει τις συγκρούσεις με την

πρώην σύζυγό του να υπεισέρχονται και να επηρεάζουν τις σωστές αποφάσεις που χρειάζεται να πάρουν από κοινού για τα παιδιά τους. (Goleman, 2000: 214)

Ο πατέρας πρέπει να επεξεργαστεί και να καταλήξει σε μια δίκαιη συμφωνία για την καταβολή της διατροφής, στην οποία θα μπορεί να ανταποκριθεί. Πολλοί πατέρες δεν βλέπουν τα παιδιά τους εξαιτίας οικονομικών προβλημάτων ή διαφωνιών για τη διατροφή. Πολλές μητέρες χρησιμοποιούν το θέμα αυτό ως δικαιολογία για να απαγορεύσουν στον πατέρα την επικοινωνία με τα παιδιά του. Από την άλλη πλευρά, ο πατέρας επειδή μπορεί να νιώθει ένοχος ή φοβισμένος για την αδυναμία του να πληρώσει, αποφεύγει να έρθει σε επαφή με τα παιδιά του. Στο μεταξύ ο χρόνος περνά και τα παιδιά να πιστεύουν ότι η απουσία του πατέρα είναι ενδεικτική της αδιαφορίας του. (Goleman, 2000: 214-215)

Όταν ο πατέρας έχει επικοινωνία με τα παιδιά του είτε ως επισκέπτης είτε ως κηδεμόνας, θα πρέπει να φροντίζει ώστε ο χρόνος που περνά μαζί με το παιδί να κυλά όσο το δυνατόν πιο φυσιολογικά γίνεται. Τα παιδιά προσαρμόζονται καλύτερα στο διαζύγιο όταν ο χρόνος τους με τον γονέα που δεν έχει την επιμέλεια, που στη συγκεκριμένη περίπτωση είναι ο πατέρας, περνά με καθημερινές δραστηριότητες, όπως σχολικές εργασίες, μαθήματα, μικροδουλειές. Τα παιδιά ωφελούνται πολύ περισσότερο από τη σχέση που δημιουργούν με τον πατέρα τους όταν τον βοηθούν να μαγειρέψει από ότι όταν πληρώνει το λογαριασμό στο φάστ-φούντ. (Goleman, 2000: 215)

Ο πατέρας που δεν έχει όσο χρόνο θα ήθελε για τα παιδιά του, διατηρεί επαφή μαζί τους μέσω τηλεφώνου. Με τον καιρό οι συνομιλίες μπορούν να γίνουν πιο εύκολες, ειδικά όταν εκείνος θυμάται τις λεπτομέρειες της καθημερινής ζωής του παιδιού. Πολύ σημαντικό είναι να γνωρίζει επίσης τους φίλους και τους δασκάλους του παιδιού και να συμμετέχει σε

σχολικές δραστηριότητες, παραστάσεις και αθλητικές εκδηλώσεις. (Goleman, 2000: 215)

Οι πατέρες μπορούν να επηρεάσουν τα παιδιά τους άμεσα, με την μεταξύ τους συναναστροφή αλλά και έμμεσα με τη βοήθεια που δίνουν στην πρώην σύζυγο στα γονικά της καθήκοντα. Η Hetherington και οι συνεργάτες της διαπίστωσαν ότι όταν ο πατέρας βοηθά την μητέρα στην ανατροφή του παιδιού και συμφωνεί μαζί της ως προς τη διαπαιδαγώγησή του, εκείνη έχει πιο αποτελεσματικές σχέσεις με το παιδί. Έτσι η διάσπαση της οικογενειακής ζωής φαίνεται λιγότερο ακραία και η αποκατάσταση του οικογενειακού ρυθμού γίνεται γρηγορότερα. (Parke, 1987: 116)

Παρά το γεγονός ότι η σχέση του πατέρα με το παιδί είναι ιδιαίτερα σημαντική για τη μετέπειτα εξέλιξή του, υπάρχουν ορισμένες περιπτώσεις που τέτοιου είδους επαφές είναι οδυνηρές και καλύτερα να αποφεύγονται. Κατά την Hetherington, όταν ένας διαζευγμένος πατέρας δε συμφωνεί με την πρώην γυναίκα του ως προς την ανατροφή των παιδιών, όταν είναι αρνητικός μαζί της και συναισθηματικά ανώριμος, είναι προτιμότερο να έχει λιγότερες επαφές με την οικογένεια. (Parke, 1987: 117)

Υπάρχουν επίσης πατέρες, που είναι ένα είδος «Άγιος Βασίλης». Επειδή δεν μπορούν να κάνουν τίποτε άλλο για τα παιδιά τους, φροντίζουν την ώρα που είναι μαζί τους να τους εκπληρώνουν κάθε τους επιθυμία. Η μητέρα διαφωνεί γιατί η ίδια δεν είναι σε θέση να ανταποκριθεί και να εκπληρώνει όλες τις επιθυμίες των παιδιών. Επιπλέον τα παιδιά στη συμβίωση με τη μητέρα τους έχουν ασκηθεί στην τήρηση ορισμένων καθηκόντων. Αντίθετα απέναντι στον πατέρα «Άγιο Βασίλη», δεν έχουν να εκπληρώσουν κανένα καθήκον. Όλα αυτά, τα παιδιά τα λένε στη μητέρα τους και επηρεάζεται η μεταξύ τους σχέση.

Αυτή τότε προσπαθεί να εξοστρακίσει αυτόν τον «πατέρα με τα δώρα».
(Fon Kanitz, 1981: 180-181)

Οι Wallerstein και Kelly αναφέρουν πως ορισμένα παιδιά πικραίνονται γιατί βλέπουν πως τα χρησιμοποιούν για να μεταφέρουν εχθρικά μηνύματα ο ένας γονιός στον άλλο. (Parke, 1987: 118)

Τα παιδιά τα καταφέρνουν καλύτερα όταν και οι δύο γονείς ενδιαφέρονται και συμμετέχουν στη ζωή τους, άσχετα άμα ζουν μαζί ή όχι. Παρόλο που η συνεργασία των γονέων ενέχει πολλά προβλήματα μετά το χωρισμό, είναι βέβαιο ότι τα παιδιά θα ωφεληθούν τα μέγιστα αν ο πατέρας και η μητέρα αντιμετωπίζουν τη ανατροφή και τη διαπαιδαγώγησή τους ως κοινή υπόθεση. (Goleman, 2000: 213)

Τα παιδιά των διαζευγμένων οικογενειών τα καταφέρνουν σε γενικές γραμμές καλύτερα όταν οι γονείς τους παραμένουν συναισθηματικά διαθέσιμοι και υιοθετούν τη συναισθηματική αγωγή για τη διαπαιδαγώγησή τους. Η αποτελεσματική συναισθηματική αγωγή απαιτεί χρόνο, οικειότητα και λεπτομερή γνώση της ζωής του παιδιού. Έτσι ο πατέρας διατηρεί τις στενές σχέσεις με τα παιδιά του παρά το χωρισμό με τη μητέρα τους. (Goleman, 2000: 214)

Οι χωρισμένοι πατέρες που ζουν μόνοι δυσκολεύονται συχνά να συνεχίσουν να συμμετέχουν στη ζωή των παιδιών τους για αρκετούς λόγους. Εκτός από προβλήματα που έχουν σχέση με τη διατροφή και τις συνεχιζόμενες διενέξεις με την πρώην σύζυγο, μεταξύ άλλων συγκαταλέγονται η γεωγραφική απόσταση, ένας δεύτερος γάμος κ.τ.λ (Goleman, 2000: 214)

2.7.2 Η ΠΑΤΡΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

Μετά το διαζύγιο η επιμέλεια των παιδιών δίνεται ορισμένες φορές στους πατεράδες και τότε τα παιδιά ανατρέφονται σ' ένα σπίτι όπου τη φροντίδα τους έχει αποκλειστικά ο πατέρας τους. Στην Ελλάδα υπάρχουν περισσότεροι από 58.000 πατέρες που ζουν μόνοι με τα παιδιά τους. Η μητρική επιμέλεια στις περιπτώσεις διαζυγίου, αν και θεωρείται σήμερα σαν κάτι δεδομένο, είναι φαινόμενο του εικοστού αιώνα. Πιο πριν, σύμφωνα με τον αγγλικό νόμο, τα παιδιά ανήκαν στο σύζυγο και οι πατέρες σχεδόν πάντα αναλάμβαναν την επιμέλεια των παιδιών τους. Μόνο αν ο πατέρας κρίνονταν εντελώς ακατάλληλος, μπορούσε να αποτελέσει εξαίρεση. (Parke, 1987: 119, Ε.Σ.Υ.Ε)

Αντίθετα στον αιώνα μας, μόνο αν η μητέρα θεωρείται ολωσδιόλου αναρμόδια αναλαμβάνουν οι πατέρες την επιμέλεια. (Parke, 1987: 120)

Καθώς η αντίληψη για τη συμβολή του πατέρα αλλάζει και η καταλληλότητα του ως γονιού που μπορεί ο ίδιος να φροντίζει τα παιδιά του τεκμηριώνεται και αναγνωρίζεται, περισσότεροι πατέρες αναλαμβάνουν επίσημα την επιμέλεια των παιδιών τους. Σε αυτό συντελεί και το γεγονός ότι ολοένα και περισσότερες γυναίκες εργάζονται έξω από το σπίτι και αρκετές από αυτές αναρωτιούνται αν πρέπει να περιορίζονται μόνο στον μητρικό ρόλο. (Parke, 1987: 120)

Ο Kelin Gersick από έρευνά του, συμπεραίνει πως οι πατέρες που επιδίωξαν να έχουν την επιμέλεια δεν ήταν νέοι, περισσότερο ριζοσπαστικοί, με ασυνήθιστους τρόπους ζωής, αλλά μεγαλύτεροι στην ηλικία, οι οποίοι ανήκαν σε υψηλότερες κοινωνικοοικονομικές θέσεις. Πιθανότατα αυτοί οι άνθρωποι είχαν μεγαλύτερες δυνατότητες να αντιμετωπίσουν τα έξοδα για τη συντήρηση των παιδιών τους και ίσως τους είδαν με ευνοϊκότερο μάτι οι δικαστές. Ακόμη οι άνδρες αυτοί δεν προέρχονταν από χωρισμένες οικογένειες. Το ενδιαφέρον στοιχείο της

έρευνας ήταν ότι οι άνδρες που ανέλαβαν την επιμέλεια των παιδιών τους, διατηρούσαν μεγαλύτερη επαφή με τις δικές τους μητέρες και μεγαλύτερη απόσταση από τους πατέρες τους απ' ότι οι άνδρες που δεν είχαν την επιμέλεια, οι οποίοι είχαν στενές σχέσεις και με τους δύο γονείς τους. Οι μητέρες των πρώτων είχαν γενικά αναλάβει την ευθύνη για τη φροντίδα του παιδιού και δεν εργάζονταν έξω από το σπίτι. Αυτοί οι άνδρες ενδεχομένως ακολούθησαν το παράδειγμα των μητέρων τους, που αποτελούσαν ένα πρότυπο γονιού, προσανατολισμένου στο παιδί. (Parke, 1987: 121)

Οι πατέρες που έχουν την επιμέλεια των παιδιών τους, παρ'όλο που πληθαίνουν συνεχώς, θεωρούνται σαν «γενναίοι εξερευνητές» του καινούργιου ρόλου του φύλου τους. Για το λόγο αυτό οι άλλοι τους μεταχειρίζονται συχνά διαφορετικά από τις διαζευγμένες μητέρες που έχουν την επιμέλεια. Στους πατέρες προσφέρεται πιο συχνά βοήθεια όπως π.χ να τους κρατήσουν τα παιδιά, ενώ από τις μητέρες όλοι αναμένουν πως μπορούν να τα καταφέρουν μόνες τους. (Parke, 1987: 122)

Οι άνδρες που μπορούν να αναλάβουν την επιμέλεια, τα καταφέρνουν σε γενικές γραμμές καλά με τα καθήκοντά της ανατροφής των παιδιών τους. Οι πατέρες αυτοί δεν είναι επιπόλαιοι κι αδέξιοι ώστε να μην μπορούν να αλλάξουν μια πάνα ή να καθαρίσουν ένα χαλί. Οι διαζευγμένοι πατέρες μπορούν να αναθρέψουν τα παιδιά τους σωστά και αποτελεσματικά. (Parke, 1987: 122)

Παρ' όλα αυτά πολλοί μοναχικοί πατέρες, όπως και μητέρες, δοκιμάζουν μεγάλη ένταση καθώς προσπαθούν να συνδυάσουν τις ποικίλες έγνοιες του σπιτιού και τις φροντίδες των παιδιών. (Parke, 1987: 122)

Οι Santrock και Warshak διαπίστωσαν ότι η ανάληψη της επιμέλειας από τον πατέρα ή τη μητέρα ασκεί ευεργετική επίδραση στα παιδιά

ανάλογα με το φύλο τους. Έτσι φάνηκε ότι τα αγόρια που μεγάλωσαν κάτω από τη πατρική φροντίδα και επιμέλεια εξελίχτηκαν σε άτομα πιο ώριμα, πιο κοινωνικά, και με μεγαλύτερη αυτοεκτίμηση απ' ότι τα αγόρια που ζούσαν με τις μητέρες τους. Τα κορίτσια αντίθετα, γίνονταν λιγότερο απαιτητικά, πιο ανεξάρτητα και πιο ώριμα όταν την επιμέλειά τους την είχε αναλάβει η μητέρα τους. Οι ίδιοι ερευνητές θεωρούν πως αυτό συμβαίνει προφανώς γιατί οι πατέρες αντιλαμβάνονται καλύτερα τις ανάγκες των αγοριών ενώ οι μητέρες των κοριτσιών. (Parke, 1987: 123)

Τα παιδιά κάτω από την πατρική επιμέλεια, έχουν διαφορετικό τρόπο ζωής και διαφορετικές εμπειρίες από ότι κάτω από τη μητρική. Οι πατέρες προστρέχουν στη βοήθεια άλλων για τη φροντίδα των παιδιών. Μπειμπισίτερ, συγγενείς, παιδικοί σταθμοί, φίλοι μπορεί να είναι τα καταφύγια των πατέρων για βοήθεια, περισσότερο απ' ότι των μητέρων. Επίσης τα παιδιά που ζουν με τον πατέρα τους βλέπουν πιο συχνά τη μητέρα τους απ' όσο βλέπουν τον πατέρα τους τα παιδιά που μεγαλώνουν με την μητέρα τους. (Parke, 1987: 124)

Οι πατέρες που έχουν την επιμέλεια μαθαίνουν μέσα από την εμπειρία της φροντίδας για τα παιδιά, ποιες είναι οι επιπτώσεις ενός διαζυγίου. Οι Kristine Rosenthal και ο Harry Keshet, που μελέτησαν περιπτώσεις χωρισμένων ανδρών, αναφέρουν ότι οι άνδρες που χώρισαν από τις γυναίκες τους και έχουν αναλάβει αρκετά μεγάλη ευθύνη για τα παιδιά τους, μπορεί να γίνουν σημαντική εστία για το μέγλωμα των παιδιών τους. Όχι μόνο τα παιδιά χρειάζονται τους πατέρες τους αλλά εκείνοι χρειάζονται τα παιδιά τους... Όταν ένας άνδρας μάθει πώς να προσέχει τις ανάγκες του παιδιού του, επιπλέον μαθαίνει να φροντίζει και για τις δικές του. (Parke, 1987: 125)

Η συμπαράσταση στο παιδί είναι ακόμα πιο δύσκολη όταν ο χωρισμένος πατέρας ξαναπαντρευτεί, γεγονός που συμβαίνει σε ποσοστό 80%. Ο δεύτερος γάμος μπορεί να προκαλέσει στα παιδιά κάποιο βαθμό

άγχους, καθώς προσπαθούν να προσαρμοστούν με την καινούρια σύντροφο του πατέρα ενώ συχνά προβληματίζονται για τη σχέση τους με τον πατέρα τους, η οποία αλλάζει από την παρουσία της νέας συντρόφου. (Goleman, 2000: 215)

Οι ψυχολόγοι επισημαίνουν ότι είναι μεγάλο λάθος να ζητά κανείς από τα παιδιά να διαλέξουν ανάμεσα στη μητέρα και την «άλλη». Υποστηρίζουν ότι οι νέοι σύζυγοι των πατέρων θα πρέπει να αποφεύγουν να παίζουν το ρόλο αυτού που επιβάλλει την πειθαρχία. Τα παιδιά προσαρμόζονται καλύτερα αν η νέα σύζυγος συμπαραστέκεται και υποστηρίζει τον πατέρα που παίρνει αποφάσεις. Επιπλέον τα παιδιά τα καταφέρνουν καλύτερα όταν και μετά το δεύτερο γάμο συνεχίσουν να έχουν τακτικές επαφές και με τους δύο βιολογικούς γονείς. (Goleman, 2000: 216)

2.7.3 Ο ΠΑΤΕΡΑΣ ΚΑΙ Η ΑΠΟ ΚΟΙΝΟΥ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

Οι περισσότεροι χωρισμένοι γονείς δεν μοιράζονται τις ευθύνες των παιδιών τους με τους πρώην συζύγους. Όπως έχει προαναφερθεί, συνήθως η μητέρα έχει την επιμέλεια και ο πατέρας το δικαίωμα να βλέπει το παιδί. Τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν είναι προβλήματα σχετικά με τη διατροφή και τις επισκέψεις. (Ματσανιώτης, σελ 306-307)

Ωστόσο μερικοί γονείς που μοιράζονταν το μέγαλωμα του παιδιού με το σύντροφό τους πριν από το διαζύγιο, συνεχίζουν να το κάνουν και μετά στα δύο διαφορετικά τους σπίτια. Κάποιες από αυτές τις χωρισμένες οικογένειες έχουν από κοινού τη νομική κηδεμονία των παιδιών. (Ματσανιώτης, σελ 306-307)

Οι γονείς που έχουν από κοινού την επιμέλεια των παιδιών μετά το διαζύγιο, συνήθως το κάνουν γιατί πιστεύουν ότι είναι σημαντικό για τα

παιδιά τους να έχουν και τους δύο γονείς στην καθημερινή τους ζωή. Γι' αυτούς τους χωρισμένους γονείς ισχύει η ελπίδα ότι πολλά από τα καλά που αποκομίζουν τα παιδιά από την κοινή συμβίωση, μπορούν να συνεχίσουν να τα αποκομίζουν παρά το διαζύγιο. Πολύ συχνά το παιδί των χωρισμένων χάνει τον ένα από τους δύο γονείς. Με την από κοινού επιμέλεια, παρ' όλο που δεν υπάρχει κοινή συζυγική ζωή το παιδί τουλάχιστον μπορεί να έχει μια ουσιαστική σχέση και με τους δύο γονείς του. (Ματσανιώτης, σελ 306-307)

Αλλά και για τους ίδιους τους γονείς η από κοινού ανατροφή και μετά το διαζύγιο μπορεί να είναι ωφέλιμη. Το διαζύγιο μπορεί να αφήσει τον ένα γονιό να λυγίσει κάτω από το βάρος της συνεχούς παρακολούθησης των παιδιών, ενώ τον άλλο να λυγίσει κάτω από την έλλειψη και τη νοσταλγία για τα παιδιά του. Με την κοινή επιμέλεια των παιδιών, κανένας από τους γονείς δεν χάνει την ικανοποίηση να φροντίζει κανονικά τα παιδιά του. Επίσης, υπάρχει το κέρδος κάποιου ελεύθερου χρόνου και η άνεση που νιώθουν όταν ξέρουν ότι μπορούν να κάνουν αυτό που θέλουν π.χ κάποιο χόμπι, χωρίς αγωνία, γιατί ξέρουν ότι τα παιδιά βρίσκονται με κάποιον που τα αγαπά και τα φροντίζει στον ίδιο βαθμό. (Ματσανιώτης, σελ 306-307)

Το γεγονός ότι όλο και περισσότερες μητέρες αρχίζουν να δουλεύουν, αφαιρεί από μερικούς πατέρες αρκετή από την οικονομική πίεση. Άλλωστε όσο η μητέρα "βγαίνει" από το σπίτι τόσο ο πατέρας "μπαίνει". Αυτή η τμηματική φροντίδα αποτελεί και σκοπό της από κοινού επιμέλειας των παιδιών. (Ματσανιώτης, σελ 306-307)

Τα συναισθηματικά κέρδη της σταθερής καθημερινής απασχόλησης με τα παιδιά τους είναι το ίδιο ικανοποιητικά με τα οικονομικά κέρδη σε πολλούς πατέρες. Απαλλαγμένοι από το άγχος της εξεύρεσης χρημάτων μπορούν να γίνουν περισσότερο εκφραστικοί και πρόσχαροι απ' ότι συνήθως επέτρεπαν στον εαυτό τους. Σε πολλούς πατέρες βελτιώνεται η

συναισθηματική τους ωρίμανση καθώς δημιουργούν στενή σχέση με τα παιδιά τους. Η μοιρασμένη φροντίδα μπορεί να δυναμώσει και την αγάπη ανάμεσα στον πατέρα και τη μητέρα. (Ματσανιώτης, σελ 306-307)

Ένα τελικό κέρδος που αναφέρουν πολλοί πατέρες που μοιράζονται με τις γυναίκες τους την επιμέλεια των παιδιών τους, είναι η ικανοποίηση που έχουν, γνωρίζοντας ότι προσφέρουν ένα διαφορετικό πρότυπο στα παιδιά τους. Όταν τα παιδιά βλέπουν τον πατέρα να τα φροντίζει, εμπλουτίζουν την αντίληψη τους για το τι μπορεί να κάνει ο άνδρας και μαθαίνουν κι αυτά να φροντίζουν τους ανθρώπους με τον ίδιο τρόπο. (Ματσανιώτης, σελ 306-307)

Η επιλογή της από κοινού επιμέλειας έχει μελετηθεί σε σχέση με το επάγγελμα, το εκπαιδευτικό επίπεδο, την ηλικία του πατέρα, την διάρκεια του γάμου, τις συζυγικές σχέσεις, το χρόνο απασχόλησης των μητέρων στην αμειβόμενη εργασία καθώς και σε σχέση με τις εμπειρίες των πατέρων από τον δεσμό με το δικό τους πατέρα. Διαπιστώθηκε ότι η κοινωνική τάξη επηρεάζει σημαντικά την απόφαση για το είδος της επιμέλειας που θα επιλέξουν. Έχει βρεθεί ότι οι πατέρες της μέσης κοινωνικής τάξης έχουν μεγαλύτερη συμμετοχή στην οικογένεια (Lewis et al, 1982). (Καλλινικάκη, 1992: 49)

Ο Russel (1981) αναφερόμενος σε συμπεράσματα ερευνών κατέληξε ότι οι παράγοντες που συμβάλλουν στην επιλογή της από κοινού επιμέλειας είναι οι εξής: Η οικονομική κατάσταση της οικογένειας, η εργασιακή απασχόληση των γονέων και ειδικά των μητέρων, το ωράριο εργασίας, οι προηγούμενες εμπειρίες του πατέρα με παιδιά, η γνώση που έχει αποκτήσει διαβάζοντας και συζητώντας για την φροντίδα τους και τέλος οι απόψεις του για τους γονεϊκούς ρόλους. (Καλλινικάκη, 1992: 49)

2.8 ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΣΤΟ ΠΑΙΔΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΠΟΣΤΕΡΗΣΗ ΤΟΥ ΠΑΤΕΡΑ

Η συναισθηματική ανάπτυξη και ειδικά η ανάπτυξη της ταυτότητας του φύλου στο παιδί και τον έφηβο έχει βρεθεί ιδιαίτερα ευάλωτη στην πατρική αποστέρηση. Έφηβοι που στερήθηκαν τον πατέρα κατά την ευαίσθητη περίοδο των δύο πρώτων χρόνων της ζωής τους, παρουσίασαν προβλήματα στον προσανατολισμό του φύλου (Barcley et al.,1967) (Καλλινικάκη, 1992: 39)

Ο R.Barton (1972) ζήτησε από παιδιά που είχαν εμπειρία πατρικής αποστέρησης τα δύο πρώτα χρόνια της ζωής τους, να ζωγραφίσουν ανθρώπινες μορφές. Διαπίστωσε ότι τα αγόρια δεν είχαν αρσενική αυτοεικόνα. Οι ζωγραφιές τους έδειχναν τους άνδρες κοντούς με ασαφή χαρακτηριστικά, που δεν ξεχώριζαν από τις γυναίκες. Μία αναδρομική μελέτη των εμπειριών Κοινωνικών Λειτουργών που εργάστηκαν με έφηβους που είχαν στερηθεί τον πατέρα, κατέληξε στο συμπέρασμα ότι τα αγόρια αυτά είχαν πολύ περισσότερο άγχος για τις σχέσεις των δύο φύλων και τις σεξουαλικές σχέσεις και ήταν συχνότερα θηλυπρεπή από ότι αγόρια που δεν τον είχαν στερηθεί. (Stefenes, 1961) (Καλλινικάκη, 1992: 39)

Η "απόσταση" του πατέρα και η ανεπαρκής πατρική λειτουργία, δηλαδή όταν για κάποιο λόγο δεν ανταποκρίνεται ικανοποιητικά στον ρόλο του, συνήθως συνεπάγεται την ανάπτυξη έντονων εξαρτητικών σχέσεων των παιδιών με τις μητέρες τους. Το γεγονός αυτό επιδρά αρνητικά στο είδος και την ποιότητα των σχέσεων που εκείνα θα δημιουργήσουν στο μέλλον. Οι ενήλικες με ιστορικό πατρικής αποστέρησης τείνουν να αντιμετωπίζουν δυσκολίες στις οικογενειακές σχέσεις και έχουν συχνότερα συγκρούσεις στο γάμο και διαζύγια. (Hilgard et al.,1960) (Καλλινικάκη, 1992: 39)

Οι επιπτώσεις της απουσίας του πατέρα στα κορίτσια εκδηλώνονται συχνότερα την περίοδο της εφηβείας, με δυσκολίες στις σχέσεις τους με τους άνδρες και στη δημιουργία δεσμού. (Hetherington, 1972, Lamb et al., 1979) (Καλλινικάκη, 1992: 39)

Σχετικά με την γνωστική ικανότητα του παιδιού διαπιστώθηκε ότι δυσκολίες προσαρμογής στο σχολείο και χαμηλή ακαδημαϊκή επίδοση συνοδεύουν συχνά τα παιδιά και τους εφήβους που έχουν στερηθεί τον πατέρα τους. (Καλλινικάκη, 1992: 40)

Από μελέτες διαπιστώθηκε ότι οι επιπτώσεις ποικίλουν ανάλογα με την θέση του πατέρα στην κοινωνία. Όσο πιο ισχυρός και αδιαμφισβήτητος είναι ο ρόλος του στο κοινωνικό σύνολο τόσο πιο επιζήμια είναι η απουσία του για το παιδί. (Coleman et al., 1966) Στις εργατικές και οικονομικά ασθενέστερες τάξεις, απαντάται συχνότερα ο συνδυασμός χαμηλής ακαδημαϊκής επίδοσης και πατρικής αποστέρησης. (Καλλινικάκη, 1992: 40)

Τα παιδιά και ειδικότερα τα αγόρια των οικογενειών από τις οποίες λείπει ο πατέρας, έχουν περισσότερες πιθανότητες να αντιμετωπίσουν δυσκολίες στην κοινωνική τους ανάπτυξη και προσαρμογή, σε σχέση με τους συνομηλίκους τους οικογενειών με τον πατέρα παρόντα. (Billig et al., 1971, Blanchard et al., 1971) Σε αντίστοιχα συμπεράσματα έχει καταλήξει η έρευνα της Μ. Ρεπαπή για την κοινωνικοποίηση των εφήβων στη χώρα μας. Παρατηρήθηκε ότι “τα παιδιά χωρισμένων γονιών τείνουν να έχουν μικρότερη βαθμολογία στην κλίμακα της κοινωνικοποίησης από ότι τα παιδιά που ζουν και με τους δύο γονείς”. (Ρεπαπή, 1984:101) (Καλλινικάκη, 1992: 41)

Τα συναισθηματικά προβλήματα και οι δυσκολίες στην κοινωνική προσαρμογή που συνεπάγεται η γονεϊκή αποστέρηση, οδηγούν στην εκδήλωση παραπτωματικής συμπεριφοράς. (Καλλινικάκη, 1992: 41)

H Miller (1958) υποστήριξε ότι η αντικοινωνική συμπεριφορά των αγοριών που έχουν υποστεί πατρική αποστέρηση, εμφανίζεται συχνότερα στις χαμηλές κοινωνικές τάξεις και συχνά αποτελεί προσπάθεια να αποδείξουν ότι είναι "άνδρες". (Καλλινικάκη, 1992: 41)

Η επίδραση της απουσίας του πατέρα στη συμπεριφορά των κοριτσιών δεν έχει μελετηθεί τόσο όσο έχει μελετηθεί των αγοριών. Σε μια μελέτη στην Αμερική, βρέθηκε ότι τα κορίτσια που ζούσαν χωρίς τον πατέρα ήταν περισσότερο ανασφαλή. (Καλλινικάκη, 1992: 42)

Στις μέρες μας παρατηρούνται συχνά σε πολλούς νέους σοβαρές ψυχικές διαταραχές στα όρια της νεύρωσης και της ψύχωσης, οι οποίες συνδέονται με τις διάφορες μορφές πατρικής στέρησης. Πρόκειται για βαθιές ψυχικές διαταραχές με ποικίλη διάρκεια, κάποιες φορές ιδιαίτερα ευμετάβλητες, που εξαφανίζονται και επανεμφανίζονται σε σύντομο χρονικό διάστημα και που μαρτυρούν αδυναμία στην οργάνωση της προσωπικότητας. (Καλλινικάκη, 1992: 42)

Οι ελλείψεις στη διαδικασία της κοινωνικοποίησης με την απουσία του πατέρα που θα θέσει τα όρια στις σχέσεις του παιδιού και θα του μιλήσει για αυτοέλεγχο, η εξαρτητική σχέση με τη μητέρα και τα συνακόλουθα συναισθηματικά προβλήματα, έχουν συνδεθεί με την εκδήλωση ψύχωσης, συναισθηματικών διαταραχών, διαταραχών προσωπικότητας και συμπεριφοράς, κατάθλιψης καθώς και με την εμφάνιση διάφορων ειδικών συμπτωμάτων όπως η ενούρηση, τα τικ κ.α. τόσο στην παιδική όσο και στην εφηβική και την ενήλικη ζωή. (Καλλινικάκη, 1992: 42)

Έχει διαπιστωθεί επίσης σημαντική συσχέτιση της πατρικής αποστέρησης με την εμφάνιση συναισθηματικών διαταραχών και τάσεων αυτοκαταστροφής όπως αυτοκτονίες, στο παιδί και τον έφηβο. (Greer 1964, Nikol 1964, Dorpat et al. 1965) (Καλλινικάκη, 1992: 42)

Η ποιότητα της σχέσης της μητέρας με τον απόντα πατέρα καθώς και η στάση της απέναντι στο γεγονός της απουσίας του, είναι εξαιρετικά σημαντική. Όταν η απάντηση της μητέρας στην πατρική αποστέρηση είναι η υπερπροστασία προς το παιδί, όταν εκείνος λείπει ή είναι αδιάφορος και ανεπαρκής στο ρόλο του, το παιδί διατρέχει κίνδυνο να υποστεί σοβαρές ψυχικές διαταραχές. (Καλλινικάκη, 1992: 43)

B. ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ- ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ

2.9 ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ

Ο τρόπος με τον οποίο θα γνωστοποιηθεί το διαζύγιο στα παιδιά είναι πολύ σημαντικός. Αν δεν είναι κατάλληλα προετοιμασμένα, μπορεί να τα συνταράξει, ακόμα και αν στην συνέχεια αποδειχτεί ανακουφιστικό γι' αυτά. Όσο πιο απότομα γίνεται η αναγγελία, τόσο πιο βίαια είναι τα αισθήματα θυμού, φόβου, εγκατάλειψης, θλίψης και ενοχής. (Garbar, 1996: 124-125)

Πολλοί γονείς νομίζουν ότι είναι προτιμότερο το παιδί να αγνοεί τις διαφωνίες τους. Το παιδί όμως αντιλαμβάνεται γρήγορα τη δυσθυμία, την οποία δεν μπορεί να εξηγήσει και η οποία του δημιουργεί ανησυχία και άγχος. Αντί λοιπόν ν' αποκρύπτεται η πραγματικότητα από το παιδί, είναι καλύτερο μόλις παρθεί η απόφαση για το διαζύγιο, να του μιλήσουν και οι δύο γονείς, και ο πατέρας και η μητέρα, σιγά-σιγά γι' αυτήν, να του πούνε όλη την αλήθεια, χρησιμοποιώντας λέξεις κατάλληλες για την ηλικία του και την προσωπικότητά του. Αναμφίβολα όλα αυτά, το παιδί θα τα ακούσει με δυσφορία, αλλά θα μάθει ότι το να μεγαλώνεις είναι ορισμένες φορές επώδυνο. (Garbar, 1996: 124-125)

Μετά τη συζήτηση ανακοινώνεται χωρίς μελοδραματισμούς και χωρίς λεπτομερειακή αναφορά στα αίτια, η ανάγκη να χωρίσουν, με την παράλληλη διαβεβαίωση ότι ο χωρισμός τους δε θα μειώσει την αγάπη και το ενδιαφέρον τους γι' αυτά. (Δραγάση-Σηφάκη, 1999: 188)

Πολλές φορές παρατηρείται μια προσπάθεια από μέρος του κάθε γονέα να εξασφαλίσει την υποστήριξη του παιδιού τους. Σε ότι αφορά τον πατέρα, επιδίωξη δεν πρέπει να είναι η αλόγιστη διόγκωση της ευθύνης της μητέρας και η μείωση της δικής του. Το αποτέλεσμα θα είναι το παιδί να εκτεθεί ανάμεσα σε δύο συγκρουσιακά μέτωπα, που το συγχύζουν και το αρρωσταίνουν. (Δραγάση-Σηφάκη, 1999: 189)

Στόχος του πατέρα είναι να κρατήσει μακριά τις προσωπικές του συγκρούσεις και διαφορές με τη σύζυγο του από το παιδί και να δημιουργήσει μια ζεστή σχέση με αυτό. Όπως έχει διαπιστωθεί, η ζεστή σχέση τουλάχιστον με τον ένα γονέα, μπορεί να μειώσει τα αρνητικά συναισθήματα του παιδιού και να το προφυλάξει από τις αρνητικές επιδράσεις του διαζυγίου. (Δραγάση-Σηφάκη, 1999: 190)

Όταν το παιδί είναι μεταξύ τριών και έξι ετών, ξεχωρίζει καλά και τους δύο του γονείς, είναι περισσότερο αυτόνομο, αλλά εξακολουθεί να έχει ανάγκη από κανονικότητα και συνέχεια. Δεν έχει ακόμα την απαραίτητη ικανότητα να κατανοεί τα κίνητρα και τα συναισθήματα των γονέων του. Δεν κατέχει τις έννοιες του γάμου, του χωρισμού και του διαζυγίου. Σ' αυτή την ηλικία είναι που αρχίζει να θεωρεί τον εαυτό του ένα άτομο διαφορετικό από τους άλλους γεγονός που θα το βοηθήσει να τηρήσει τις δέουσες αποστάσεις από τους γονείς του. (Garbar, 1996: 131)

Ένα άλλο ζήτημα είναι ο κατάλληλος χρόνος, ώστε να μπορέσει το παιδί να το αντιμετωπίσει πιο εύκολα και ν' αντέξει τις συνέπειες του διαζυγίου. Όλες οι ηλικίες του παιδιού είναι σημαντικές για τη φυσιολογική ανάπτυξη του. Υπάρχουν όμως κάποιες περίοδοι ιδιαίτερα κρίσιμες (οιδιπόδεια περίοδος και εφηβεία), όπου το παιδί είναι πιο

ευάλωτο. Οι γονείς θα πρέπει να γνωρίζουν τα χαρακτηριστικά της κάθε περιόδου έτσι ώστε να βοηθήσουν όσο περισσότερο μπορούν τα παιδιά τους να αποδεχτούν την καινούρια κατάσταση. (Δραγάση-Σηφάκη, 1999: 193)

Οι αντιδράσεις του παιδιού μπορεί να διαφοροποιούνται ανάλογα με το φύλο. Τα αγόρια βιώνουν εντονότερα το διαζύγιο των γονέων τους από ότι τα κορίτσια. Ιδιαίτερα όταν ο πατέρας είναι αυτός που φεύγει, το αγόρι δεν έχει πρότυπο για ταύτιση. Γι' αυτό μετά το διαζύγιο δεν θα πρέπει να σταματά η επικοινωνία των γονέων με τα παιδιά. (Δραγάση-Σηφάκη, 1999: 194-195)

Η συμβουλευτική μπορεί να βοηθήσει τους διαζευγμένους γονείς να υιοθετήσουν τακτικές, που διευκολύνουν το παιδί να ξεπερνά με λιγότερο κόστος τις απώλειες από το διαζύγιο. (Δραγάση-Σηφάκη, 1999: 191)

Πολλοί γονείς χρησιμοποιούν τα παιδιά τους στις δικαστικές διαμάχες. Ακόμα και αν τα παιδιά έχουν εξοικειωθεί με αυτές τις διαδικασίες και φαινομενικά δείχνουν άνεση με την εμπλοκή αυτή, είναι βέβαιο ότι η συμμετοχή αυτή τραυματίζει τον ψυχοσυναισθηματικό κόσμο του παιδιού. Τα παιδιά όσο και να φαίνονται δυνατά και ώριμα, δεν αντέχουν μία τόσο επώδυνη περιπέτεια και αυτό οι γονείς δεν πρέπει να το ξεχνούν ποτέ. (Δραγάση-Σηφάκη, 1999: 195)

Πολλοί γονείς έχουν την τάση να αποκρύπτουν το χωρισμό από τους εκπαιδευτικούς, τουλάχιστον το πρώτο διάστημα. Υπάρχουν πολλοί λόγοι, για τους οποίους αναστέλλουν την συζήτηση. Οπωσδήποτε αυτή η ενέργεια δεν θα πρέπει να αναβάλλεται, γιατί πρώτα από όλα δημιουργεί στο παιδί αισθήματα ντροπής. Νιώθει έτσι περισσότερο μειωμένο και αδύναμο. Οι γονείς θα πρέπει να εμπιστεύονται τους δασκάλους, καθώς ο δάσκαλος μπορεί να αναπτύξει στοργική σχέση με το παιδί και να απαλύνει τα αρνητικά του συναισθήματα. (Δραγάση-Σηφάκη, 1999: 196)

Οι χωρισμένοι γονείς οφείλουν να διατηρούν την ψυχραιμία και την αυτοκυριαρχία τους. Να μην χάνουν την πίστη στον εαυτό τους και την ελπίδα. Να μην αποκόπτονται από τις κοινωνικές δραστηριότητες αλλά αντίθετα να δυναμώνουν τις συγγενικές και φιλικές τους σχέσεις. (Δραγάση-Σηφάκη, 1999: 197)

Τέλος, οι γονείς που χωρίζουν, θα βοηθηθούν αν παραδεχτούν ότι για το διαζύγιό τους έχουν και οι δύο μερίδιο ευθύνης. Όταν το καταλάβουν, αισθάνονται ανακούφιση και επιτελούν τα γονεϊκά τους καθήκοντα με δικαιοσύνη και αμοιβαία κατανόηση. Σε τελική ανάλυση το τέλος του γάμου δεν εμποδίζει την ύπαρξη μιας φιλίας. (Δραγάση-Σηφάκη, 1999: 198)

Για την μορφή αυτή της λύσης του γάμου, δηλαδή το διαζύγιο, υπάρχουν κάποιες παγίδες τις οποίες θα πρέπει να τις προσέξουν και οι δύο γονείς για την ψυχική υγεία των παιδιών τους, αλλά και των ίδιων. Οι παγίδες αυτές είναι οι ακόλουθες:

ΠΑΓΙΔΑ ΠΡΩΤΗ: ΤΙ ΝΟΜΙΖΕΙ ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΓΙΑ ΤΟ ΔΙΑΖΥΓΙΟ

Ο Adler έλεγε πως τα παιδιά είναι περίφημοι παρατηρητές, αλλά τα συμπεράσματα που βγάζουν από τις παρατηρήσεις τους είναι συχνά λαθεμένα. Δεν είναι λίγες οι φορές που οι γονείς χρησιμοποιούν τις φράσεις «αν δεν κάτσεις φρόνιμα θα φύγω» ή «αν δεν είσαι καλό παιδί ο μπαμπάς σου θα μας αφήσει και θα φύγει» για να συνετίσουν τα παιδιά τους. Όταν δύο άνθρωποι χωρίζουν συχνά ξεχνάνε ότι έχουν αναφέρει τέτοιες απειλές στο παρελθόν. Δεν αποκλείεται κάποιο παιδί, με βάση αυτά τα λόγια που έχει ακούσει, να καταλήξει στο συμπέρασμα ότι δεν ήταν καλό παιδί. Υπάρχουν άνθρωποι που φτάνουν σε ηλικία τριάντα χρόνων και εκφράζουν ενοχές για το διαζύγιο των γονιών τους. Το αν θα δημιουργηθεί μία τέτοια εντύπωση στα παιδιά, οι γονείς δεν το ελέγχουν,

αλλά μπορούν να προλάβουν και να διορθώσουν μία τέτοια εντύπωση. Αξίζει τον κόπο ο γονιός να μιλήσει για το διαζύγιο που εκτυλίσσεται μπροστά στα μάτια του. Είναι σημαντικό το παιδί να γνωρίζει ότι οι γονείς του δεν χώρισαν επειδή έφταιγε εκείνο. Είναι απαράδεκτο ένας γονιός να εκμεταλλεύεται τυχόν ενοχές που έχει το παιδί για το διαζύγιο σαν μέθοδο πειθαρχίας. Οι επιπτώσεις πάνω στο παιδί μιας τέτοιας συμπεριφοράς μπορεί να το σημαδέψουν έντονα στην ανάπτυξή του. Το παιδί που είναι φορτωμένο με αυτές τις ενοχές αισθάνεται ότι δεν μπορεί να κάνει κάτι για να επανορθώσει και αυτό είναι αρκετό για να εμφανιστεί η μελαγχολία. Επίσης μπορεί να δημιουργήσει μια αρνητική γνώμη για τον εαυτό του και να θεωρεί το ίδιο υπεύθυνο για τα λάθη των άλλων. (Πιντέρης, 1982: 101-103)

ΠΑΓΙΔΑ ΔΕΥΤΕΡΗ: ΤΙ ΝΟΜΙΖΕΙ Ο ΓΟΝΙΟΣ ΓΙΑ ΤΟ ΔΙΑΖΥΓΙΟ

Οι περισσότεροι γονείς νιώθουν ενοχή απέναντι στα παιδιά τους για τον χωρισμό, μια και θα προτιμούσαν να μεγαλώσει το παιδί τους σ' ένα αρμονικό περιβάλλον έχοντας και τους δύο γονείς του. Τα παιδιά διστάζουν να αισθάνονται τα συναισθήματα των γονιών τους και αντιλαμβάνονται το αίσθημα ενοχής. Το επικίνδυνο είναι να αρχίσει το παιδί να εκμεταλλεύεται τις ενοχές. Η εκμετάλλευση μπορεί να εμφανιστεί με την μορφή υπερευαισθησίας. Αν οι γονείς ανταποκριθούν στην υπερευαισθησία αυτή, άθελα τους διδάσκουν το παιδί να γίνει ένας μικρός δικτάτορας. Όταν οι χωρισμένοι γονείς αρχίζουν να εκτελούν πρόθυμα τα χατίρια που στο παρελθόν δεν εκπλήρωναν, διδάσκουν άθελά τους το παιδί να εκμεταλλεύεται τις ενοχές τους και να πετυχαίνει αυτό που θέλει. (Πιντέρης, 1982: 103-104)

ΠΑΓΙΔΑ ΤΡΙΤΗ: ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΣΑΝ ΜΕΤΑΦΟΡΕΑΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ

Στις πρώτες φάσεις του χωρισμού, ένας μεγάλος πειρασμός είναι να μάθει ο ένας γονέας τι κάνει ο άλλος. Πολλές φορές το μόνο κοινό σημείο επαφής είναι τα παιδιά. Μερικοί γονείς λοιπόν, μπαίνουν στο πειρασμό και ρωτάνε τα παιδιά. Όταν ο ένας γονιός ρωτάει το παιδί τι κάνει ο άλλος, το παιδί φοβάται ότι αν δεν του απαντήσει, ο γονιός θα σταματήσει να το αγαπάει. Προσπαθώντας λοιπόν να διατηρήσει την αγάπη και τον δύο του γονιών γίνεται προδοτικό. Δεν παύει να νιώθει ένοχα για το ρόλο που παίζει, με αποτέλεσμα να αποξενώνεται βαθμιαία και από τους δύο του γονείς. (Πιντέρης, 1982: 105)

ΠΑΓΙΔΑ ΤΕΤΑΡΤΗ: ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΣΑΝ ΜΕΣΟ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

Άλλος ένας πειρασμός των χωρισμένων γονέων είναι να χρησιμοποιούν το παιδί για να μεταφέρουν μηνύματα στον/ στην τέως σύζυγο. Αν αυτό περιορίζεται μόνο σε πρακτικά θέματα όπως για παράδειγμα να ενημερώσει τι ώρα θα περάσει το Σάββατο για να πάνε μία βόλτα, είναι ακίνδυνο. Η παγίδα είναι να βάλει στο στόμα του παιδιού λόγια, που θα ήθελε να μεταφερθούν στον άλλον γονέα. Στην περίπτωση αυτή χρησιμοποιούν την επιρροή που έχει το παιδί για να ακουστούν κάποια πράγματα που αλλιώς δεν θα ακουγόταν. Το αποτέλεσμα είναι ο άλλος γονιός να χάνει την εμπιστοσύνη του προς το παιδί. Παράλληλα και το παιδί χάνει την εμπιστοσύνη του και στους δύο του γονείς, βλέποντάς τους να το χρησιμοποιούν. (Πιντέρης, 1982: 106)

ΠΑΓΙΔΑ ΠΕΜΠΤΗ: ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΣΑΝ ΠΕΔΙΟ ΜΑΧΗΣ

Είναι φυσικό οι άνθρωποι που χωρίζουν να αισθάνονται ένα βαθμό θυμού ο ένας για τον άλλο. Ο θυμός αυτός εκδηλώνεται με μία προσπάθεια που κάνει ο καθένας τους για να κερδίσει την αγάπη του παιδιού. Αρχίζει λοιπόν ένας αγώνας διεκδίκησης της εύνοιας του παιδιού, στον οποίο το παιδί είναι ο μόνος αδικημένος καθώς, ό,τι και να διαλέξει, χάνει. Συχνά ο ένας γονιός προσπαθεί να τιμωρήσει τον άλλο μέσω του παιδιού. Για παράδειγμα, μπορεί να μην πάει να δει το παιδί γιατί προηγουμένως έχει τσακωθεί με τον/ την πρώην σύζυγο. Το παιδί όμως δεν μπορεί να καταλάβει ότι αυτός είναι ένας τρόπος να εκφράσει τον θυμό του και το εισπράττει ως ένδειξη αδιαφορίας ή απόρριψης. Από την άλλη το παιδί μπορεί ν' αντιληφθεί την κατάσταση αυτή και ν' αρχίσει να την εκμεταλλεύεται. Οι γονείς θα πρέπει να αποφύγουν να τσακώνονται μέσω του παιδιού. (Πιντέρης, 1982: 107-108)

ΠΑΓΙΔΑ ΕΚΤΗ: ΠΑΙΔΙΑ ΧΩΡΙΣ ΧΩΡΟ

Μέχρι τον χωρισμό τα παιδιά έχουν συνηθίσει να γνωρίζουν κάποιο χώρο σαν δικό τους. Με τον χωρισμό το παιδί μπορεί να αρχίσει να αναρωτιέται που ανήκει. Αν λοιπόν στην περίοδο του χωρισμού δεν ξέρει ποιος είναι ο χώρος του, η ανασφάλεια και η αίσθηση ότι δεν ανήκει πουθενά, μπορούν να ενταθούν και να δημιουργήσουν προβλήματα. Δεν έχει τόση σημασία αν ο χώρος αυτός βρίσκεται στο σπίτι της μητέρας ή του πατέρα, όσο να υπάρχει ο χώρος αυτός και το παιδί να γνωρίζει ότι είναι το σπίτι του. (Πιντέρης, 1982: 109-110)

ΠΑΓΙΔΑ ΕΒΔΟΜΗ: ΤΟ ΚΑΤΗΓΟΡΗΤΗΡΙΟ

Συχνά ο θυμωμένος σύζυγος κατηγορεί τον άλλον. Πρέπει όμως να καταλάβει την διαφορά μεταξύ του 'τέως συζύγου' και του 'γονέα'. Όταν τα παιδιά ακούει τον ένα του γονιό να κατηγορεί τον άλλον, είναι δύσκολο να κάνει αυτόν τον διαχωρισμό των ρόλων. Για το παιδί οι κατηγορίες αυτές έχουν στόχο τον πατέρα ή την μητέρα του. Όταν οι κατηγορίες γίνονται μπροστά στο παιδί, του στερούν τον έναν από του δύο γονείς. Το παιδί όμως έχει ανάγκη και τους δύο του γονείς. Αν δεν γίνεται οι σύζυγοι να είναι στον ίδιο χώρο, τότε τουλάχιστον να ζουν σε διαφορετικούς χώρους, αλλά να λειτουργούν και οι δύο ως γονείς του. (Πιντέρης, 1982: 110-111)

2.10 ΟΙ ΣΧΕΣΕΙΣ ΤΩΝ ΓΟΝΕΩΝ ΜΕΤΑ ΤΟ ΔΙΑΖΥΓΙΟ

Οι γονείς, ανεξάρτητα με το αν μοιράζονται ή όχι την ανατροφή των παιδιών τους, οφείλουν να διευθετήσουν ορισμένα ουσιώδη ζητήματα, διασφαλίζοντας την υγιή ανάπτυξη τους και την ομαλή πορεία της ζωής τους. Αυτά είναι:

ΕΜΠΙΣΤΟΣΥΝΗ

Πολλές φορές οι γονείς διακατέχονται από έλλειψη εμπιστοσύνης ο ένας απέναντι στον άλλο. Ακόμα και στις περιπτώσεις των πιο φιλικών διαζυγίων μπορεί να τεθούν ερωτήματα, όπως: Θα προσέξει ο άλλος να μην πληγώσει το παιδί; Θα αφήσει τον θυμό του να επηρεάσει την σχέση του με το παιδί; αν αυτά τα ερωτήματα αρχίζουν να γίνονται τακτικά και σε μεγάλο βαθμό, τότε θα πρέπει να το συζητήσουν και να

προσπαθήσουν να βρουν μία λύση. Πρέπει να υπάρχει κάποιος βαθμός εμπιστοσύνης και σεβασμού ανάμεσα στους πρώην συζύγους, καθώς και αρκετή ωριμότητα, πειθαρχία και ψυχολογική καθαρότητα ώστε να θέσουν την ανατροφή των παιδιών τους πάνω από τις προσωπικές τους διαφορές. Οι σύζυγοι θα πρέπει να προσέξουν να μην καταλήξουν σε μία αναπαραγωγή των διαφορών που υπήρχαν και στον γάμο τους. Το θέμα της εμπιστοσύνης επαναφέρεται όταν κάποιος από τους γονείς ξαναπαντρευτεί ή αρχίσει να ζει με κάποιον άλλο, γιατί ο νέος σύντροφος μοιράζεται έμμεσα την ανατροφή των παιδιών. (Ομάδα Γυναικών Βοστώνης, 1990: 228)

ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ

Οι χωρισμένοι γονείς πρέπει να επικοινωνούν συχνά μεταξύ τους, για θέματα που αφορούν το παιδί τους. Για μερικούς είναι αληθινή δοκιμασία να αφήσουν κατά μέρος την εχθρότητα που αισθάνονται. Άλλοι πάλι βρίσκουν ότι τώρα επικοινωνούν πιο λογικά και με μεγαλύτερη ευαισθησία πάνω στα θέματα των παιδιών. Όταν η επικοινωνία είναι προβληματική, οι γονείς θα πρέπει να ζητάνε την μεσολάβηση των ειδικών. Τα παιδιά έτσι προστατεύονται από τον κίνδυνο να γίνουν πιόνια στους καυγάδες των γονιών τους και οι γονείς δεν εμπλέκονται σε συγκρούσεις που επηρεάζουν τις ζωές τους μετά το διαζύγιο. (Ομάδα Γυναικών Βοστώνης, 1990: 228-229)

ΤΑ ΟΡΙΑ ΑΝΑΜΕΣΑ ΣΕ ΓΟΝΕΙΣ- ΠΡΩΗΝ ΣΥΖΥΓΟΥΣ

Ο ένας από τους δύο συζύγους ή και οι δύο μπορεί να αισθάνονται τη σκιάδη παρουσία του άλλου στη ζωή τους, γεγονός ιδιαίτερα δυσάρεστο. Είναι δύσκολο για κάποιους γονείς να πρέπει να

συνεργάζονται με τον πρώην σύντροφό τους χωρίς να αναμειγνύονται περισσότερο στην ζωή του άλλου από ότι είναι απαραίτητο. Πρέπει να βρουν τα όρια, για παράδειγμα πότε ο πρώην σύντροφος θα πρέπει να επισκέπτεται τον άλλον στο σπίτι και για ποιους λόγους. Είναι σημαντικό να τεθούν αυτά τα όρια, αλλά και να υπάρχει ευελιξία σε αυτά, όταν το απαιτούν οι περιστάσεις. Για παράδειγμα όσο τα παιδιά μεγαλώνουν, οι γονείς δεν χρειάζεται να βρίσκονται σε τόσο συχνή επαφή. Τα όρια επίσης διαφέρουν από ζευγάρι σε ζευγάρι. (Ομάδα Γυναικών Βοστώνης, 1990: 229)

ΟΡΓΑΝΩΜΕΝΗ ΖΩΗ

Όταν χωρίζουν οι σύζυγοι, πρέπει να αναδιοργανωθούν. Οι διαζευγμένοι σύζυγοι αντιμετωπίζουν δυσκολίες στο προγραμματισμό της καθημερινότητάς τους, για παράδειγμα πως θα καταφέρουν να συνοδεύσουν το παιδί στον οδοντίατρο σε ένα κενό ανάμεσα στην δουλειά και τα ψώνια και επιπλέον να μείνει χρόνος για τις δουλειές του σπιτιού. Οι άντρες κυρίως, καθώς είναι συνηθισμένοι να ρυθμίζουν τη ζωή τους με άξονα τη δουλειά τους πρέπει να την οργανώσουν εκ νέου με κέντρο το καθημερινό πρόγραμμα των παιδιών τους. (Ομάδα Γυναικών Βοστώνης, 1990: 229)

ΜΕΤΑΚΙΝΗΣΕΙΣ

Όταν τα παιδιά μετακινούνται συνεχώς από το ένα σπίτι στο άλλο, οι αφίξεις και οι αναχωρήσεις τους είναι αναστάτωση όχι μόνο για τα παιδιά αλλά και για τους γονείς. Τα παιδιά μπορεί να νιώθουν ευερέθιστα, πληγωμένα, λυπημένα, χαμένα. Οι μετακινήσεις αυτές θυμίζουν ότι η οικογένεια έχει διαλυθεί και μπορεί να είναι εξουθενωτικό

γι' αυτά ν' αλλάζουν συνέχεια περιβάλλον και τρόπο ζωής. Γονείς και παιδιά χρειάζονται ειδική προσοχή σ' αυτές τις περιπτώσεις. Κάθε μετακίνηση έχει την δική τους δυσκολία και μοναδικότητα. Ο καθένας που παίρνει μέρος σε αυτή έχει τα δικά του συναισθήματα. Οι γονείς μπορεί να νιώθουν λύπη κάθε φορά που αποχωρίζονται τα παιδιά. Ως γονείς όμως πρέπει να αναλάβουν τις ευθύνες για την ατμόσφαιρα που δημιουργείται και να προσέχουν τα συναισθήματα των παιδιών τους. (Ομάδα Γυναικών Βοστόνης, 1990: 229-230)

~ Οι διαζευγμένοι γονείς πρέπει να θυμούνται ότι το καλύτερο για τα παιδιά είναι να διατηρούν στενές σχέσεις και με τους δύο τους γονείς. Μια καλή σχέση με τον ένα γονέα βοηθάει, αλλά περισσότερα προσφέρει ένας σωστός δεσμός τόσο με τη μητέρα όσο και με τον πατέρα ~

2.11 Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΥ

Ο επαγγελματίας κοινωνικός λειτουργός θα πρέπει να έχει κατανοήσει τις επιπτώσεις του χωρισμού και του διαζυγίου στα παιδιά. Να βοηθήσει τους γονείς να προετοιμάσουν κατάλληλα τα παιδιά για την διάλυση του γάμου και να αντιμετωπίσουν ότι ακολουθεί. (Herbert, 1998: 24)

Θα πρέπει να ενθαρρύνει τον γονέα και το παιδί να επικοινωνούν μεταξύ τους. Συχνά, μετά από ένα διαζύγιο/ χωρισμό, το παιδί διακατέχεται από σιγή, μία αντίδραση που οφείλεται στο σοκ και τη λύπη. (Herbert, 1998: 24)

Ο κοινωνικός λειτουργός χρησιμοποιώντας το παιχνίδι, τη ζωγραφική, τα γενεογράμματα και τις ιστορίες, μπορεί να διερευνήσει

τον τρόπο με τον οποίο το παιδί σκέφτεται, αισθάνεται και ενεργεί. Οποιαδήποτε ιστορία που έχει ως θέμα της την απώλεια-χωρισμό μπορεί να είναι κατάλληλη για να βοηθήσει τα παιδιά να εκφράσουν τις ανησυχίες και τα συναισθήματά τους σχετικά με την διάλυση της οικογένειάς τους. Μπορεί ίσως ο ίδιος, να φτιάξει την δική του ιστορία ή να χρησιμοποιήσει βιβλία με εικόνες ή παιχνίδια για να ενθαρρύνει την επικοινωνία. (Herbert, 1998: 24)

Η παρέμβαση μπορεί να γίνει σε τρία στάδια:

1) Προληπτική παρέμβαση κατά την εποχή που οι σχέσεις των συζύγων είναι επισφαλείς, όχι όμως και διαλυμένες. Η ασυμφωνία είναι φανερή, αλλά οι σύζυγοι αμφιταλαντεύονται προκειμένου να πάρουν την απόφαση του χωρισμού. Εδώ ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού συνίσταται στην ενδυνάμωση του Εγώ των συζύγων, ώστε όποια απόφαση τελικά παρθεί να είναι υπεύθυνη, ψύχραιμη, δική τους επιλογή. Φυσικά αποφεύγονται παραινήσεις του τύπου “δεν θα ήταν σωστό, αναλογιστείτε τις συνέπειες για τα παιδιά ” κτλ., ενώ δίνονται οι απαραίτητες εξηγήσεις για τις συνέπειες στους ίδιους και τα παιδιά χωρίς όμως πρόθεση επηρεασμού της απόφασης. (www.systech.gr- Κέντρο Ψυχολογικών Μελετών)

2) Παρέμβαση στην οξεία φάση, δηλαδή στην εκδηλωμένη κρίση που οδηγεί στην απόφαση για λύση του γάμου. Εδώ ο κοινωνικός λειτουργός μπορεί να βοηθήσει αποτελεσματικά για την καλύτερη δυνατή ρύθμιση της επιμέλειας και της επικοινωνίας των συζύγων τόσο με τα παιδιά τους όσο μεταξύ τους. Κυρίως όμως θα προσπαθήσει να αποτρέψει την εμπλοκή των παιδιών στις αντιδικίες και στις συγκρούσεις των γονιών τους. (www.systech.gr- Κέντρο Ψυχολογικών Μελετών)

3) Παρέμβαση, τέλος, στην περίοδο μετά το διαζύγιο, όπου οι δύο γονείς χαράζουν πλέον διαφορετική πορεία ζωής. Ο κοινωνικός λειτουργός μπορεί να παίξει εξισορροπητικό ρόλο με το να βοηθήσει τα παιδιά στην εξεύρεση και στην ανάπτυξη υποστηρικτικών συστημάτων. Επίσης μπορεί να βοηθήσει στην επανεκτίμηση της ανάγκης για μεταβολή του τρόπου και της συχνότητας της επικοινωνίας των παιδιών με τον απόντα γονέα. (www.systech.gr- Κέντρο Ψυχολογικών Μελετών)

Έτσι ο κοινωνικός λειτουργός είναι εκείνος ο οποίος:

- Βρίσκεται σε επαφή με την οικογένεια και είναι διαθέσιμος αν του έχει ζητηθεί, να παρέμβει.
- Είναι προετοιμασμένος για συζητήσεις σχετικά με πρακτικά ζητήματα, τα οποία μπορεί να είναι κρίσιμα για την προσαρμογή της οικογένειας
- Είναι προετοιμασμένος να αντιμετωπίσει δύσκολα θέματα, όπως η ασυμφωνία των γονέων
- Είναι ανοιχτός και ειλικρινής στις ερωτήσεις
- Αφιερώνει χρόνο και προσοχή
- Δίνει σημασία στα λόγια και στις αλλαγές της συμπεριφοράς που υποδηλώνουν προβλήματα, όπως για παράδειγμα αυτομομφή, επίμονη κατάθλιψη, επιθετική-αντικοινωνική συμπεριφορά
- Ενθαρρύνει τους συζύγους να εκφράσουν τα συναισθήματά τους για το διαζύγιο και για την αίσθηση απώλειας
- Τους εξηγεί, αν είναι απαραίτητο, γιατί νιώθουν έτσι και τους διαβεβαιώνει ότι είναι απόλυτα φυσιολογικά τα συναισθήματά τους

- Συμβουλεύει τους χωρισμένους γονείς να ενδυναμώσουν την πίστη τον εαυτό τους
- Ενθαρρύνει τον γονέα να διασφαλίσει το παιδί του ότι δεν είναι μόνο του ή ότι δεν κινδυνεύει να εγκαταλειφθεί
- Προνοεί ώστε το παιδί να έχει ένα δικό του ήσυχο μέρος όπου θα μπορεί να εκφράσει τα συναισθήματα του ή να μείνει ήρεμο μόνο του
- Ακούει και δίνει στο παιδί τη δυνατότητα να εξωτερικεύσει την λύπη του και τα άλλα συναισθήματα, στο βαθμό φυσικά που το ίδιο επιθυμεί κάθε φορά να τα μοιραστεί
- Μοιράζεται με την οικογένεια καλές και κακές οικογενειακές αναμνήσεις (για παράδειγμα μπορεί να κοιτάξει μαζί τους τα οικογενειακά άλμπουμ με τις φωτογραφίες)
- Συζητάει με τα παιδιά τι είδους βοήθεια/ υποστήριξη επιθυμούν
- Συζητάει με τους γονείς τι είδους βοήθεια/ υποστήριξη επιθυμούν (Herbert, 1998: 25)

Είναι σημαντικό ο κοινωνικός λειτουργός:

- Να μην συμβουλεύει τα μέλη της οικογένειας να μην ανησυχούν ή να μη λυπούνται.
- Να μην τους συμβουλεύει σχετικά με το τι θα έπρεπε να αισθάνονται.
- Να μη λέει πως ξέρει πως νιώθουν.
- Να μη λέει «τώρα πια θα έπρεπε να έχεις προσαρμοστεί».
- Να μην αρνείται την άποψη τους (για παράδειγμα το θυμό, την πικρία)
- Να μην ενθαρρύνει τους γονείς ν' αποκρύψουν την λύπη τους από το παιδί.

- Να μη λέει στο παιδί «τουλάχιστον έχεις ακόμα τη μητέρα/ τον πατέρα στο σπίτι».
- Να μη λέει στο παιδί «ο μπαμπάς/ η μαμά μπορεί να επιστρέψουν σύντομα».
- Να μην παραμελήσει ν' επικοινωνήσει με το σχολείο του παιδιού. Τα παιδιά όταν είναι λυπημένα, μπορεί να εκδηλώσουν κακή συμπεριφορά και να έχουν μειωμένη απόδοση λόγω έλλειψης συγκέντρωσης, απάθειας ή χαμηλού κινήτρου. Οι δάσκαλοι ίσως πρέπει να είναι επαρκώς ενημερωμένοι για τα αίτια αυτών των αντιδράσεων.(Herbert, 1998: 26)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

3.1 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Εν κατακλείδι συνάγεται πως ο πατέρας, με το πέρασμα του χρόνου, ασχολείται όλο και περισσότερο με την οικογένεια και πιο συγκεκριμένα με τα παιδιά του. Ο ρόλος του πατέρα είναι σημαντικός για την ανάπτυξη της αυτονομίας των παιδιών, την κοινωνικοποίησή τους, την ανάπτυξη των φυλετικών τους ρόλων, την ηθική τους υπόσταση καθώς και την αποκόλληση τους από τη μητέρα. Αυτό αποδεικνύουν οι μελέτες που έχουν πραγματοποιηθεί σχετικά με το θέμα και που έχουν καταγραφεί στην παρούσα εργασία.

Όταν το ζευγάρι βρίσκεται στο δρόμο προς το διαζύγιο, είναι σημαντικό να εκτιμήσει σωστά τους λόγους που επιβάλλουν το χωρισμό ώστε ν' αντεπεξέλθουν με επίγνωση στις επιπτώσεις του διαζυγίου στα παιδιά και στους ίδιους.

Οι επιπτώσεις και οι συνέπειες του διαζυγίου στα παιδιά σχετίζονται πάντα με την ηλικία, το φύλο και το στάδιο ανάπτυξής τους και αφορούν στη διαμόρφωση της προσωπικότητας και της συμπεριφοράς τους. Από την άλλη μεριά στους συζύγους, το διαζύγιο μπορεί για τον έναν να μεταφράζεται ως ένα γεγονός καταστρεπτικό για την ζωή του με συνέπειες όπως ο θυμός, η κατάθλιψη, ο κλονισμός του αυτοσεβασμού και συναίσθησης των ικανοτήτων του, ενώ για τον άλλον ως ένα γεγονός αναζωογονητικό και τονωτικό. Οι περιπτώσεις που και οι δύο σύζυγοι θα επιθυμούν τη λύση του γάμου τους είναι σπάνιες, παρ' όλα αυτά το ποσοστό τους αυξάνεται συνεχώς.

Σε ότι αφορά στον διαζευγμένο πατέρα είναι επιβεβαιωμένο ότι κατά τη διάρκεια του διαζυγίου βιώνει έντονο φόβο να μην παραγκωνιστεί και αγωνιά για το πώς θα διαμορφωθεί ο ρόλος του στο εξής. Με την έκδοση του διαζυγίου, κινητοποιείται ώστε να μπορέσει να

εξαλείψει την αρνητική στάση που ενδεχομένως να έχουν τα παιδιά απέναντί του.

Όταν η μητέρα αναλαμβάνει την επιμέλεια, είναι πολύ πιθανόν ο πατέρας να αντιμετωπίσει μια αρνητική ή προκατειλημμένη στάση από τη πλευρά της. Κύριος σκοπός του όμως παραμένει η συνέχιση της σχέσης του με το παιδί, αφιερώνοντας του συνεχώς περισσότερο ποιοτικό χρόνο. Ο ποιοτικός χρόνος και όχι οι πολύωρες συναντήσεις είναι τελικά εκείνος, που θα θέσει τις βάσεις στη μεταξύ τους σχέση.

Όταν ο ίδιος έχει την επιμέλεια των παιδιών του αποδεικνύεται πως είναι ικανός να τα καταφέρει εξίσου καλά με τη μητέρα, χωρίς αυτό να σημαίνει πως εκείνη παραγκωνίζεται και υποβαθμίζεται ο ρόλος της.

Η περίπτωση που και οι δύο γονείς επιθυμούν να αναλάβουν από κοινού την επιμέλεια, κρίνεται ως η ιδανικότερη λύση όχι μόνο για τα παιδιά αλλά και για τη μεταξύ τους σχέση. Άλλωστε δεν είναι τυχαίο ότι προωθείται όλο και περισσότερο ως τακτική και από τα ίδια τα δικαστήρια. Εμπεριέχει αναμφισβήτητα πιο ουσιαστικές σχέσεις από οποιαδήποτε άλλη μορφή επιμέλειας, μιας και είναι εκείνη που πλησιάζει περισσότερο στη μορφή που έχει μία κανονική οικογένεια.

Τέλος πρέπει να επισημανθεί η έλλειψη προνοιακής στήριξης, συμβουλευτικών κέντρων, εκπαιδευτικών υπηρεσιών στήριξης, που θα διευκολύνουν το χωρισμένο πατέρα και εν γένει τους διαζευγμένους γονείς ν' αντιμετωπίσουν τον αναθεωρημένο ρόλο τους .

3.2 ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Ένας πατέρας, αν ενδιαφέρεται πραγματικά για τα παιδιά του, πρέπει να προσπαθήσει κυρίως να οργανωθεί για να είναι αποτελεσματικός. Να είναι παρών στο σχολείο, στο σύλλογο γονέων και κηδεμόνων. Να παρακολουθεί την σχολική γιορτή των Χριστουγέννων, να καλεί άλλα παιδιά στο σπίτι. Τη στιγμή που τα παιδιά του θα έρθουν να τον αγκαλιάσουν στην έξοδο του σχολείου, θα εκτιμήσει την διαφορά και θα ξεχάσει τις λεπτομέρειες της απόφασης του διαζυγίου. (Gonzales,2000)

Το διαζύγιο δεν είναι πεδίο μάχης, δεν είναι πόλεμος χαρακωμάτων ανάμεσα σε δύο στρατόπεδα με εχθρικές διαθέσεις. Είναι χωρίς αμφιβολία η απαρχή μιας σειράς αλλαγών που δικαιολογημένα προκαλούν το φόβο, ιδιαίτερα στον πατέρα. Δεν μπορεί κανείς να αγνοήσει το γεγονός ότι ο πατέρας χάνει έναν ολόκληρο κόσμο που του είναι τόσο οικείος. Δημιουργούνται λοιπόν καινούργιες ανησυχίες όπως ο φόβος ότι δεν θα ξαναγαπηθεί, ο φόβος ότι δεν θα τα καταφέρει. Κανείς όμως δεν πρέπει να παραδοθεί σε αυτούς τους φόβους, ούτε να επιτρέψει στον εαυτό του να οδηγηθεί σε αξιοθρήνητες υπερβολές, χάνοντας την αίσθηση του μέτρου. (Gonzales,2000)

Η μεγαλύτερη γενναιοδωρία που μπορεί να δείξει ο πατέρας είναι να παραδεχτεί ότι τα παιδιά χρειάζονται και τους δύο τους γονείς. Η αντίληψη αυτή είναι τόσο λογική που επικρατεί πλέον στην κοινωνία και θεσμοθετείται από την διεθνή σύμβαση για τα δικαιώματα του παιδιού. Η σύμβαση αναγνωρίζει το δικαίωμα του παιδιού να ανατρέφεται κατά το δυνατόν και από τους δύο του γονείς, ανεξάρτητα από το νομικό καθεστώς της πατρότητας. Μετά το διαζύγιο ο πατέρας έχει το δικαίωμα να συνεχίσει να ασκεί τα γονεϊκά του καθήκοντα μαζί με την μητέρα των παιδιών. Η αναγνώριση της αρχής της άσκησης της γονικής μέριμνας από

κοινού με την μητέρα, για την οποία αγωνίστηκαν οι οργανώσεις για την υπεράσπιση των δικαιωμάτων του χωρισμένου πατέρα, είναι πολύ σημαντική. Η αναγνώριση της από κοινού άσκησης βοηθά τόσο ηθικά όσο και πρακτικά, στην εξυγίανση των σχέσεων των δύο συζύγων, ώστε να μην νοούνται πλέον οι σχέσεις ως συγκρουσιακές, καθώς κανένας από τους δύο δεν ταπεινώνεται, κανένας από τους δυο δεν είναι αποκλεισμένος. (Gonzales,2000)

Πρέπει ο πατέρας να αντιληφθεί κάτι πολύ ουσιαστικό: είναι αδύνατον να κατακτήσει κάποιος την ευτυχία, παρακάμπτοντας τις δοκιμασίες. Η ευτυχία σχετίζεται με την δυνατότητα να αναλάβει κάποιος τις υποχρεώσεις του και τις ευθύνες των επιλογών της ζωής του. Πρέπει να διδάξουν οι γονείς στα παιδιά τους σπουδαία πράγματα. Να μια καλή ευκαιρία για κάποιον που θέλει να παίξει τον ρόλο του πατέρα, να διδάξει στα παιδιά του τον σεβασμό για τον άλλον. Είναι η κατάλληλη περίπτωση για να δώσει ο πατέρας το καλό παράδειγμα. Τέρμα στις πόρτες που κλείνουν με βρόντο, τέρμα στις πόρτες που ανοίγουν με κλοτσιές, τέρμα στις απελπισμένες βόλτες στα ξενυχτάδικα, στα μούτρα, στις βρισιές, στις απειλές. Χρειάζεται προσπάθεια από δω και μπρος να στέλνονται μηνύματα σαφή και αποφασιστικά, σχετικά με τα όρια, τις επιθυμίες, τους στόχους. Σε ότι αφορά την πρώην σύζυγο, πρέπει να επιδιώκεται ο διάλογος. Μπορούν να αναζητήσουν στηρίγματα σε αμερόληπτους φίλους, να γράφουν μεταξύ τους, να προσπαθήσουν να αδρανοποιήσουν τον μηχανισμό της σύγκρουσης. (Gonzales,2000)

Ο πατέρας οφείλει να εκφράσει με τη συμπεριφορά του, εμπιστοσύνη για τη στάση της μητέρας. Η πρώτη εκδήλωση αγάπης προς τα παιδιά είναι να σταματήσει να αμφιβάλλει για την αγάπη της γυναίκας του προς το παιδί τους, με όποιον τρόπο και αν αυτή εξωτερικεύεται. Τα παιδιά καταλαβαίνουν πολύ περισσότερα πράγματα απ' όσα νομίζουμε. Στην πραγματικότητα τα καταλαβαίνουν όλα. Στην πράξη μπορεί να τους

εξηγηθεί, ότι ο ένας από τους δύο γονείς δεν θα μένει πια στο σπίτι, ελπίζοντας ότι εκείνα θα καταφέρουν να αφομοιώσουν την πληροφορία με τον ένα ή τον άλλον τρόπο. Όσο επικρατεί μεγάλη ένταση, θα ήταν ωφέλιμο να μην θίγονται αυτά τα θέματα με απότομο και ξαφνικό τρόπο. Εκείνο που μετράει δεν είναι τόσο αυτό που θα πουν οι γονείς στα παιδιά τους. Είναι η στάση εμπιστοσύνης, με την οποία θα αντιμετωπίσουν οι ίδιοι το διαζύγιο. Για παράδειγμα, στην ερώτηση «τι συμβαίνει;», η απάντηση μπορεί να είναι ως εξής: «αρχίζω να παίρνω τις ευθύνες μου, δεν τις φορτώνω πια σε άλλους». (Gonzales,2000)

Πολύ βοηθητικές για το ρόλο του πατέρα, χωρισμένου η μη, θα ήταν η δημιουργία ομάδων γονέων για πατέρες, μιας και δεν υπάρχουν άλλου είδους υποστηρικτικές υπηρεσίες.

Μερικές σημαντικές προτάσεις για την σχέση των γονέων, είναι οι ακόλουθες:

- Είναι απαραίτητο να δίνονται στα παιδιά συχνές διαβεβαιώσεις της αγάπης και της φροντίδας και των δύο γονέων αφενός με λεκτικό τρόπο και αφετέρου με πράξεις συνακόλουθες των λόγων τους
- Είναι σημαντική η προσπάθεια για αποφυγή αντιπαραθέσεων μεταξύ των γονέων όταν τα παιδιά είναι παρόντα
- Είναι σημαντική η αποφυγή χρησιμοποίησης των παιδιών στις μεταξύ τους συγκρούσεις. Κανένας δεν πρέπει να αναγκάζει τα παιδιά να επιλέξουν τον έναν ή τον άλλον γονέα.
- Είναι σημαντική η αποφυγή της εμπλοκής συγγενικών προσώπων στην σύγκρουση των γονέων και στην προσπάθεια του ενός γονέα για «συμμαχία» με τα παιδιά
- Είναι σημαντική η ενθάρρυνση του παιδιού για θετικές σχέσεις και καλή επικοινωνία και με τους δύο γονείς όσο δύσκολο και άδικο και αν το αισθάνεται ο ένας γονέας εξαιτίας της συμπεριφοράς του\ της πρώην συζύγου. Να αποφευχθεί η συμμετοχή στο θυμό

και στην εχθρότητα του παιδιού προς τον άλλον γονέα, διότι αυτό αποτελεί έναν έμμεσο τρόπο δημιουργίας συμμαχίας. Θα πρέπει να ενθαρρύνεται το παιδί να συζητήσει το πρόβλημα με τον άλλον γονέα προκειμένου να βρεθεί μία λύση

- Είναι θετικό να αποφευχθεί η χρησιμοποίηση του παιδιού ως μεταφορέα μηνυμάτων ή κατασκόπου του άλλου γονέα. Πρέπει οι γονείς να επικοινωνούν απευθείας μεταξύ τους
- Είναι σημαντική η κοινή στάση των γονέων μετά το διαζύγιο ως προς τις μεθόδους ανατροφής και διαπαιδαγώγησης του παιδιού, με σταθερά όρια και επίβλεψη, προσδοκίες για πρόοδο και ωριμότητα και συγχρόνως μεγάλη εκδήλωση αγάπης, φροντίδας, επιβράβευσης και τρυφερότητας
- Είναι σημαντική η συνεργασία και των δύο γονιών με τους εκπαιδευτικούς και το σχολείο για την διευκόλυνση της προσαρμογής των παιδιών, του ελέγχου της επίδοσής του και τη διατήρηση των προσδοκιών για την πρόοδο τους στο σχολείο και σε άλλες δραστηριότητες
- Είναι απαραίτητο τα παιδιά να μην πιέζονται αλλά να νιώθουν ελεύθερα να εκφράσουν και να εκδηλώνουν και στους δύο γονείς την αγάπη τους, την τρυφερότητα τους και την χαρά τους, αυθόρμητα και αβίαστα

(Χατζηχρήστου, 1999: 183-184)

Μερικές σημαντικές προτάσεις για την επικοινωνία των παιδιών με τον γονέα που δεν έχει αναλάβει την επιμέλεια, τον πατέρα για τις περισσότερες των περιπτώσεων, είναι οι ακόλουθες:

- να μην παραλείπει να συναντά συχνά τα παιδιά, γιατί η μεταξύ τους επικοινωνία είναι ιδιαίτερα σημαντική

- να προσπαθεί να έρχεται σε τακτική επαφή και επικοινωνία με τα παιδιά, ιδιαίτερα κατά την αρχική περίοδο, ώστε να μη θεωρήσουν την έλλειψή της ως ένδειξη αδιαφορίας και απόρριψης. Αν δεν μπορεί ο γονιός να τα συναντά και να είναι μαζί τους σε τακτά χρονικά διαστήματα, ας προσπαθεί τουλάχιστον να είναι συνεπείς και να κρατάει τις υποσχέσεις του. Μην αφήνει τα παιδιά να τον περιμένουν, εάν δεν πρόκειται να πάει. Καλό είναι ο γονιός να μην αναβάλλει τις συναντήσεις του με το παιδί.
- Να υπάρχει συνεννόηση με τα παιδιά ώστε να βρεθεί ο πλέον κατάλληλος τόπος και χρόνος για τις συναντήσεις και την επικοινωνία τους. Πολλές φορές τα παιδιά νιώθουν ότι ακολουθούν ένα πρόγραμμα που είναι περισσότερο βολικό για τους γονείς τους, αλλά που δημιουργεί δυσκολίες στο δικό τους πρόγραμμα, οπότε είναι πιθανόν να αρχίσουν να βρίσκουν δικαιολογίες για ν' αποφύγουν τις συναντήσεις. Πρέπει να λαμβάνονται υπόψη οι ανάγκες και το πρόγραμμά τους όταν ρυθμίζονται οι συναντήσεις και να ακολουθείται ένας ευέλικτος προγραμματισμός που να προσαρμόζεται στις αλλαγές.
- Χρειάζονται διαφορετικά διαστήματα επαφής και επικοινωνίας ανάλογα με την ηλικία των παιδιών. Τα μικρότερα παιδιά χρειάζονται περισσότερο χρόνο, προσοχή και έκδηλη τρυφερότητα για να νιώθουν ασφαλή και να επιβεβαιώνουν την αγάπη. Οι έφηβοι έχουν διαφορετικές ανάγκες στην επικοινωνία τους, στο πλαίσιο μιας σχέσης αμοιβαίας κατανόησης, οικειότητας και αγάπης και συνήθως προτιμούν συντομότερες συναντήσεις.
- Πολλοί πατέρες που δεν έχουν την επιμέλεια, δυσκολεύονται ιδιαίτερα κατά την αρχική περίοδο μετά τον χωρισμό να συναντήσουν τα παιδιά και να διατηρήσουν μια συχνή επικοινωνία. Επειδή φοβούνται την πιθανή απόρριψη των παιδιών.

και την αντιμετώπιση του θυμού και της οργής τους, βρίσκουν δικαιολογίες για την έλλειψη επικοινωνίας, προσπαθώντας να καλύψουν τους φόβους τους. Πρέπει όμως να προσπαθήσουν σιγά-σιγά να επανακτήσουν την επαφή με τα παιδιά, έχοντας υπόψη ότι παρόλο που δεν είναι τον περισσότερο χρόνο μαζί, εξακολουθούν να παίζουν καθοριστικό ρόλο στη ζωή και στην ευτυχία των παιδιών τους.

- Χρειάζεται επίσης αρκετή προσπάθεια από την πλευρά των γονέων, να κάνουν τα παιδιά να νιώθουν το καινούργιο σπίτι του πατέρα σαν δεύτερο σπίτι τους, όπου αισθάνονται οικειότητα και ευχαρίστηση. Το καλύτερο θα ήταν να υπάρχει ο χώρος τους και σε αυτό το σπίτι. Τα μικρότερα παιδιά μπορούν να φέρνουν παιχνίδια μαζί με τα ρούχα τους. Μπορεί και ο γονιός ν' αγοράσει παιχνίδια ώστε τα παιδιά να τα έχουν, όταν πηγαίνουν στο σπίτι του.
- Κατά την αρχική περίοδο μετά το διαζύγιο οι πατέρες επιδιώκουν να ικανοποιούν όλες τις επιθυμίες των παιδιών, να συμμετέχουν σε πολλές δραστηριότητες, να τους αγοράζουν δώρα και να τους κάνουν τα χατίρια, στην προσπάθειά τους ν' απαλύνουν τα αισθήματα ενοχής. Τα παιδιά τείνουν να εκμεταλλεύονται αυτή την κατάσταση με αποτέλεσμα να δημιουργείται αίσθημα μειονεξίας στον άλλο γονέα και κατ' επέκταση να δυσκολεύονται στην διαπαιδαγώγηση και την πειθαρχία τους. Εκείνο που πραγματικά χρειάζονται τα παιδιά είναι να νιώθουν τους γονείς τους στο πλάι τους, να μοιράζονται τις επιτυχίες, την χαρά τους, τις προσδοκίες τους, τις δυσκολίες τους, τις ανησυχίες τους και να ακολουθούν ένα πρόγραμμα με συγκεκριμένους κανόνες και όρια. Να έχουν δηλαδή μια ποιοτική επικοινωνία και με τους δύο γονείς.

- Να είναι συνεπείς με τις οικονομικές τους υποχρεώσεις σχετικά με την διατροφή των παιδιών, γιατί τα οικονομικά προβλήματα έχουν μεγάλο αντίκτυπο στα παιδιά. Επιπλέον οι οικονομικές διαφωνίες συσχετίζονται με μεγαλύτερες συγκρούσεις των γονέων.
- Τελευταίο και πολύ σημαντικό είναι οι διαζευγμένοι γονείς να προσπαθήσουν να επικεντρώσουν την προσοχή τους στο γεγονός ότι τα παιδιά χρειάζονται και τους δυο γονείς και ότι είναι σημαντική για τη ζωή τους η προσπάθεια συνέχισης της επικοινωνίας μεταξύ τους.

(Χατζηχρήστου, 1999: 185-187)

Είναι πολύ εύκολο να επικρίνει κανείς τους πατέρες, θεωρώντας τους αμελείς, αδιάφορους γονείς. Η στήριξη του ρόλου των πατέρων αποτελεί πρόκληση, αν αναλογιστεί κανείς τα θετικά αποτελέσματα που θα μπορούσαν να προκύψουν από την ενδυνάμωση της θέσης τους, με πρώτο και κυρίαρχο στόχο τα παιδιά να μη γίνονται θύματα του διαζυγίου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ

1. Δραγάση- Σηφάκη Ελένη (1999), «Σωστοί γονείς- Ευτυχισμένα παιδιά», Αθήνα: Καστανιώτη
2. Δρακουλίδη (1983), «Τα σωστά και τα λάθη για γονείς και παιδιά», Αθήνα: Δίπτυχο
3. Καλλινικάκη Θεανώ (1992), « Η στάση και η συμμετοχή του πατέρα στην αντιμετώπιση των ψυχολογικών προβλημάτων των εφήβων», Αθήνα, Διδακτορική διατριβή
4. Κορώσης Κωνσταντίνος (1997), «Έφηβοι και οικογένεια», Αθήνα: GYTENBERG
5. Κορώσης Κωνσταντίνος (2003), «Πατέρας και παιδί», Αθήνα: Άτραπος
6. Κυριακίδης Παύλος (1999), «Η οικογενειακή σχέση», Ιωάννινα: Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων
7. Μαντζιάφου- Κανελλοπούλου Μαρία (1981), «Οικογένειες με έναν γονέα», Αθήνα: Αυτοέκδοση
8. Ματσανιώτης Μ.(1990), «Εμείς και το παιδί μας», Αθήνα: Αυτοέκδοση

9. Μπαμπινιώτης Γεώργιος (1998), «Λεξικό της νέας ελληνικής γλώσσας», Αθήνα: Κέντρο Λεξικολογίας
10. Παϊπάης Γιώργος (1996), «Λεξικό εννοιών πολιτικών- κοινωνικών επιστημών και γενικής παιδείας», Αθήνα – Πειραιάς: Α. Σταμούλης
11. Πιντέρης Γιώργος (1982), «Αντιμετωπίζοντας τον χωρισμό», Αθήνα: Πατάκη
12. Τσιάντης Γιάννης (1991), «Ψυχική υγεία του παιδιού και της οικογένειας», Αθήνα: Καστανιώτη
13. Χατζηχρήστου Χρυσή (1999), «Ο χωρισμός των γονέων, το διαζύγιο και τα παιδιά», Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα
14. Χουντουμάδη Αναστασία (1996), «Παιδιά και γονείς στο ξεκίνημα μίας σχέσης», Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα
15. Χουρδάκη Μ. (1995), «Η ψυχολογία της οικογένειας», Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα
16. Χουρδάκη Μ. (1982), «Οικογενειακή ψυχολογία», Αθήνα: Γρηγόρη

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ

1. Bloumental E. (1998), «Αγάπη και γάμος: Τα θεμέλια μίας αρμονικής συμβίωσης», Μεταφ. Στράτος Ιωαννίδης, Αθήνα: Φιλίστωρ
2. Fon Kanitz Anne-Lore` (1981), «Πατέρας: Ο νέος ρόλος του άνδρα στην οικογένεια», Μεταφ. Κουναλάκη Αγ., Αθήνα: Νότος
3. Garbar Clair - Teintor Fransis (1996), «Η οικογένεια μωσαϊκό», Μεταφ. Καρρά Μ., Αθήνα: Πατάκη
4. Goleman Daniel (2000), «Η συναισθηματική νοημοσύνη των παιδιών», Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα
5. Gonzales Serge (2000), «Ένας πατέρας χωρίζει και ανακαλύπτει τον εαυτό του», Μεταφ. Λύδια Κοντογεωργοπούλου, Αθήνα:Θυμάρι
6. Henlsin James M. - Wallerstein Judith S. - Joan B. Kelly- Charles B. Henoon (2000), «Κείμενα κοινωνιολογίας του γάμου και της οικογένειας», Μεταφ: Χριστίνα Νόβα- Καλτούνη, Αθήνα: Τυπωθήτω
7. Herbert Martin (1995), «Χωρισμός και διαζύγιο: Βοηθώντας τα παιδιά να το αντιμετωπίσουν», Μεταφ. Παπαδιώτη- Αθανασίου Β., Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα
8. Lancki Vicki (1994), «Αντιμετωπίζοντας το παιδί μετά το διαζύγιο», Μεταφ. Σοφία Ανδρεοπούλου, Αθήνα: Αναστασιάδη

9. Mildorf Bernar (1977), «Ο ρόλος του πατέρα στην οικογένεια»
Μεταφ. Παπακυριάκης Γιώργος, Αθήνα: Οδυσσέας

10. Ομάδα Γυναικών Βοστώνης (1990), «Εμείς και τα παιδιά μας: οικογένεια χθες, σήμερα, αύριο», Μεταφ. Εκκλησιάρχου Παυλίνα,
Αθήνα: Θυμάρι

11. Parke Ross (1987), «Πατέρας: Η συμβολή του στη διαμόρφωση του παιδιού», Αθήνα: Κουτσούμπας

INTEPNET

1. www.systech.gr- Κέντρο Ψυχολογικών Μελετών
2. www.statistiki.gr
3. www.hri.org

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΔΡΙΚΗ ΚΑΙ ΠΑΤΡΙΚΗ ΑΞΙΟΠΡΕΠΕΙΑ

Εδρα: Θεσσαλονίκη

Δημητρίου Ψαρού 16, ΤΚ 54639, Κ. ΤΟΥΜΠΙΑ-ΥΦΑΝΕΤ.

Συναντήσεις: Κάθε Πέμπτη, 9μμ. BOSTON, Θεμ. Σοφούλη 37,

Καλαμαριά

Τηλ. 2310-426.826 / 69.42.98.97.85

Αθήνα: Κάθε Πέμπτη, 8μμ, Ξενοδοχείο Κλάριτζ-Ομόνοια

e-mail: goneas2005@yahoo.gr

ΔΙΑΚΗΡΥΞΗ ΑΡΧΩΝ

Η σημερινή πραγματικότητα που έχει διαμορφωθεί από το οικογενειακό δίκαιο, η λειτουργία των κοινωνικών υπηρεσιών, οι αλλαγές στους κοινωνικούς ρόλους που έχουν εκ των πραγμάτων διαμορφωθεί για τα δυο φύλα έχουν ορίσει μια ζοφερή πραγματικότητα όπου το δικαιώματα του άνδρα πατέρα όχι μόνο δεν γίνονται σεβαστά αλλά δεν είναι ούτε και αναγνωρισμένα. Η σημερινή αντίληψη που στηρίζεται σε παρωχημένα κοινωνικά στερεότυπα, όπου ο γονεϊκός ρόλος του άνδρα δεν αναγνωρίζεται σαν βασικό στοιχείο της προσωπικότητας και της συναισθηματικής του ωρίμανσης και ολοκλήρωσης αλλά σαν δευτερεύον χαρακτηριστικό σαφώς παραβιάζει τα ανθρώπινα δικαιώματα του άνδρα και τον κατατάσσει σε πολίτη δευτέρας κατηγορίας.

Ο συναισθηματικός βιασμός που υφίσταται ο άνδρας-πατέρας σήμερα, αλλά και λοιπές εις βάρος του διακρίσεις σε εργασιακά, οικονομικά θέματα μας οδήγησαν στην ίδρυση αυτού του συλλόγου και στην προσπάθεια μας να συμπορευτούμε με ανάλογα κινήματα της Ευρώπης

αλλά και πολλών άλλων χωρών όπου η διαπίστωση του προβλήματος εκεί έχει πραγματοποιηθεί νωρίτερα από ότι στην Ελλάδα.

Το ιδιοκτησιακό καθεστώς που επικρατεί στον τόπο μας όσον αφορά στην επιμέλεια του παιδιού μετά την λύση του γάμου, σε καμία περίπτωση δεν λειτουργεί υπέρ του συμφέροντος του παιδιού αλλά αντιθέτως παραβιάζει το κατοχυρωμένο από διεθνείς συνθήκες δικαίωμα του στην ψυχοσωματική του ανάπτυξη.

Η ανυπαρξία των κοινωνικών υπηρεσιών στην δικαστική διευθέτηση του θέματος όπου τελείως αντιεπιστημονικά με τρόπο που ντροπιάζει το σύγχρονο ελληνικό κράτος, τα παιδιά, την ψυχοσυναισθηματική τους ισορροπία, αλλά και την ψυχολογική σταθερότητα και εξέλιξη του άνδρα πατέρα αφήνουν πραγματικά αδιάφορους τους σημερινούς αρμόδιους 'αναρμόδιους φορείς' κατά τρόπο σκανδαλώδη που οι παρενέργειες του πλήττουν την κοινωνία σε θεμελιώδη για την επιβίωση και εξέλιξή της τομείς.

Δημιουργείται μια κοινωνική παθολογία που δυστυχώς τα αποτελέσματά της θα φανούν τα επόμενα χρόνια.

Σαν ενεργοί πολίτες στοχεύουμε σε μια κοινωνία με κέντρο της τον άνθρωπο έχοντας συνειδητοποιήσει τον ρόλο μας μέσα σ'αυτήν και ορμώμενοι από τα παραπάνω, από την ευαισθησία μας ως γονείς αποφασίσαμε να ιδρύσουμε το κίνημα αυτό για την στήριξη της ελληνικής οικογένειας, των παιδιών, του πατέρα αλλά και κατ'επέκταση του μέλλοντος της ελληνικής κοινωνίας.

Η ελληνική νομοθεσία αλλά και το Σύνταγμα, ενταγμένα σε ένα πλαίσιο ανισοτήτων δημιουργούν σοβαρό πρόβλημα στην νεοελληνική Παιδεία, Πολιτισμό αλλά και στην κοινωνία.

Οι ρόλοι των γονέων έχουν εξελιχθεί, ο πατέρας ασχολείται αν όχι περισσότερο, τουλάχιστον εξ'ίσου με τη μητέρα. Η ένταξη της γυναίκας-

μητέρας στην παραγωγική διαδικασία ήρε τον αποκλειστικό της ρόλο ως οικοκυρά-μητέρα.

Τα εργασιακά, κοινωνικά και οικογενειακά δικαιώματά της μητέρας δεν συμπορεύτηκαν με ίδια του πατέρα-άνδρα. Στο όνομα της ισότητας δημιουργήθηκαν ανισότητες με αρνητικό τελικό αποδέκτη τον πατέρα, αλλά και κυρίως το παιδί και τους νέους. Σήμερα, παραβιάζονται βασικά δικαιώματα του παιδιού και του πατέρα-άνδρα και παρεμποδίζεται ο γονεϊκός ρόλος του πατέρα.

Το εκρηκτικό ποσοστό των διαζυγίων (που κατά τα στατιστικά δεδομένα ζητείται αποκλειστικά από τη γυναίκα-μητέρα), το τρομακτικό ποσοστό των παραβατικών ανηλίκων που προέρχονται από μονογονεϊκές οικογένειες, το σχεδόν 100% αποφάσεων δικαστηρίων που δίδουν την επιμέλεια στη μητέρα δίχως καν να ελεγχθεί το περιβάλλον και η καταλληλότητα των δύο γονέων πριν δοθεί η επιμέλεια των παιδιών, η ανισότητα σε συνταξιοδοτική, εργασιακή, επιδοματική και προστατευτική πολιτική υπέρ των γυναικών έφερε σε δευτερεύουσα ή τριτεύουσα θέση την πατρική-ανδρική αξιοπρέπεια, καταπόνησε τον πατέρα και άνδρα και εξασφάλισε την πλήρη προβληματική ψυχοσωματική ανάπτυξη του παιδιού. Παράλληλα, εγκλώβισε το γυναικείο φύλο στον υποχρεωτικό ρόλο της μητρότητας, διαιωνίζοντας τις πλέον αντιδραστικές εκδοχές της πατριαρχίας και διευρύνοντας το χάσμα ανάμεσα στα δύο φύλα. Η εισαγωγή νέων ηθών και αξιών από νέες κυρίως γυναίκες δημιούργησε κοινωνικό-οικογενειακό πρόβλημα.

Σήμερα, πρέπει να αρθεί το στερεότυπο της μοναδικότητας του ενός γονέα που είναι η μητέρα. Εμείς πιστεύουμε ότι υπάρχουν δύο γονείς που έχουν δικαιώματα και υποχρεώσεις έναντι των παιδιών τους και ο αποκλεισμός του ενός προκαλεί τεράστια ζητήματα κοινωνικής, ψυχοσωματικής, οικονομικής και πολιτισμικής ανισότητας με

καταπάτηση των δικαιωμάτων του παιδιού. Είναι δεδομένο ότι τα παιδιά έχουν δικαίωμα συνεχούς επαφής με τους δύο γονείς.

Δεν υπάρχουν εκ γενετής χαρακτηριστικά που διαφοροποιούν τον άνδρα από τη γυναίκα όσον αφορά την εκτέλεση του ρόλου του ως γονέα. Τα δικαστήρια δεν μπορούν να λύσουν θέματα τέτοιου τύπου ελλείψει δομών, εκπαίδευσης και λειτουργιών και προβαίνουν με συνοπτικές διαδικασίες σε αβασάνιστες αποφάσεις, που είναι πρακτικά ανεφάρμοστες, ουσιαστικά διαπράττουν «νόμιμες αδικίες» με θύματα τα παιδιά και τους πατεράδες. Ενώ έχει εξαλειφθεί το αδίκημα της μοιχείας, ποινικοποιήθηκε το δικαίωμα της επικοινωνίας του παιδιού με τον πατέρα.

Πιστεύουμε ότι το παιδί «δεν ανήκει» σε κανένα. Η γονική μέριμνα και η επιμέλεια πρέπει να είναι θεσμικά και νομικά κατοχυρωμένοι εξ' ίσου για τους δύο γονείς. Η επικοινωνία με τους δύο γονείς δεν πρέπει να στερείται διά νόμου και η κατοικία μετά το διαζύγιο να είναι ελεύθερη ή εναλλασσόμενη όπου είναι εφικτό. Μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις όπου αποδεδειγμένα είναι αδύνατο, να υπάρχουν παρεκκλίσεις από αυτό τον κανόνα. Η διατροφή να είναι ανάλογη με τις ηλικιακές ανάγκες των παιδιών αλλά και τις δυνατότητες των γονέων.

Οι φορολογικές υποχρεώσεις (δηλώσεων εισοδημάτων) να λαμβάνουν υπόψη τις διατροφές για τους δύο γονείς ισότιμα. Να αποφεύγεται η οικονομική, κοινωνική, επαγγελματική καταστροφή των γονέων που έχει προεκτάσεις στα παιδιά, στις νέες γενεές και στο μέλλον της Ελλάδος, διότι, ο μη έχων την επιμέλεια γονέας εκτός του μαρτυρίου της αποξένωσης που υφίσταται, αντιμετωπίζεται φορολογικά σαν άγαμος, δίχως τέκνα. Οι αγώνες του για επικοινωνία με τα παιδιά του, οι οικονομική και συναισθηματική του ταλαιπωρία τον καθιστούν ευάλωτο τόσο σε επαγγελματικούς, κοινωνικούς χώρους όσο και σε δικαστική μεταχείριση. Και όμως, ο ίδιος είναι αυτός που κάποτε αποφάσισε να

δημιουργήσει οικογένεια και να αποκτήσει παιδιά για την κοινωνική πρόοδο.

Ο σύλλογος μπορεί να έχει σημαντικό ρόλο διαμεσολαβητή, ή θεσμικό ή κοινωνικό-νομικό. Καλούμε όλες τις γυναίκες αλλά και επιστήμονες να στηρίξουν το θεσμό-κίνημα αυτό για να διασφαλιστεί η πολιτισμική ακεραιότητα και το κύρος της χώρας μας σε θέματα οικογένειας-παιδιών. Σίγουρα, εξασφαλίζοντας δικαιοσύνη και ισότιμη μεταχείριση πιστεύουμε ότι θα μειωθεί ο αριθμός των διαζυγίων και θα λυθούν κοινωνικά προβλήματα προς όφελος της ελληνικής οικογένειας και κοινωνίας. Αναγνωρίζουμε την αναγκαιότητα της ανάδειξης νέων ανθρώπων αποδεχόμενων τις αρχές του σεβασμού στη ζωή, της συνεργατικότητας, της ανεκτικότητας και της δημοκρατικής διευθέτησης των ανθρωπίνων διαφορών.

ΓΙΑΤΙ ΑΓΩΝΙΖΟΜΑΣΤΕ

(Νίκου Σπιτάλα)

Αγωνιζόμαστε για τα δικαιώματα του παιδιού, του πατέρα, του άνδρα, καταδικάζοντας κάθε μορφή βίας που επιβάλλεται εις βάρος τους εξ' αιτίας των παράνομων ανισοτήτων και ελλιπούς νομοθεσίας,

Αγωνιζόμαστε για την βελτίωση ή πλήρη αναθεώρηση του άρθρου 21 του Συντάγματος ώστε να αναγνωρίζεται και να προστατεύεται και η πατρότητα.

Αγωνιζόμαστε για την εφαρμογή των ήδη σωστών νομοθετικών διαταγμάτων όπως του άρθρου 681,γ και των άρθρων 173, 415, 1510, 1515, 1520, του Α.Κ., την προσαρμογή των άρθρων 22, 23, 24, 25, 84, 322, 232, 330 του Π.Κ., την εφαρμογή του νόμου 10083/2005 περί ισότητας, για την εφαρμογή των άρθρων ΙΙ-80, ΙΙ-83, ΙΙ-84, ΙΙ-93, ΙΙ-103, ΙΙ-107, ΙΙΙ-116, ΙΙΙ-118, ΙΙΙ-124 του Ευρωσυντάγματος, για την πλήρη

εφαρμογή της Χάρτας των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και ιδίως αυτά των παιδιών (άρθρο 24).

Τι διεκδικούμε που έχει ήδη επιτευχθεί σε άλλα κράτη:

- 1) Συνταγματική κατοχύρωση του πατρικού ρόλου
- 2) Να έχει ίδια επιδοματική ή εργασιακή ισότητα και ο πατέρας και άνδρας (όρια συνταξιοδότησης, οικογενειακά επιδόματα, πολυτεκνική ιδιότητα, άδειες πατρότητας, κτλ).
- 3) Ανάδειξη του πατέρα-τροφού και δημιουργού μέσω των σχολικών και άλλων εγχειριδίων. Παραδοχή της ύπαρξης του πατρικού φίλτρου.
- 4) Από κοινού επιμέλεια και γονική μέριμνα
- 5) Ελεύθερη επικοινωνία σε περίπτωση διαζυγίου.
- 6) Εναλλασσόμενη κατοικία των παιδιών
- 7) Δίκαιη διατροφή σύμφωνα με τις ηλικιακές ανάγκες και τις δυνατότητες των γονέων. Να λαμβάνονται υπόψη τα έξοδα ταξιδιού του γονέα που ταξιδεύει για να επικοινωνήσει με τα παιδιά του. Δήλωση εισοδημάτων των παιδιών από κοινού.
- 8) Τιμωρία του γονέα που προσβάλλει συκοφαντικά, δίχως στοιχεία, τον άλλο για να στερήσει την επικοινωνία με τον άλλο γονέα ή για να αποκτήσει μοναδικότητα στην επιμέλεια. Αποκλεισμό του από την επιμέλεια του παιδιού. Ποινική δίωξη νομικών που προσυπογράφουν ανυπόστατα κατηγορητήρια αγνοώντας την υποχρέωση του σεβασμού της προσωπικότητας και της αξιοπρέπειας του παιδιού.
- 9) Να ισχύσουν οι νόμοι και για την παρενόχληση-βιασμό του άνδρα όπως και της ψυχολογικής βίας.
- 10) Να μην θεωρούνται τα παιδιά ως ιδιοκτησιακό αντικείμενο στην απόλυτη «κατοχή» της μητέρας με τις δογματικές δικαστικές αποφάσεις.

- 11) Να ερευνηθούν τα παραπάνω σε επίπεδο συντονισμένης και τεκμηριωμένης μελέτης και να εξαχθούν συμπεράσματα για την εξέλιξη των παιδιών από διαζύγιο, την Παιδεία και τον Πολιτισμό.
- 12) Να υπάρχει πλήρης εκπαίδευση και εξειδίκευση των δικαστών ιδίως όσον αφορά το οικογενειακό δίκαιο.

Σκοποί του σωματείου είναι :

- 1) Ανάδειξη προβλημάτων σχετικά με την ισότητα των δύο φύλων.
- 2) Έρευνα και εμπάθунση σε θέματα οικογενειακού δικαίου και βελτίωση της κατάστασης των διαλυμένων οικογενειών.
- 3) Δημιουργία, στήριξη φορέα 'διαμεσολαβητή' για την σωστή και ειρηνική συνύπαρξη ζεύγους.
- 4) Προβολή των δικαιωμάτων του άνδρα τόσο στην κοινωνική όσο και στην οικογενειακή σχέση πριν ή μετά το γάμο ή το διαζύγιο. Οικονομικά του ζευγαριού.
- 5) Θεσμικό πλαίσιο, νομική και συνταγματική προστασία των ανδρών τόσο σε θέματα εργασιακά, συνταξιοδοτικά, παροχών, υπηρεσιών, διοικητικές υπηρεσίες, κτλ
- 6) Η μελέτη προστασία και προαγωγή των οικονομικών και επαγγελματικών συμφερόντων των μελών του σε σχέση και με τις εργασιακές τους δραστηριότητες και το φύλο τους. Δικαιώματά τους.
- 7) Προστασία, στήριξη ανδρών από ψυχολογική και σωματική βία. Καταγραφή κακοποιημένων ανδρών στην Ελλάδα και θυμάτων παρενόχλησης.

- 8) Στήριξη και προστασία των παιδιών όταν θεωρούνται ως αντικείμενα 'εκμετάλλευσης' από τους γονείς. Η θέση του πατέρα. Σχέση πατέρα-παιδιών. μονογονεϊκές οικογένειες.
- 9) Η ισότιμη μεταχείριση των μελών του σε θέματα εργασίας και αμοιβής και νομικής προστασίας.
- 10) Συμπαράσταση και στήριξη κάθε μέλους τόσο νομική όσο και ηθική
- 11) Η σύνδεση με άλλους φορείς – Συλλόγους παρεμφερείς της χώρας και του εξωτερικού.
- 12) Η σύσφιξη των δεσμών μεταξύ των μελών.

Τα μέσα για την επίτευξη των σκοπών του σωματείου είναι :

- 1) Η προβολή με κάθε νόμιμο μέσο και ανάπτυξη των θεμάτων που αφορούν τα μέλη του Σωματείου, ως προς όλες τις αρμόδιες Αρχές και υπηρεσίες, αλλά και ως προς όλα τα θεσμοθετημένα Όργανα, Νομοθετική Εξουσία, Δικαιοσύνη και Συλλόγους. Συνταγματική Προστασία
- 2) Οργάνωση συνεδρίων, ημερίδων, κτλ.
- 3) Έκδοση περιοδικού, δελτίων, εντύπων, συγγραμμάτων. Δημιουργία ηλεκτρονικών αρχείων, διεθνούς ιστοσελίδας internet, βάσης δεδομένων μελών, αρχείο ελληνικών και ξένων παρεμφερών συλλόγων, μελών, κτλ.
- 4) Διοργάνωση επιστημονικών και πολιτιστικών εκδηλώσεων. Οποιοδήποτε άλλο μέσο που κρίνεται εκάστοτε απαραίτητο για την προαγωγή, προάσπιση και πραγμάτωση των σκοπών του Σωματείου και της ισότητας.

- 5) Δημιουργία ομάδων εργασίας και επιτροπών οι οποίες θα επεξεργάζονται θέματα που αφορούν στην εργασία, στην έρευνα, στο μέλλον της μονογονεϊκής οικογένειας, στην υγεία, στο ανθρώπινο δυναμικό. Δημιουργία Επιτροπών: Ψυχαγωγίας-πολιτιστικών, Παιδείας, Πρόνοιας, ιατρικών θεμάτων, νομικών θεμάτων, νεολαίας και νέων τεχνολογιών, επιστημονικών θεμάτων, οικονομικών θεμάτων, δημοσιεύσεων και τύπου.

Για το σκοπό αυτό το σωματείο μπορεί να συνεργάζεται με τους συλλόγους όλων των επαγγελμάτων, τους συλλόγους Δημοσίων και άλλων Υπαλλήλων, τους συλλόγους κακοποιημένων γυναικών, κοινωνικούς και άλλους φορείς και συλλόγους, κ.λ.π.

B. ΜΕΛΗ ΤΟΥ ΣΩΜΑΤΕΙΟΥ

Μέλη του Σωματείου μπορούν να γίνουν όσοι πληρούν όλους τους παρακάτω όρους:

1. Να είναι Έλληνες πολίτες ή πολίτες άλλων κρατών που νομιμοποιούνται στην Ελλάδα
2. Να έχουν υποστεί ή να έχει υποπέσει στην αντίληψή του άνηση μεταχείριση.

ΔΙΚΤΥΟ ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗΣ

ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ ΜΕ ΤΑ ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ:

Κάθε Πέμπτη σε όλες τις πόλεις της Ελλάδος πραγματοποιούνται συναντήσεις στις 9μμ, σε συγκεκριμένο τόπο.

Αθήνα: Ξενοδοχείο Κλάριτζ, Ομόνοια, 8μμ.

Θεσσαλονίκη: BOSTON, Θεμ. Σοφούλη 37, Καλαμαριά, 9μμ.

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ: 2310-230.941 (κ. Μουμουζιάς)

ΑΘΗΝΑ: 69.45.94.96.00 (κ. Σακελλαρόπουλος), 210-53.26.127 (κ. Σωτηρίου)

ΗΡΑΚΛΕΙΟ: 2810-23.94.65 (κ. Σταφυλάς)

ΠΑΤΡΑ: 2610-325.485 (κ. Σαρραντόπουλος), 2610-992.321 (κ. Αντωνιάδης)

ΙΩΑΝΝΙΝΑ: 26510-95.181 (κ. Μερσινιάς). 69.74.92.66.40 (κ. Γαβριηλίδου)

ΚΑΡΔΙΤΣΑ: 24410-29.335 (κ. Βάιος)

ΒΟΛΟΣ: 24210-74454 (κ. Κοντογιάννης), 24230-22.143 (κ. Κυρίου)

ΦΛΩΡΙΝΑ: 23850-44.498 (κ. Σταμπουλίδης)

ΝΑΟΥΣΑ: 23320-24.088 (κ. Γκέσιος)

ΣΥΡΟΣ: 22810-98.007 (κ. Τριανταφυλλάκης)

ΚΕΡΚΥΡΑ: 26610-94.131 (κ. Μπόκας)

ΚΑΒΑΛΑ-ΔΡΑΜΑ: 25210-23.696 (κ. Λεκίδης), 2593-81225 (κ. Σταυρούλα)

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥΠΟΛΗ: 69.76.23.63.18 (κ Βάσια), 25510-80.800 (κ. Κελεμίδης)

ΘΗΒΑ: 22620-80.828 (κ. Μαντάς)

ΤΡΙΠΟΛΗ: 2710-232040 (κ. Θεοδωρόπουλος)

ΛΑΡΙΣΑ: 2410-537.998 (κ. Λάκης)

ΡΟΔΟΣ: 69.45.85.72.73 (κ. Μπαιρακτάρης)

ΧΑΛΚΙΔΑ: 22210-50.900 (κ. Σαλέμης)

ΚΑΛΑΜΑΤΑ: 69.45.54.76.60 (κ. Αδαλόπουλος)

ΣΠΑΡΤΗ: 69.72.88.46.48 (κ. Αλιφέρης)

Το Δ.Σ.

**Σπιτάλας Νίκος, Μερσινιάς Σταμάτης, Μουμουζιάς Γεώργιος,
Μπαλάτη Νίκη, Πάκας Μιχαήλ, Λιάτσα Δήμητρα, Παπαδημητρίου
Παναγιώτης.**

**Πληροφορίες στο τηλέφωνο: 69.42.98.97.85 και στο ηλεκτρονικό
ταχυδρομείο goneas2005@yahoo.gr.**

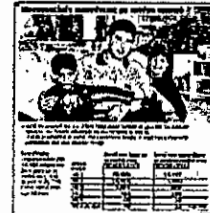
Πατέρας είναι μόνο ένας...

Περισσότεροι από 58.000 άνδρες μεγαλώνουν μόνοι τα παιδιά τους

ΜΑΡΘΑ ΚΑΙΤΑΝΙΔΗ

«Ο χωρισμός με τη γυναίκα μου δεν ήθελα να σημάνει και το τέλος της οικογένειας που είχα δημιουργήσει. Κράτησα εγώ τα δίδυμα αγοράκια μου. Τα προβλήματα βέβαια που αντιμετώπισα και αντιμετωπίζω είναι πολλά. Εγώ είμαι αυτό που πρέπει να φέρω το εισόδημα και παράλληλα να φροντίζω τα μικρά. Και τι με αυτό; Η χαρά που νιώθω είναι πολύ μεγαλύτερη από τους κόπους».

Ο κ. Ζήσης Ναλμπάντης, που ζει στην Αλεξανδρούπολη, χώρισε πριν από 5 χρόνια. Οι δικηγόροι του έλεγαν πως θα έχανε στο δικαστήριο και η πρώην σύζυγός του θα κέρδιζε την επιμέλεια των παιδιών. Τελικά όμως την κέρδισε εκείνος. Τότε τα δίδυμα ήταν μόλις πεντέμισι ετών. Η μητέρα του και η αδελφή του μένουν στην ίδια πολυκατοικία με εκείνον, έτσι τους πρώτους μήνες είχε σημαντική βοήθεια. Σύντομα όμως τα ανέλαβε όλα εκείνος. «Αυτό που δεν ήξερα να κάνω ήταν να μαγειρεύω. Με λίγη εντατική προσπάθεια το κατάφερα κι αυτό. Ακόμα όμως και το διάβασμα, το πλύσιμο και το σιδέρωμα είναι ευχαρίστηση για μένα. Για να μεγαλώσεις τα παιδιά σου πρέπει να ξενυχτάς μαζί τους, να ασχολείσαι συνεχώς. Θέλει θυσίες, αλλά σε ανταμείβουν με ένα χαμόγελό τους» τονίζει.

Σαν τον κ. Ζήση Ναλμπάντη στην Ελλάδα ζουν μόνοι με τα παιδιά τους περισσότεροι από 58.000 άνδρες, αναλαμβάνοντας να παίξουν τον ρόλο της μητέρας και του πατέρα μαζί. Στις μονογονεϊκές οικογένειες με αρχηγό τον πατέρα μεγαλώνουν σήμερα περισσότερα από 21.000 ανήλικα, εκ των οποίων τα 5.468 είναι μικρότερο των 6 χρόνων.

Ο αριθμός των μόνων πατέρων, παρ' όλο που σταδιακά αυξάνεται, είναι σαφώς μικρότερος συγκριτικά με το αντίστοιχο των μόνων μητέρων στην Ελλάδα και σύμφωνα με τα στοιχεία της Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας υπάρχουν 292.485 μονογονεϊκές οικογένειες με μητέρα αρχηγό. Στις 93.000 από αυτές τις οικογένειες μεγαλώνουν ανήλικα παιδιά. «Παίρνοντας ως δεδομένο πια η επιμέλεια των μικρών παιδιών ανατίθεται κυρίως στη μητέρα, στην πλειονότητά τους οι άνδρες που αναλαμβάνουν τα παιδιά είναι κυρίως χήροι ή εγκαταλελειμμένοι από τη σύζυγό τους» εξηγεί η κ. Δήμητρα Κογκίδου, αναπληρώτρια καθηγήτρια Ψυχολογίας στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης.

Όπως επισημαίνει η κ. Κογκίδου, «οι μόνοι πατέρες συχνά ξεφεύγουν από την κατάσταση της μονογονεϊκότητας καταλήγοντας σε μια νέα συμβίωση ή γάμο. Για έναν άγαμο πατέρα ή χήρο είναι πιο εύκολο να ξαναφτιάξει τη ζωή του, επειδή δεν βιώνει τον κοινωνικό στιγματισμό και αποκλεισμό που συνήθως αντιμετωπίζουν οι άγαμες αλλά και οι διαζευγμένες μητέρες. Ακόμα όμως κι αν δεν βρουν νέα σύντροφο, οι νέοι πατέρες αντιμετωπίζονται από την κοινωνία με συμπόθεια και συνήθως έχουν τη συμπαράσταση του οικογενειακού δικτύου όπως γονείς, αδελφία κ.λπ.».

Λειτουργούν εξίσου αποτελεσματικά με τις γυναίκες

Από την πρώτη μεταβατική περίοδο που είναι και πιο δύσκολη, οι μόνοι πατέρες νιώθουν συνήθως πιο σίγουροι με τον νέο του ρόλο και πετυχημένοι στην εκπλήρωση των νέων τους καθηκόντων. «Αλλάζει η αυτοεικόνα και η αυτοεκτίμησή τους. Αισθάνονται πως στέκονται στα πόδια τους. Το γεγονός αυτό βοηθά και την ψυχολογία του ίδιου του παιδιού» εξηγεί η αναπληρώτρια καθηγήτρια Ψυχολογίας στο ΑΠΘ, κ. Δήμητρα Κογκίδου. «Παρά τις δυσκολίες, οι μόνοι πατέρες μπορούν να λειτουργήσουν εξίσου αποτελεσματικά όσο και οι μόνες μητέρες» συμπληρώνει.

Η έλλειψη προσωπικής ζωής το τμήμα

Σημαντικές δυσκολίες αντιμετωπίζει ο μόνος γονιός, πατέρας ή μητέρα, επισημαίνει στα «ΝΕΑ» η γενική γραμματέας του Πανελληνίου Συλλόγου Μονογονεϊκών Οικογενειών κ. Θεοδώρα Τσιτσιπά. Οι δυσκολίες είναι πρακτικές - οικονομικά προβλήματα συνδυασμός εργασίας και φροντίδας των παιδιών - ενώ σοβαρές είναι και οι ψυχολογικές συνέπειες - μοναξιά, άγχος λόγω φόρτι ευθυνών. «Από την εμπειρία μου γνωρίζω πως ένα παιδί δεν μεγαλώνει εύκολα μόνο με τη μητέρα ή τον πατέρα, γι' αυτό τα ζευγάρια θα πρέπει να προσπαθούν αρκετά ώστε να μη φθάσουν στον χωρισμό. Από την άλλη, ο ρόλος του μόνου γονέα είναι πολύ βαρύς. Η έλλειψη προσωπικής ζωής είναι το τμήμα που πληρώνει».

Τον δρόμο της «μοναξιάς» ακολούθησε και ο κ. Κώστας Σγούρας που έχασε τη γυναίκα του στα 43 του χρόνια. Η κόρη του τότε ήταν 9 χρόνων και ο γιος του 11. «Γύρισα από το νοσοκομείο στις 5 η ώρα το πρωί. Ξύπνησα τα παιδιά και τους είπα: μείναμε ο τρεις μας τώρα. Τους εξήγησα πως από εδώ και μπρος εγώ θα είμαι η μάνα και ο πατέρας μαζί. Για τα επόμενα 5 χρόνια η ζωή μι ήταν δουλειά, σπiti, δουλειά. Δεν ξαναπαντρεύτηκα ποτέ. Νομίζω πως θα κατέστρεφα τη ζωή τους. Δεν ήθελα να κάνω άλλα παιδιά, ούτε ήθελα κανείς να έχει λόγο για το πώς θα μεγαλώσω τα δικά μου. Αν, για παράδειγμα, η νέα μου σύζυγος μάλωνε τα παιδιά μου δεν θα το ανεχόμουν. Θα έπαιρνα το μέρος τους».

ΤΑ ΝΕΑ , 06/04/2004 , Σελ.: Ν
Κωδικός άρθρου: Α17908Ν1
ID: 4104

ΕΒΔΟΜΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ**ΔΙΑΖΥΓΙΟ**

(Με το άρθρο 16 του ν. 1329: τροποποιήθηκαν οι διατάξεις του Έβδομου Κεφαλαίου του Τέταρτου Βιβλίου του Αστικού Κώδικα, που αναφέρονται στο διαζύγιο (άρθρα 1439 έως 1462). Ειδικότερα αντικαθίστανται στο σύνολό τους από τις ακόλουθες διατάξεις.)

Άρθρο 1438***Πώς επέρχεται***

Ο γάμος μπορεί να λυθεί με διαζύγιο. Το διαζύγιο απαγγέλλεται με αμετάκλητη δικαστική απόφαση, όταν συντρέχουν οι προϋποθέσεις που ορίζονται στα επόμενα άρθρα.

Άρθρο 1439***Ισχυρός κλονισμός***

Καθένας από τους συζύγους μπορεί να ζητήσει το διαζύγιο, όταν οι μεταξύ τους σχέσεις έχουν κλονισθεί τόσο ισχυρά, από λόγο που αφορά το πρόσωπο του εναγομένου ή και των δύο συζύγων, ώστε βάσιμα η εξακολούθηση της έγγαμης σχέσης να είναι αφόρητη για τον ενάγοντα.

Εφόσον ο εναγόμενος δεν αποδεικνύει το αντίθετο, ο κλονισμός τεκμαίρεται σε περίπτωση διγαμίας ή μοιχείας του, εγκατάλειψης του ενάγοντα ή επιβουλής της ζωής του από τον εναγόμενο.

Εφόσον οι σύζυγοι βρίσκονται σε διάσταση συνεχώς από τέσσερα τουλάχιστον χρόνια, ο κλονισμός τεκμαίρεται αμάχητα και το διαζύγιο μπορεί να ζητηθεί, έστω και αν ο λόγος του κλονισμού αφορά το πρόσωπο του ενάγοντα. Η συμπλήρωση του χρόνου διάστασης δεν εμποδίζεται από μικρές διακοπές που έγιναν ως προσπάθεια αποκατάστασης των σχέσεων ανάμεσα στους συζύγους.

Άρθρο 1440***Αφάνεια***

Καθένας από τους συζύγους μπορεί να ζητήσει το διαζύγιο, όταν ο άλλος έχει κηρυχθεί σε αφάνεια.

Άρθρο 1441***Συναινετικό διαζύγιο***

Όταν οι σύζυγοι συμφωνούν για το διαζύγιο, μπορούν να το ζητήσουν με κοινή αίτησή τους που δικάζεται κατά διαδικασία της εκούσιας δικαιοδοσίας (συναινετικό διαζύγιο).

Για να εκδοθεί συναινετικό διαζύγιο, πρέπει ο γάμος να έχει διαρκέσει τουλάχιστον ένα

χρόνο πριν από την κατάθεση της αίτησης και η συμφωνία των συζύγων να δηλωθεί στο δικαστήριο, αυτοπροσώπως ή με ειδικό πληρεξούσιο, σε δύο συνεδριάσεις που να απέχουν μεταξύ τους έξι τουλάχιστον μήνες. Το ειδικό πληρεξούσιο πρέπει να έχει δοθεί μέσα στον τελευταίο μήνα πριν από την κάθε συνεδρίαση. Εφόσον από την πρώτη συνεδρίαση πέρασαν δύο χρόνια, η δήλωση της συμφωνίας παύει να ισχύει.

Αν υπάρχουν ανήλικα τέκνα, για να εκδοθεί συναινετικό διαζύγιο πρέπει να προσκομίζεται έγγραφη συμφωνία των συζύγων που να ρυθμίζει την επιμέλεια των τέκνων και την επικοινωνία με αυτά. Η συμφωνία επικυρώνεται από το δικαστήριο και ισχύει ώσπου να εκδοθεί απόφαση για το θέμα αυτό σύμφωνα με το άρθρο 1513.

Άρθρο 1442

Διατροφή

Εφόσον ο ένας από τους πρώην συζύγους δεν μπορεί να εξασφαλίσει τη διατροφή του από τα εισοδήματά του ή από την περιουσία του, δικαιούται να ζητήσει διατροφή από τον άλλον: 1. αν κατά την έκδοση του διαζυγίου ή κατά το τέλος των χρονικών περιόδων που προβλέπονται στις επόμενες περιπτώσεις βρίσκονται σε ηλικία ή σε κατάσταση υγείας που δεν επιτρέπει να αναγκαστεί να αρχίσει ή να συνεχίσει την άσκηση κατάλληλου επαγγέλματος, ώστε να εξασφαλίζει απ' αυτό τη διατροφή του. 2. αν έχει την επιμέλεια ανήλικου τέκνου και γι' αυτό το λόγο εμποδίζεται στην άσκηση κατάλληλου επαγγέλματος. 3. αν δεν βρίσκει σταθερή κατάλληλη εργασία ή χρειάζεται κάποια επαγγελματική εκπαίδευση, και στις δύο όμως περιπτώσεις για ένα διάστημα που δεν μπορεί να ξεπεράσει τα τρία χρόνια από την έκδοση του διαζυγίου. 4. σε κάθε άλλη περίπτωση, όπου η επιδίκαση διατροφής κατά την έκδοση του διαζυγίου επιβάλλεται από λόγους επιείκειας.

Άρθρο 1443

Οι διατάξεις των άρθρων 1487, 1493, 1494 και 1498 εφαρμόζονται αναλόγως και για το δικαίωμα διατροφής μετά το διαζύγιο. Η διατροφή προκαταβάλλεται σε χρήμα κάθε μήνα. Η διατροφή μπορεί να καταβληθεί εφάπαξ, αν οι πρώην σύζυγοι συμφωνούν σ' αυτό εγγράφως, ή με απόφαση του δικαστηρίου, αν συντρέχουν ιδιαίτεροι λόγοι.

Άρθρο 1444

Η διατροφή μπορεί να αποκλειστεί ή να περιοριστεί, αν αυτό επιβάλλεται από σπουδαιούς λόγους, ιδίως αν ο γάμος είχε μικρή χρονική διάρκεια ή αν ο δικαιούχος είναι υπαίτιος του διαζυγίου του ή προκάλεσε εκούσια την απορία του.

Το δικαίωμα διατροφής παύει, αν ο δικαιούχος ξαναπαντρευτεί, ή αν συζεί μόνιμα με κάποιον άλλο σε ελεύθερη ένωση. Το δικαίωμα διατροφής δεν παύει με το θάνατο του υπόχρεου, παύει όμως με το θάνατο του δικαιούχου, εκτός αν αφορά παρελθόντα χρόνο ή δόσεις απαιτητές κατά το χρόνο του θανάτου.

Άρθρο 1445

Ο καθένας από τους πρώην συζύγους είναι υποχρεωμένος να δίνει στον άλλο ακριβείς πληροφορίες για την περιουσία του και τα εισοδήματά του, εφόσον είναι χρήσιμες για τον καθορισμό του ύψους της διατροφής. Με αίτηση ενός από τους πρώην συζύγους, που διαβιβάζεται μέσω του αρμόδιου εισαγγελέα, ο εργοδότης, η αρμόδια υπηρεσία και ο αρμόδιος οικονομικός έφορος είναι υποχρεωμένοι να δίνουν κάθε χρήσιμη

πληροφορία για την περιουσιακή κατάσταση του άλλου συζύγου και προπάντων για τα εισοδήματά του.

Άρθρο 1446

Έκταση εφαρμογής

Η διάταξη του άρθρου 1416 εφαρμόζεται και για τη λύση του γάμου σύμφωνα με τις διατάξεις αυτού του κεφαλαίου.

Τα άρθρα 1447 έως 1462 καταργήθηκαν με το άρθρο 17 του ν. 1329/1983.

ΔΕΚΑΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ**ΔΙΑΤΡΟΦΗ ΑΠΟ ΝΟΜΟ**

Άρθρο 1485

Μεταξύ ανιόντων και κατιόντων

Ανιόντες και κατιόντες έχουν αμοιβαία υποχρέωση διατροφής κατά τους όρους των άρθρων 1486 έως 1502.

Άρθρο 1486

Όροι διατροφής

Δικαίωμα διατροφής έχει μόνο όποιος δεν μπορεί να διατρέφει τον εαυτό του από την περιουσία του ή από εργασία κατάλληλη για την ηλικία του, την κατάσταση της υγείας του και τις λοιπές βιοτικές του συνθήκες ενόψει και των τυχόν αναγκών της εκπαίδευσής του.

Το ανήλικο τέκνο, και αν ακόμη έχει περιουσία, έχει δικαίωμα διατροφής από τους γονείς του, εφόσον τα εισοδήματα της περιουσίας του ή το προϊόν της εργασίας του δεν αρκούν για τη διατροφή του.

Άρθρο 1487

Δεν έχει υποχρέωση διατροφής εκείνος που, ενόψει και των λοιπών υποχρεώσεων του, δεν είναι σε θέση να τη δώσει χωρίς να διακινδυνεύσει η δική του διατροφή. Ο κανόνας αυτός δεν ισχύει, όταν πρόκειται για τη διατροφή ανηλίκου τέκνου από το γονέα του, εκτός αν αυτό μπορεί να στραφεί εναντίον άλλου υπόχρεου ή αν μπορεί να διατραφεί από την περιουσία του.

Άρθρο 1488

Σειρά των υπόχρεων

Υποχρέωση διατροφής έχουν πρώτα οι κατιόντες, κατά σειρά που καλούνται στην εξ αδιαθέτου κληρονομική διαδοχή, και ο καθένας τους ανάλογα με την κληρονομική του μερίδα.

Άρθρο 1489

Αν δεν υπάρχουν κατιόντες, υποχρέωση διατροφής έχουν οι πλησιέστεροι ανιόντες, που ενέχονται σε ίσα μέρη αν είναι περισσότεροι στον ίδιο βαθμό.

Οι γονείς έχουν υποχρέωση να διατρέφουν το τέκνο τους από κοινού, ο καθένας ανάλογα με τις δυνάμεις του.

Άρθρο 1490

Αν ένας από τους ανιόντες ή τους κατιόντες δεν είναι σε θέση να δώσει διατροφή, η

υποχρέωση βαρύνει εκείνον που είναι υπόχρεος ύστερα από αυτόν. Το ίδιο ισχύει και όταν, για πραγματικούς ή νομικούς λόγους, είναι αδύνατη ή ιδιαίτερα δυσχερής η δικαστική επιδίωξη στην ημεδαπή εναντίον εκείνου που έχει την υποχρέωση.

Στην περίπτωση που καταβάλλει τη διατροφή, αντί για τον αμέσως υπόχρεο, άλλο πρόσωπο, αυτό υποκαθίσταται αυτοδικαίως στα δικαιώματα εκείνου που την έλαβε: 1. αν κατέλαβε τη διατροφή δυνάμει του δεύτερου εδαφίου της προηγούμενης παραγράφου. 2. αν πρόκειται για το κράτος ή νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου ή κοινωφελές ίδρυμα που ανέλαβε τη διατροφή του δικαιούχου ανήλικου στη θέση του υπόχρεου συγγενή του. 3. αν πρόκειται για ιδιώτες, στους οποίους ανατέθηκε η επιμέλεια του προσώπου του δικαιούχου ανήλικου, σύμφωνα με τα άρθρα 1513, 1514, 1532, 1533 και 1535. 4. αν ο δικαιούχος της διατροφής είναι ανήλικος και τη διατροφή κατέβαλε, στη θέση του υπόχρεου γονέα του, ο σύζυγος του τελευταίου.

Άρθρο 1491

Όταν το πρόσωπο είναι έγγαμο, η υποχρέωση των κατιόντων και των ανιόντων του να το διατρέφουν υπάρχει μόνο αν ο σύζυγός του, ενόψει των λοιπών υποχρεώσεών του, δεν είναι σε θέση να του παρέχει την οφειλόμενη διατροφή χωρίς να κινδυνεύει η δική του διατροφή ή αν, για πραγματικούς ή νομικούς λόγους, είναι αδύνατη ή ιδιαίτερα δυσχερής η δικαστική επιδίωξη εναντίον του στην ημεδαπή.

Το ίδιο ισχύει και για τον διαζευγμένο, όταν ο πρώην σύζυγός του έχει απέναντί του υποχρέωση διατροφής.

Άρθρο 1492

Σειρά των δικαιούχων

Όταν αυτοί που έχουν δικαίωμα διατροφής απέναντι σε ορισμένο πρόσωπο είναι περισσότεροι και ο υπόχρεος δεν επαρκεί να τη δώσει σε όλους, προτεραιότητα έχουν οι κατιόντες κατά τη σειρά της εξ αδιαθέτου κληρονομική διαδοχής. Αν οι περισσότεροι δικαιούχοι είναι ανιόντες, έχουν προτεραιότητα οι πλησιέστεροι. Ο σύζυγος, ως προς το δικαίωμα διατροφής, συμπορεύεται με τους ανήλικους κατιόντες και προηγείται από τους λοιπούς κατιόντες ή άλλους συγγενείς. Το ίδιο ισχύει και για το διαζευγμένο, εφόσον αυτός έχει δικαίωμα διατροφής.

Άρθρο 1493

Μέτρο και περιεχόμενο της διατροφής

Το μέτρο διατροφής προσδιορίζεται με βάση τις ανάγκες του δικαιούχου, όπως αυτές προκύπτουν από τις συνθήκες της ζωής του (ανάλογη διατροφή). Η διατροφή περιλαμβάνει όλα όσα είναι αναγκαία για τη συντήρηση του δικαιούχου και επί πλέον τα έξοδα για την ανατροφή, καθώς και την επαγγελματική και την εν γένει εκπαίδευσή του.

Άρθρο 1494

Μεταβολή των όρων

Αν, αφότου εκδόθηκε η απόφαση που προσδιορίζει τη διατροφή, μεταβλήθηκαν οι όροι της διατροφής, το δικαστήριο μπορεί να μεταρρυθμίσει την απόφασή του ή και να διατάξει την παύση της διατροφής.

Άρθρο 1495***Ελαττωμένη διατροφή***

Οι κατιόντες και οι ανιόντες δικαιούνται μόνο τη στοιχειώδη διατροφή, που περιλαμβάνει τα απολύτως αναγκαία για τη συντήρηση, αν υπέπεσαν απέναντι στον υπόχρεο διατροφής σε παράπτωμα που δικαιολογεί την αποκλήρωσή τους.

Άρθρο 1496***Χρόνος και τρόπος καταβολής***

Η διατροφή προκαταβάλλεται σε χρήμα κάθε μήνα. Αν συντρέχουν ιδιαίτεροι λόγοι, το δικαστήριο μπορεί να επιτρέψει στον υπόχρεο την καταβολή με άλλον τρόπο.

Άρθρο 1497

Οι γονείς που οφείλουν διατροφή σε ανήλικο άγαμο τέκνο τους έχουν δικαίωμα να ορίσουν τον τρόπο και τα χρονικά διαστήματα που θα προκαταβάλλεται η διατροφή. Αν το ζήτησε το τέκνο, το δικαστήριο μπορεί να αποφασίσει διαφορετικά, εφόσον συντρέχουν ιδιαίτεροι λόγοι.

Άρθρο 1498

Διατροφή για το παρελθόν δεν οφείλεται παρά μόνο από την υπερημερία.

Άρθρο 1499***Παραίτηση***

Παραίτηση από τη διατροφή για το μέλλον δεν ισχύει. Η προκαταβολή της διατροφής απαλλάσσει τον υπόχρεο μόνο για διάστημα που ορίζεται στα άρθρα 1495 και 1497.

Άρθρο 1500***Απόσβεση***

Η αξίωση διατροφής παύει με το θάνατο του δικαιούχου ή του υπόχρεου, εκτός αν αφορά παρελθόντα χρόνο ή δόσεις απαιτητές κατά το χρόνο του θανάτου.

Άρθρο 1501***[Δικαστική συμπαράσταση]***

Καταργήθηκε με το άρθρο 25 του ν 2447/96.

Άρθρο 1502***Προσωρινή επιδίκαση διατροφής***

Σε περίπτωση όπου ένα τέκνο έχει γεννηθεί χωρίς γάμο της μητέρας του και η

πατρότητά του είναι πολύ πιθανή, εφόσον η μητέρα του βρίσκεται σε απορία, το δικαστήριο μπορεί, ακόμη και πριν ασκηθεί η αγωγή για την αναγνώρισή του, να διατάξει ως ασφαλιστικό μέτρο την προκαταβολή από τον πατέρα στο τέκνο, κάθε μήνα, εύλογου ποσού έναντι της οφειλόμενης σ' αυτό διατροφής.

Άρθρο 1503

Δαπάνες τοκετού και διατροφής της άγαμης μητέρας

Σε περίπτωση όπου ένα τέκνο γεννήθηκε χωρίς γάμο της μητέρας του, το δικαστήριο μπορεί, ύστερα από αίτησή της, να καταδικάσει τον πατέρα που αναγνωρίστηκε δικαστικώς, ακόμη και αν το τέκνο γεννήθηκε νεκρό: 1. στην καταβολή των δαπανών του τοκετού. 2. σε διατροφή της μητέρας, εφόσον αυτή αδυνατεί να διατρέψει τον εαυτό της, επί δύο μήνες πριν από τον τοκετό και τέσσερις ύστερα από αυτόν, ή, αν συντρέχουν ειδικές περιστάσεις, το πολύ επί ένα έτος.

Η αξίωση της μητέρας δεν παύει με το θάνατο του πατέρα και παραγράφεται όταν περάσουν τρία έτη από τον τοκετό. Αξίωση αποζημίωσης, σύμφωνα με τις διατάξεις για τις αδικοπραξίες, δεν αποκλείεται.

Άρθρο 1504

Διατροφή μεταξύ αδελφών

Ο αδελφός ή η αδελφή μπορούν, αν το δικαστήριο το κρίνει εύλογο, να υποχρεωθούν να δίνουν διατροφή σε αδελφό ή αδελφή, αν αυτός που τη ζητεί αδυνατεί να διατρέψει τον εαυτό του για ιδιαίτερους λόγους και ιδίως εξαιτίας της ηλικίας του, βαριάς ασθένειας ή αναπηρίας. Η διατροφή περιλαμβάνει τα απολύτως αναγκαία για τη ζωή και επιπλέον τα έξοδα για την ανατροφή, καθώς και την επαγγελματική και την εν γένει εκπαίδευση.

Οι διατάξεις του πρώτου εδαφίου του άρθρου 1487, καθώς και των άρθρων 1494, 1496 και 1498 έως 1500 εφαρμόζονται και σ' αυτή την περίπτωση.

ΕΝΔΕΚΑΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΣΧΕΣΕΙΣ ΓΟΝΕΩΝ ΚΑΙ ΤΕΚΝΩΝ

[Σύμφωνα με το άρθρο 17 του νέου νόμου στο κεφάλαιο αυτό περιέχεται η ρύθμιση του αρχικού ενδέκατου κεφαλαίου του Οικογενειακού Δικαίου του ΑΚ (άρθρα 1493 - 1529.)]

Άρθρο 1505

Επώνυμο των τέκνων

Οι γονείς υποχρεούνται να έχουν προσδιορίσει το επώνυμο των τέκνων τους με κοινή αμετάκλητη δήλωσή τους. Η δήλωση γίνεται πριν από το γάμο, είτε σε συμβολαιογράφο είτε στο λειτουργό, ενώπιον του οποίου θα τελεσθεί ο γάμος. Ο λειτουργός οφείλει να ζητήσει τη σχετική δήλωση.

Το οριζόμενο επώνυμο, κοινό για όλα τα τέκνα, μπορεί να είναι είτε το επώνυμο του ενός από τους γονείς είτε συνδυασμός των επωνύμων τους, που όμως σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να περιλαμβάνει περισσότερα από δύο επώνυμα.

Αν οι γονείς παραλείψουν να δηλώσουν το επώνυμο των τέκνων τους, σύμφωνα με τους όρους των προηγούμενων παραγράφων, τα τέκνα έχουν για επώνυμο το επώνυμο του πατέρα τους.

Άρθρο 1506

Επώνυμο του τέκνου χωρίς γάμο των γονέων του

Το τέκνο που γεννήθηκε χωρίς γάμο των γονέων του παίρνει το επώνυμο της μητέρας του. Ο σύζυγος της μητέρας μπορεί να δώσει στο τέκνο, με συμβολαιογραφικό έγγραφο, το επώνυμό του στη θέση του έως τότε επώνυμου του τέκνου ή επιπρόσθετα, αν συναινέσουν σ' αυτό, κατά τον ίδιο τύπο, η μητέρα και το τέκνο.

Σε περίπτωση επιγενόμενου γάμου των γονέων του τέκνου εφαρμόζονται ως προς το επώνυμό του, εφόσον αυτό είναι ανήλικο, οι διατάξεις του προηγούμενου άρθρου.

Αν γίνει αναγνώριση εκούσια ή δικαστική, το ενήλικο τέκνο ή, αν αυτό είναι ανήλικο, οι γονείς του ή και ένας από αυτούς ή ο επίτροπός του δικαιούνται, μέσα σε προθεσμία ενός έτους από την ολοκλήρωση της αναγνώρισης, να προσθέσουν, με δήλωση στο ληξίαρχο, το πατρικό επώνυμο στο επώνυμο του τέκνου. Αν στη δήλωση προβαίνουν οι δύο γονείς από κοινού, μπορούν να προσδιορίσουν το νέο επώνυμο του τέκνου σύμφωνα με τη δεύτερη παράγραφο του προηγούμενου άρθρου.

Άρθρο 1507

Αμοιβαία υποχρέωση

Γονείς και τέκνα οφείλουν αμοιβαία μεταξύ τους βοήθεια, στοργή και σεβασμό.

Άρθρο 1508

Υποχρέωση για παροχή υπηρεσιών

Το τέκνο, εφόσον αποτελεί μέλος του οίκου των γονέων του και ανατρέφεται ή διατρέφεται από αυτούς, υποχρεούται να παρέχει στους γονείς του, για τη διοίκηση του οίκου ή την άσκηση του επαγγέλματός τους, υπηρεσίες ανάλογες με τις δυνάμεις του και τις βιοτικές συνθήκες του ίδιου και της οικογένειάς του.

Άρθρο 1509

Παροχές των γονέων προς τα τέκνα τους

Η παροχή περιουσίας στο τέκνο από οποιονδήποτε γονέα του, είτε για τη δημιουργία ή τη διατήρηση οικονομικής ή οικογενειακής αυτοτέλειας, είτε για την έναρξη ή την εξακολούθηση επαγγέλματος, αποτελεί δωρεά μόνο ως προς το ποσόν που υπερβαίνει το μέτρο, το οποίο επιβάλλουν οι περιστάσεις. Η ευθύνη όμως απέναντι στο τέκνο, εκείνου που έκανε την παροχή, για πραγματικά ή νομικά ελαττώματα του πράγματος, κρίνεται πάντοτε κατά τις διατάξεις για την ευθύνη του δωρητή.

Άρθρο 1510

Γονική μέριμνα

Η μέριμνα για το ανήλικο τέκνο είναι καθήκον και δικαίωμα των γονέων (γονική μέριμνα), οι οποίοι την ασκούν από κοινού. Η γονική μέριμνα περιλαμβάνει την επιμέλεια του προσώπου, τη διοίκηση της περιουσίας και την επιμέλεια του προσώπου, τη διοίκηση της περιουσίας και την εκπροσώπηση του τέκνου σε κάθε υπόθεση ή δικαιοπραξία ή δίκη, που αφορούν το πρόσωπο ή την περιουσία του.

Σε περίπτωση όπου η γονική μέριμνα παύει λόγω θανάτου, κήρυξης σε αφάνεια ή έκπτωσης του ενός γονέα, η γονική μέριμνα ανήκει αποκλειστικά στον άλλο.

Αν ο ένας από τους γονείς αδυνατεί να ασκήσει τη γονική μέριμνα για πραγματικούς λόγους ή γιατί είναι ανίκανος ή περιορισμένα ικανός για δικαιοπραξία, την ασκεί μόνος ο άλλος γονέας. Η επιμέλεια όμως του προσώπου του τέκνου ασκείται και από τον ανήλικο γονέα.

Άρθρο 1511

Κάθε απόφαση των γονέων σχετικά με την άσκηση της γονικής μέριμνας πρέπει να αποβλέπει στο συμφέρον του τέκνου.

Στο συμφέρον του τέκνου πρέπει να αποβλέπει και η απόφαση του δικαστηρίου, όταν, κατά τις διατάξεις του νόμου, το δικαστήριο αποφασίζει σχετικά με την ανάθεση της γονικής μέριμνας ή με τον τρόπο της άσκησής της. Η απόφαση του δικαστηρίου πρέπει επίσης να σέβεται την ισότητα μεταξύ των γονέων και να μην κάνει διακρίσεις εξαιτίας του φύλου, της φυλής, της γλώσσας, της θρησκείας, των πολιτικών ή όποιων άλλων πεποιθήσεων, της ιθαγένειας, της εθνικής ή κοινωνικής προέλευσης ή της περιουσίας.

Ανάλογα με την ωριμότητα του τέκνου πρέπει να ζητείται και να συνεκτιμάται η γνώμη του πριν από κάθε απόφαση σχετική με τη γονική μέριμνα, εφόσον η απόφαση αφορά τα συμφέροντά του.

Άρθρο 1512

Σε περίπτωση διαφωνίας

Αν οι γονείς διαφωνούν κατά την άσκηση της γονικής μέριμνας, και το συμφέρον του τέκνου επιβάλλει να ληφθεί απόφαση, αποφασίζει το δικαστήριο.

Άρθρο 1513

Διαζύγιο ή ακύρωση του γάμου

Στις περιπτώσεις διαζυγίου ή ακύρωσης του γάμου και εφόσον ζουν και οι δύο γονείς, η άσκηση της γονικής μέριμνας ρυθμίζεται από το δικαστήριο. Η άσκηση της γονικής μέριμνας μπορεί να ανατεθεί στον έναν από τους γονείς ή, αν αυτοί συμφωνούν ορίζοντας συγχρόνως τον τόπο διαμονής του τέκνου, στους δύο από κοινού. Το δικαστήριο μπορεί να αποφασίσει διαφορετικά, ιδίως να κατανείμει την άσκηση της γονικής μέριμνας μεταξύ των γονέων ή να την αναθέσει σε τρίτον.

Για τη λήψη της απόφασής του το δικαστήριο λαμβάνει υπόψη του τους έως τότε δεσμούς του τέκνου με τους γονείς και τους αδελφούς του, καθώς και τις τυχόν

συμφωνίες που έκαναν οι γονείς του τέκνου σχετικά με την επιμέλεια και τη διοίκηση της περιουσίας του.

Ο γονέας, στον οποίο δεν έχει ανατεθεί η άσκηση της γονικής μέριμνας, έχει το δικαίωμα να ζητάει από τον άλλο πληροφορίες για το πρόσωπο και την περιουσία του τέκνου.

Άρθρο 1514

Διακοπή της συμβίωσης

Οι διατάξεις του προηγούμενου άρθρου εφαρμόζονται και στις περιπτώσεις όπου υπάρχει διακοπή της συμβίωσης των συζύγων.

Άρθρο 1515

Τέκνα χωρίς γάμο των γονέων τους

Η γονική μέριμνα του ανηλίκου τέκνου που γεννήθηκε και παραμένει χωρίς γάμο των γονέων του ανήκει στη μητέρα του. Σε περίπτωση αναγνώρισής του, αποκτά γονική μέριμνα και ο πατέρας, που όμως την ασκεί αν έπαψε η γονική μέριμνα της μητέρας ή αν αυτή αδυνατεί να την ασκήσει για νομικούς ή πραγματικούς λόγους.

Με αίτηση του πατέρα το δικαστήριο μπορεί και σε κάθε άλλη περίπτωση, και ιδίως αν συμφωνεί η μητέρα, να αναθέσει και σ' αυτόν την άσκηση της γονικής μέριμνας ή μέρους αυτής, εφόσον αυτό επιβάλλεται από το συμφέρον του τέκνου.

Σε περίπτωση δικαστικής αναγνώρισης, στην οποία αντιδίκησε ο πατέρας, αυτός δεν ασκεί γονική μέριμνα ούτε αναπληρώνει τη μητέρα στην άσκησή της. Το δικαστήριο μπορεί, αν το επιβάλλει το συμφέρον του τέκνου, αν αποφασίσει διαφορετικά με αίτηση του πατέρα, εφόσον έπαψε η γονική μέριμνα της μητέρας ή αυτή αδυνατεί να την ασκήσει για νομικούς ή πραγματικούς λόγους ή υπάρχει συμφωνία των γονέων.

Άρθρο 1516

Πράξεις από τον ένα γονέα

Ο καθένας από τους γονείς επιχειρεί και μόνος του πράξεις αναφερόμενες στην άσκηση της γονικής μέριμνας: 1. όταν πρόκειται για συνήθεις πράξεις επιμέλειας του προσώπου του τέκνου ή για την τρέχουσα διαχείριση της περιουσίας του ή για πράξεις που έχουν επείγοντα χαρακτήρα. 2. όταν πρόκειται για τη λήψη δήλωσης της βούλησης που είναι απευθυντέα προς το τέκνο.

Στις περιπτώσεις διακοπής της συμβίωσης των γονέων, διαζυγίου ή ακύρωσης του γάμου τους, καθώς και όταν πρόκειται για τέκνο γεννημένο χωρίς γάμο των γονέων του, τις αξιώσεις διατροφής που έχει το τέκνο κατά του γονέα του, ο οποίος δεν έχει την επιμέλεια του προσώπου του, μπορεί να τις ασκεί αυτός που έχει την επιμέλεια και, αν δεν την έχει κανείς, αυτός με τον οποίο διαμένει το τέκνο.

Άρθρο 1517

Σύγκρουση συμφερόντων

Αν τα συμφέροντα του τέκνου συγκρούονται με τα συμφέροντα του πατέρα του ή της

μητέρας του, που ασκούν τη γονική μέριμνα, καθώς και των συζύγων ή των συγγενών τους εξ αίματος ή εξ αγχιστείας σε ευθεία γραμμή, διορίζεται ειδικός επίτροπος.

Άρθρο 1518

Επιμέλεια του προσώπου

Η επιμέλεια του προσώπου του τέκνου περιλαμβάνει ιδίως την ανατροφή, την επίβλεψη, τη μόρφωση και την εκπαίδευσή του, καθώς και τον προσδιορισμό του τόπου της διαμονής του.

Κατά την ανατροφή του τέκνου οι γονείς το ενισχύουν, χωρίς διάκριση φύλου, να αναπτύσσει υπεύθυνα και με κοινωνική συνείδηση την προσωπικότητά του. Η λήψη σωφρονιστικών μέτρων επιτρέπεται μόνο εφόσον αυτά είναι παιδαγωγικώς αναγκαία και δεν θίγουν την αξιοπρέπεια του τέκνου.

Κατά την μόρφωση και την επαγγελματική εκπαίδευση του τέκνου οι γονείς λαμβάνουν υπόψη τις ικανότητες και τις προσωπικές του κλίσεις. Γι' αυτό το σκοπό οφείλουν να συνεργάζονται με το σχολείο και, αν υπάρχει ανάγκη, να ζητούν τη συνδρομή αρμόδιων κρατικών υπηρεσιών ή δημοσίων οργανισμών.

Άρθρο 1519

[Δικαστική συμπαράσταση]

Καταργήθηκε με το άρθρο 25 του ν 2447/96.

Άρθρο 1520

Προσωπική επικοινωνία

Ο γονέας, με τον οποίο δεν διαμένει το τέκνο, διατηρεί το δικαίωμα της προσωπικής επικοινωνίας με αυτό.

Οι γονείς δεν έχουν το δικαίωμα να εμποδίζουν την επικοινωνία του τέκνου με τους απώτερους ανιόντες του, εκτός αν υπάρχει σοβαρός λόγος.

Στις περιπτώσεις των προηγούμενων παραγράφων, τα σχετικά με την επικοινωνία κανονίζονται ειδικότερα από το δικαστήριο.

Άρθρο 1521

Περιουσία του τέκνου από διαθήκη ή δωρεά

Η διοίκηση των γονέων δεν εκτείνεται και στα περιουσιακά στοιχεία που περιέρχονται στο τέκνο από διάταξη τελευταίας βούλησης ή από δωρεά με τον όρο να μην έχουν τη διοίκηση οι γονείς. Αν ο διαθέτης ή ο δωρητής δεν ορίσει το πρόσωπο που θα έχει τη διοίκηση αυτών των περιουσιακών στοιχείων, το δικαστήριο διορίζει ειδικό επίτροπο.

(Όπως τροποποιήθηκε το εδ. α' με το άρθρο 26 του ν 2447/96.)

Αν στη διάταξη της τελευταίας βούλησης ή στη δωρεά ορίζεται να μην έχει τη διοίκηση ο

ένας από τους γονείς, η διοίκηση ανήκει, σε περίπτωση αμφιβολίας, στον άλλο γονέα, ο οποίος και αντιπροσωπεύει το τέκνο μόνος του στις σχετικές δίκες ή δικαιοπραξίες.

Άρθρο 1522

Ο διαθέτης ή ο δωρητής μπορούν να ορίσουν τον τρόπο με τον οποίο θα διοικηθούν τα περιουσιακά στοιχεία που άφησαν ή έδωσαν στο τέκνο. Παρέκκλιση επιτρέπεται, στην περίπτωση της δωρεάς, εφόσον ο δωρητής συναίνει σ' αυτήν. Αν ο δωρητής δεχτεί ή αρνείται να συναιέσει ή η συναίνεσή του δεν είναι εφικτή, καθώς και στις περιπτώσεις των επιδόσεων με διάταξη τελευταίας βούλησης, ή παρέκκλιση επιτρέπεται μόνο με άδεια του δικαστηρίου και εφόσον επιβάλλεται από το συμφέρον του τέκνου.

Άρθρο 1523

Διαχειριστικές πράξεις των γονέων. Απογραφή

Οι γονείς οφείλουν να συντάσσουν απογραφή για κάθε περιουσία που περιέχεται στο τέκνο και υπάγεται στη γονική τους διοίκηση.

Άρθρο 1524

Δωρεές

Οι γονείς δεν μπορούν να προβαίνουν σε δωρεές από την περιουσία του τέκνου. Εξαιρούνται οι δωρεές που επιβάλλονται από ιδιαίτερο ηθικό καθήκον ή από λόγους ευπρέπειας.

Άρθρο 1525

Επωφελής τοποθέτηση των μετρητών

Οι γονείς έχουν την υποχρέωση να κάνουν, χωρίς υπαίτια καθυστέρηση, παραγωγικά ή να τοποθετήσουν επωφελώς τα μετρητά χρήματα του τέκνου, των οποίων έχουν τη διοίκηση, αν δεν υπάρχει ανάγκη να τα κρατούν για να αντιμετωπίσουν δαπάνες. Το δικαστήριο μπορεί να διατάξει διαφορετική διάθεσή τους.

Άρθρο 1526

Διαχείριση με διατυπώσεις

Οι γονείς δεν μπορούν, χωρίς την άδεια του δικαστηρίου, να επιχειρήσουν στο όνομα του τέκνου τις πράξεις που απαγορεύονται και στον επίτροπο ανηλικού χωρίς άδεια του δικαστηρίου. (Το εδ. β' καταργήθηκε με το άρθρο 27 του ν 2447/96).

Άρθρο 1527

Η κληρονομία που επάγεται στο ανήλικο τέκνο θεωρείται ότι γίνεται αποδεκτή πάντοτε με το ευεργέτημα της απογραφής, και το τέκνο, με την επιφύλαξη των διατάξεων του άρθρου 1912, δεν εκπίπτει από το ευεργέτημα αυτό. Τρίτοι, που έχουν έννομο συμφέρον, μπορούν να αξιώσουν από το γονέα, ο οποίος έχει τη διοίκηση, να συντάξει απογραφή μέσα σε τέσσερις μήνες το βραδύτερο.

Άρθρο 1528

Σχετική ακυρότητα

Είναι άκυρες οι πράξεις των γονέων που γίνονται κατά παράβαση των άρθρων 1524 έως 1526. Την ακυρότητα προτείνουν ο πατέρας, η μητέρα, το τέκνο και οι καθολικοί ή ειδικοί διάδοχοί του.

Άρθρο 1529

Χρησιμοποίηση για τις ανάγκες του τέκνου

Οι γονείς χρησιμοποιούν τα εισοδήματα από την περιουσία του τέκνου, την οποία διοικούν για τη συντήρηση, τη μόρφωση και την εκπαίδευσή του. Μπορούν επίσης να τα χρησιμοποιήσουν και για τις ανάγκες της οικογένειας, στο μέτρο που αυτό κρίνεται εύλογο. Ό,τι περισσεύει περιέρχεται στην περιουσία του τέκνου.

Οι γονείς μπορούν επίσης, σε περιπτώσεις εξαιρετικής ανάγκης και με την επιφύλαξη των διατάξεων του άρθρου 1526, να χρησιμοποιούν και το κεφάλαιο της περιουσίας του τέκνου.

Άρθρο 1530

Οι δαπάνες των γονέων

Οι γονείς έχουν δικαίωμα να απαιτήσουν τις δαπάνες που έκαναν για την επιμέλεια του προσώπου και τη διοίκηση της περιουσίας του τέκνου, αν από τις περιστάσεις είχαν δικαίωμα να τις θεωρήσουν αναγκαίες και δεν είναι από εκείνες που τους βαρύνουν.

Άρθρο 1531

Ευθύνη των γονέων

Οι γονείς, κατά την άσκηση της γονικής μέριμνας, έχουν υποχρέωση να δείχνουν την επιμέλεια που δείχνουν και στις δικές τους υποθέσεις. Αν ζημία που προκλήθηκε οφείλεται σε παράβαση υποχρέωσης και των δύο γονέων, οι γονείς ευθύνονται εις ολόκληρον.

Άρθρο 1532

Συνέπειες κακής άσκησης

Αν ο πατέρας ή η μητέρα παραβαίνουν τα καθήκοντα που τους επιβάλλει το λειτούργημά τους για την επιμέλεια του προσώπου του τέκνου ή τη διοίκηση της περιουσίας του ή αν ασκούν το λειτούργημα αυτό καταχρηστικά ή δεν είναι σε θέση να ανταποκριθούν σ' αυτό, το δικαστήριο μπορεί, εφόσον το ζητήσουν ο άλλος γονέας ή οι πλησιέστεροι συγγενείς του τέκνου, ο εισαγγελέας ή και αυτεπαγγέλτως, να διατάξει οποιοδήποτε πρόσφορο μέτρο.

Το δικαστήριο μπορεί ιδίως να αφαιρέσει από τον ένα γονέα την άσκηση της γονικής μέριμνας ολικά ή μερικά και να την αναθέσει αποκλειστικά στον άλλο ή, αν συντρέχουν

και στο πρόσωπο αυτού οι προϋποθέσεις της προηγούμενης παραγράφου, να αναθέσει την πραγματική φροντίδα του τέκνου ή, ακόμη, και την επιμέλειά του ολικά ή μερικά σε τρίτον ή και να διορίσει επίτροπο.

(Όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 28 του ν 2447/96.)

Άρθρο 1533

Η αφαίρεση του συνόλου της επιμέλειας του προσώπου του τέκνου και από τους δύο γονείς και η ανάθεσή της σε τρίτο διατάσσονται από το δικαστήριο, μόνο όταν άλλα μέτρα έμειναν χωρίς αποτέλεσμα ή κρίνεται ότι δεν επαρκούν για να αποτρέψουν κίνδυνο της σωματικής, πνευματικής ή ψυχικής υγείας του τέκνου. (τα εδ. β' και γ' καταργήθηκαν με το άρθρο 29 του ν 2447/96.)

Το δικαστήριο ορίζει την έκταση της γονικής μέριμνας που παραχωρεί στον τρίτο, και τους όρους της άσκησης της.

Το δικαστήριο αποφασίζει την ανάθεση της πραγματικής φροντίδας ή της επιμέλειας στον τρίτο κατά τη δεύτερη παράγραφο του προηγούμενου άρθρου ή την πρώτη παράγραφο του παρόντος, ύστερα από έλεγχο του ήθους, των βιοτικών συνθηκών και γενικά της καταλληλότητάς του, στηριζόμενο υποχρεωτικά σε βεβαίωση της κοινωνικής υπηρεσίας. Η ανάθεση γίνεται σε κατάλληλη οικογένεια, κατά προτίμηση συγγενική (ανάδοχη οικογένεια) και, αν αυτό δεν είναι δυνατό, σε κατάλληλο ίδρυμα. (Όπως η παρ.3 προστέθηκε με το άρθρο 29 του ν 2447/96.)

Άρθρο 1534

Σε περίπτωση όπου υπάρχει κατεπείγουσα ανάγκη ιατρικής επέμβασης, για να αποτραπεί κίνδυνος ζωής ή υγείας του τέκνου, ο εισαγγελέας πρωτοδικών μπορεί, αν αρνούνται οι γονείς, να δώσει αυτός αμέσως την απαιτούμενη άδεια, ύστερα από αίτηση του αρμόδιου για τη θεραπεία γιατρού ή του διευθυντή της κλινικής όπου νοσηλεύεται το τέκνο ή οποιουδήποτε άλλου αρμόδιου υγειονομικού οργάνου.

Άρθρο 1535

Αφαίρεση με αίτηση των γονέων

Το δικαστήριο αφαιρεί την άσκηση της γονικής μέριμνας ή μέρους της από τους δύο γονείς για σπουδαίο λόγο, αν το ζητήσουν οι ίδιοι, υποδεικνύοντας και το πρόσωπο που δέχεται να αναλάβει την αφαιρούμενη άσκηση. Με την απόφαση για την αφαίρεση, το δικαστήριο αναθέτει την αφαιρούμενη άσκηση στο υποδεικνυόμενο ή σε άλλο πρόσωπο, προσδιορίζοντας και τον τρόπο της άσκησης της. Όταν λείπει τέτοιος προσδιορισμός, εφαρμόζονται ανάλογα οι διατάξεις για την επιτροπεία.

Άρθρο 1536

Μεταβολή των συνθηκών

Αν από τότε που εκδόθηκε δικαστική απόφαση σχετική με τη γονική μέριμνα μεταβλήθηκαν οι συνθήκες, το δικαστήριο οφείλει, ύστερα από αίτηση ενός ή και των δύο γονέων, των πλησιέστερων συγγενών του τέκνου ή του εισαγγελέα, να προσαρμόσει την απόφασή του στις νέες συνθήκες ανακαλώντας ή μεταρρυθμίζοντάς την, σύμφωνα με το συμφέρον του τέκνου, και ιδίως να αποδώσει στους γονείς την

άσκηση της γονικής μέριμνας που τους είχε αφαιρεθεί.

Άρθρο 1537

Έκπτωση των γονέων

Ο γονέας εκπίπτει από τη γονική μέριμνα αν καταδικάστηκε τελεσίδικα σε φυλάκιση τουλάχιστον ενός μηνός για αδίκημα που διέπραξε με δόλο και που αφορά τη ζωή, την υγεία και τα ήθη του τέκνου. Το δικαστήριο μπορεί, σ' αυτή την περίπτωση, εκτιμώντας τις περιστάσεις, να αφαιρέσει από το γονέα τη γονική μέριμνα και ως προς τα λοιπά τέκνα του, ύστερα από αίτηση του άλλου γονέα, των πλησιέστερων συγγενών ή του εισαγγελέα.

Άρθρο 1538

Παύση της γονικής μέριμνας

Η γονική μέριμνα παύει στο σύνολό της, ως προς τον ένα γονέα, αν αυτός εκπέσει σύμφωνα με το προηγούμενο άρθρο ή πεθάνει ή κηρυχθεί σε αφάνεια, και ως προς τους δύο γονείς, αν το τέκνο ενηλικιωθεί ή πεθάνει ή κηρυχθεί σε αφάνεια.

Άρθρο 1539

Συνέπειες παύσης

Αν έπαψε η γονική μέριμνα ή το δικαίωμα των γονέων να διοικούν την περιουσία του τέκνου τους ή και μόνη άσκησή τους, οι γονείς οφείλουν λογοδοσία ως προς το κεφάλαιο της περιουσίας του τέκνου και παράδοσή της. Το ίδιο ισχύει, αν έπαψε η γονική μέριμνα ή το δικαίωμα διοίκησης της περιουσίας του τέκνου ή και μόνη η άσκησή τους, ως προς τον ένα μόνο από τους γονείς.

Άρθρο 1540

Αν έπαψε η γονική μέριμνα ή η άσκησή της, ολικά ή μερικά, οι γονείς έχουν δικαίωμα να εξακολουθήσουν τις πράξεις που ανάγονται στην επιμέλεια του προσώπου ή τη διοίκηση της περιουσίας του τέκνου, ώσπου να πληροφορηθούν την παύση της. Οι τρίτοι όμως δεν δικαιούνται να επικαλεστούν αυτό το δικαίωμα των γονέων, αν γνώριζαν ή όφειλαν να γνωρίζουν την παύση.

Άρθρο 1541

Αν η γονική μέριμνα έπαψε με το θάνατο ή την αφάνεια του τέκνου, οι γονείς έχουν υποχρέωση να φροντίζουν τις υποθέσεις που δεν επιδέχονται αναβολή, ώσπου να μπορέσουν να τις φροντίσουν οι κληρονόμοι.

ΔΩΔΕΚΑΤΟ

